

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23.
Telefon 93-99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A tömegsztrájk elmaradt.

Hálával és elismeréssel adózunk azoknak a férfiaknak, akiknek elhatározásából a tömegsztrájk veszélye és minden káros következménye elmúlt. Még a puszta gondolat is borzalmat kelt, hogy a tömegsztrájk kitörése mily iszonyú következményekkel járt volna a mai kiélezett politikai viszonyok között s mily pusztító hatása lett volna ennek az amúgy is pangásban sínylődő gazdasági életre.

És ha meggondoljuk, hogy a legjobb esetben is mily eredményeket érhetett volna el a politikai jogaiért küzdő munkásság a tömegsztrájk által, meg kell állapítanunk, hogy az elérhető eredmények egyáltalában nincsenek arányban azokkal a súlyos áldozatokkal, amelyek a tömegsztrájk elmaradhatlan következményei.

Most igazán nem alkalmas az idő annak a fejtegetésére, hogy a tömegsztrájknak mint politikai fegyvernek egyáltalán van-e s mennyiben van értéke, s hogy a dolgozó munkásnép szempontjából alkalmazása megengedhető-e. De feltétlenül megállapíthatjuk azt, hogy a mai gazdasági konjunkturák között teljesen hatástalan maradt volna s politikailag is inkább a reakciót, mint a politikai haladást szolgálta volna.

Lehetnek viszonyok és körülmények, amikor a tömegsztrájk végzetes következményeinek elkerülése életkérdés a kormány előtt; amikor a hatalom kénytelen meghajolni azon félelmetes erő előtt, amely a munkásság együttes fellépése által a tömegsztrájkban megnyilvánul. Lehetnek olyan körülmények is, amikor a tömegsztrájk, mint békés demonstráció oly hatást tud kelteni, amely az elérni kívánt célt elősegíti. A tömegsztrájk ellen tehát általánosságban állást foglalni nem lehet és nem lehet megtagadni a munkásoknak azt a jogát, hogy akár akkor, amikor létérdekükben megtámadtatnak, tehát gazdasági célok érdekében, akár politikai szabadságuk elérése érdekében a tömegsztrájkot, de csak mint *végső fegyvert* alkalmazzák.

Szerintünk bizonyossággal megállapítható, hogy a választói jogért folyó küzdelem ma még nem érkezett el ahhoz a stádiumhoz, amely a tömegsztrájk alkalmazását indokolttá tenné, de még bizonyosabb, hogy a kormányt a tömegsztrájk kitörése engedékenyebbé nem teszi, ellenben a munkásellenes irányzatokat megerősítette volna.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a tömegsztrájkot rendező szociáldemokrata pártvezetőség hiába hangoztatta, hogy ez akciója békés irányú lesz. Ily óriási tömegek mozgósítása esetén, amikor egyfelől a szenvedélyek és az elkeseredés, másfelől pedig az a rideg elhatározás uralkodik, hogy a *rendet* minden eszközzel és minden áldozatok árán is fenntartják és amikor ennek demonstrálására rendőrség, csendőrség és katonaság vonul fel, s a munkásnegyedekben végigsétáltatják a gépfegyvereket a hozzá való éles töltésekkel: a végsőkéig feszült és izzó hangulat egész bizonyosan kitörésre és összeütközésre vezetett volna, amely kiszámíthatlan véráldozattal jár.

Igaz, hogy a háborúban szentimentalizmusnak nincs helye. Társadalmi átalakulásokat, népjogokat békés demonstrációval kiküzdeni nem lehet; a háború borzalmaival együtt jár a véráldozat és emberélet pusztulása. Csak az a kérdés, szabad-e ennyit áldozni, amikor előreláthatólag a harc eredményre nem vezet, sőt a legkisebb összeütközés esetén a munkások szervezeteit a kormány feloszlatja és évtizedek verejtékes munkájának gyümölcsét elgázolja.

A tömegsztrájk befejezése, vagy leveretése után mindenki előtt az a nagy kérdés állott volna, miért volt mindez?

Az erkölcsi vereség azonban még egyéb súlyos következményeket is von maga után. A meggyöngyült, szervezeteitől megfosztott munkásság gazdasági téren is elvéreznék, mert nemcsak a tömegsztrájk okozta munkabérvészteségeket nem bírná pótolni egyhamar, de bizonyára felhasználnák az alkalmat arra is, hogy munkaviszonyait megrontsák és a munkafeltételeket súlyosabbá tegyék.

A harcra felkészült és támadásra minden pillanatban kész munkásság sokkal nagyobb hatalom, semhogy ennek jogos és a korszellem által már régen megérlelt igényeit kielégítetlenül lehetne hagyni. Ha azok, akik a népek sorsát irányítják, azt hiszik, hogy a korszellemet fel lehet tartóztatni, súlyos tévedésüket csakhamar tapasztalni fogják.

Magyarország gazdasági élete nagy rázkódtatásokra berendezve nincs, a gyakran ismétlődő és hosszan tartó válságok amúgy is kimerítették az életerejét, a tömegsztrájk kitörése ma végzetes hatással lett volna arra. Örülünk, hogy a munkásság vezetői elhárították a munkások feje felől is a veszedelmet és megtartották a lehetőségét annak, hogy *további küzdelemmel, további szervezkedéssel a munkásság nemcsak politikai jogaihoz, de élettartásának folytonos megjobbításához is eljuthat.*

Az általános választói jog bármilyen formában valósuljon is meg, a munkásnépnek nagy befolyást biztosít az állami és gazdasági életre. A jövő parlament csak a szociálpolitika jegyében állhat. A szociálpolitikai haladás ellenségei kezéből hatalmas fegyvert ütöttek ki az által, hogy a munkásság ebben a válságos időben annyi meggondolást, annyi politikai belátást és annyi érettséget tanusított, aminek sokkal gyümölcsözőbb eredményei lesznek, mint a tömegsztrájk esetleges kétes sikerének.

E pillanatban nem tudjuk még, hogy a tömegsztrájk veszélye *végleg* elvonult-e már. De bízunk abban, hogy a munkásság, mielőtt a végső kétségbeesésnek ehhez a fegyveréhez nyul, számot vet a lehetőségekkel s mérlegre teszi az értékeket, melyeket a végzetes kimenetelű harc megsemmisíthet.

Fény és árny a német munkásbiztosításban.

Irta: **dr. Stier-Somlo** egyetemi tanár (Köln).

Ez alatt a cím alatt, amely az itt következő fejtegetéseknek is a címe, *dr. Kaufmann*, a birodalmi biztosítási hivatal elnöke előadást tartott Hamburgban a Berufsgenossenschaft 26. közgyűlésén. Kaufmann tömören, de rendkívül ügyesen foglalt állást azokkal az alapvető kérdésekkel szemben, amelyek mai napság mindazokat foglalkoztatják, akik a szociális biztosítás iránt érdeklődnek és állásfoglalásával magas őrhelyéről hívta fel meggyőződésre a nagy nemzeti mű lekicsinylőit. Viszont sok tekintetben a lelke mélyéből beszélt azoknak, akik a szociális biztosítás hűséges hívei és bámulói, azonban megértésüket nem befolyásoltatják érzelmi mozzanatok által, hanem csupán a tények és tárgyilagos bizonyítékok erejében bíznak. Minthogy beszédét az említett közgyűlésen mondta el, már előadásának jellegéből következik, hogy az előadó csak körvonalazhatta a maga nézeteit. De azért nem nélkülözi a bizonyító érveket, noha a *bizonyítás* nem minden tekintetben sikerült neki. De a bizonyítás a közgyűlési beszédben nem is volt lehetséges, mivel *dr. Kaufmann* utalhatott a baleset- és rokkantbiztosítás huszonötéves jubileuma alkalmával elmondott beszédére. Azonban éppen e kérdést tárgyalja Ludwig *Bernhard*-nak, a berlini egyetemen az államtudományok rendes tanárának »Unerwünschte Folgen der deutschen Sozialpolitik« című, csak mostanában megjelent munkája, amely a bizonyításnál sok tekintetben kiegészítőül szolgálhat. Dr. *Bernhard* aránylag nagy és oly anyagot dolgozott fel, amely a nézetek tisztázásának nagy hasznára válhatott. Dr. Kaufmann és dr. *Bernhard* munkájáról kívánok ezúttal egyet-mást elmondani.

Naponta két millió márka! Ekkora összeget fordítanak Németországban most naponta kártalanításra a biztosítás három ágában. Az összegyűjtött vagyonállomány immár 2 és fél milliárd márka. Csak maguk a Berufsgenossenschaftok 1.778 millió márkát fizettek ki az 1910. év végéig kártalanítás fejében; a biztosítás teherviselői részéről nyújtott kórházi ápolási díj 152 millió márkára rúg. »A betegség megelőzésére hivatott rendszabályok céljaira fordított kiadások vagyonszerző tőkének bizonyultak, amely járadékmegetakarítások formájában dús kamatot hajtott.« A Berufsgenossenschaftok a kártalanításokat »általánosságban helyesen és jóakaratólag állapították meg«, »amint ezt a költségmentes eljárás révén eredményesen megtámadott járadékmegállapító végzések csekély száma bizonyítja«. Az új normál balesetet megelőző rendszabály állítólag kitűnő munka; a baleseteknél nyújtandó szakszerű első segély biztosítására szolgáló új intézkedések, a Berufsgenossenschaftoknak az úgynevezett várakozási idő alatt követendő gyógyeljárása tárgyában kiadott útmutató és egyéb hasonló rendszabály bizonyítja, hogy a Berufsgenossenschaftok a Reichsversicherungsanstalttal karöltve miképpen haladtak szüntelenül az utóbbi esztendőben.

Ezek a fényoldalak.

Az árnyoldalakkal — és most már ezekre térünk át — behatóbban kell foglalkoznunk.

1. Régóta halljuk a panaszt, hogy a munkásbiztosításra fordított kiadások súlyos teherként nehezednek a munkaadókra. *Dr. Kaufmann* azt a kérdést veti föl, hogy e terhek túllépték-e az elviselhetőség határait. Azt állítják, hogy a szociális terhek túlzott mértéke a német ipart már veszélyezteti. Hogy van ebben az állításban némi igazság, azt a Reichsversicherungsamt elnöke nem vitatja. Ő is azt mondja, hogy a munkásbizto-

sítás céljaira fordított nagy összegeket, különösen a közép- és kisüzemek tulajdonosai gyakran nagyon is megérik. De ennek nem tulajdonít dr. Kaufmann valami nagy fontosságot. A német ipar eddig a versenyképesség csökkenése nélkül hozta meg ezeket az áldozatokat. Mert nem csupán megterhelések voltak ezek, hanem nagy részben kifizetődtek. Munkásbiztosításunk sokféle közvetlen és közvetett hatásai, kiváltképpen a széles néprétegek egészségének, munkaképességének és munkakészségének, fogyasztó és vevő erejének növelése áldásos hatású volt az egész gazdasági életre. Mindezt a munkásbiztosítás mérlegének vagyonszámlájára kell írni, ha az egyenleget képező előnyök levonása után fennmaradó tiszta megterhelést meg akarjuk állapítani. Ha az egyes üzemek részéről a munkásbiztosítás céljaira fordított kiadásokat esetleg az illető üzemek bérösszegeivel, részvénytőkájával, vagy osztalékaival hasonlítanánk össze, nem nyernénk kifogásolhatlan képet. És meg kell említeni, hogy a német tapasztalatok alapján a külföld is erős emeltyűt lát az ipar és kereskedelem előmozdítása tekintetében a munkásbiztosításban. Mindez helyes így önmagában véve. Ámde azért mégsem lehet olyan egyszerűen napirendre térni azoknak a személyeknek megújuló és megtámadhatlan bizonyítékokkal támogatott panaszai felett, akik legalább is tartanak a túlterheléstől. E tekintetben utalok a kitűnően informált Paul Steller ismert munkájára. Ámbár magamnak is az a meggyőződés, hogy az iparnak és munkaadóknak túlterhelése még egyáltalában nem következett be, de viszont nem vagyok meggyőződve arról, hogy nem következik-e be nemsokára a túlterhelés, ha szociálpolitikai törvényalkotásainkkal ugyanúgy járunk el, amint a legutóbbi időben cselekedtünk. Különösen a magánalkalmazottak biztosítása, ha teljesen elismerjük is e biztosítás helyes alapgondolatát, súlyos és meggondolandó megterhelése éppen annak a közép munkaadónak, akinek létfenntartás-lehetőségét a gazdasági élet általános központosító irányzata éppenséggel nem könnyíti meg. Ha nem is vonható kétségbe, hogy a nagy pénzügyi áldozatokkal nagy eszményi előnyök, mint pl. az élet-tartam növekedése, átlagosan jobb egészség, erkölcsi és intellektuális művelődés-előmozdítás áll szemben, amelyeket nem lehet oly módon számszerűen kimutatni, mint a megterhelést, mégis van a vállalkozás teherviselő képességének bizonyos végső határa, amelytől a szociálpolitikai további megterhelés tekintetében nem vagyunk igen távol. Sohasem gondolunk arra, hogy Németországban — a gazdasági válságokat figyelmen kívül hagyva — a német egységes birodalom megalakulása óta általánosságban mindig jól ment a dolgunk, hogy mindig emelkedőben voltunk és a fejlődés felfelé irányuló görbevonala jóformán állandó volt. Mindig csak a jó időkkel vetünk számot és nem számolunk valamelyes nagy fordulattal, új technikai átalakulásoknak a korszakával, amikor a lét árnyoldalait kellene megismernünk.

Tényleg, nem számolunk háborús készülődésekkel és háborúval, lázongással és belső elernyedéssel, noha a születések aránya már aggasztóan apadóban van. Még mi, a legjobbat akaró szociálpolitikusok, mi sem gondolunk arra, hogy — az abszolúte tekintve, tudvalevőleg még nagy népességszaporulat következtében — az élelmezés Németországban egyre szűkebb határok közé szorul, hogy gyarmataink benépesedése még távolról sem vesz elég nagy lendületet és ezért magában az országban is egyre nehezebbé válik az gazdasági önfenntartás és érvényesülés. Végül nagyobb mértékben figyelemben kellett volna részesíteni az állami, tartományi, járási és községi adóterhek fokozódását is.

A munkásbiztosítás terheit nem szabad csupán önmagukban, minden egyéb közterhektől elkülönítve mérlegelni, hanem kérdés tárgyává kell tenni azt is, hogy mily terhek hárulnak a munkaadóra a közteherviselés tekintetében. Számításba kell végül venni, hogy a német birodalom áldás-

dús munkásvéd törvényei pénzügyi tekintetben miféle kedvezőtlen következményeket okoztak a munkaadóknak. Távolról sem akarjuk, hogy a nép gazdaságilag gyengébb rétegei javára szolgáló jótéteményeket csökkentsék. Ámde éppen azért, hogy ne veszélyeztessük azt, amit már elértünk, azt kell óhajtánunk, hogy ne kívánjuk az igények és kívánságok további ki-elégítését, amíg a mai jogállapot polgárjogot nem nyer és amíg minden nép-réteg, különösen pedig az, amelyet ez a jogállapot gazdaságilag terhel, hozzásimul; amíg elég tapasztalatot gyűjtöttünk avégből, hogy a szolgáltatásoknak a jogos bírálatot meg nem álló bővítését addig ne eszközöljék, amíg e szolgáltatásoknak meg nem lesznek a gazdasági feltételei. *Nincs nagyobb veszedelme a szociálpolitikának, mint a követelések túlhajtása. Aki ezt nem látja be, az a reakció malmára hajtja a vizet.* Ez a felfogásom éppenséggel nem mai keletű. Már a »Cölner Vereinigung für rechts- und staatswissenschaftliche Fortbildung« 1909 november és december havi téli kurzusán is megmondtam ezt és »Die neueste Entwicklung des deutschen Gewerbe- und Arbeiterschutzrechts« című könyvemben, amelyet a most említett tanfolyamon tartott előadásaim nyomán adtam ki, kijelenttem a következőket: »E most elintézés alatt levő törvényalkotó munka befejeztével pedig kell, hogy munkásvédelmi jogunk *egyelőre nyugvó pontra* jusson és fog is jutni. Egynémely politikai párt érdekeinek mindenesetre megfelelhet, hogy mindegyre újabb kívánságokkal forduljon a törvényhozó testületekhez és e testületekben is úgy lépjen fel, hogy a dolgok szüntelen mozgását ott is észleltesse. Igaz, hogy a stagnáció nem lehet kívánatos, de ugyanolyan kevésbé lehet örvendetes a munkásvédelmi jognak csaknem minden évben változó állapota, ami sem a joggal elméletileg foglalkozókat nem biztosítja arról, hogy a legközelebbi jövőben változatlan marad a joganyag, sem pedig politikai és végső eredményben ipari tekintetben nem hozza létre a nyugalomnak azt a szükséges mérvét, amely a munkaadó és a munkavállaló viszonyában érvényesül.« Még inkább megáll mindez a szociális biztosítási törvényalkotásról.

2. Más szemrehányással találkozunk erkölcsi téren. Amiről e tekintetben szó van, azt ezzel a két kifejezéssel jelölhetjük meg: járadék-hisztéria és szimulálás. *Dr. Kaufmann* ezt a kérdést veti fel: »A munkásbiztosítás ahelyett, hogy tisztított és emelt volna, nem hatott-e erkölcsellenítően a munkásokra és nem nevelte-e őket valótlanság-mondásra és gyengeségre?« Tagadólag válaszolt e kérdésre és a következőket fejté ki: »Erélytelenebb és erkölcsileg kevésbé értékes természeteknek az a törekvése, hogy nem tisztességes úton-módon előnyökhöz jussanak, a munkásbiztosítás terén több ízben oly kísérletre vezetett, hogy a munkásbiztosításnak intézményeit betegség színlelésével és a betegség túlzásával, vagy a balesetokozta munkaképesség-csökkenés nagyobb fokának feltüntetésével visszaélésre használják fel. Ez sajnálatos, de nem új és nem olyan jelenség, amely csakis a munkásbiztosításnál történt meg. Ugyanilyen jelenség tapasztalható más területen és gazdaságilag jobb helyzetben levő rétegeknél is. Az utóbbi rétegeknél, amint a biztosító társaságok tudják és tapasztalt orvosok tanúsítják, semmi esetre sem fordul elő ritkábban, de sokszor sokkal makacsabb módon, mint a munkásoknál. Azelőtt a szimulálás terjedelmét a járadékra törekvőknel a kelletténél magasabb fokúra becsülték. Amint *Becker* a betegségek színleléséről és annak megítéléséről írt könyvében kifejti, az idegbetegségben szenvedők közül a szimulánsok számát eleinte 25–30%-ra tették. *Bruns* 1901-ben a traumatikus neurózisban szenvedőkről írt munkájában a szimulánsok számát 8%-ra becsüli. Sok orvos még ezt is nagy százaléknak mondja. *Möbius* megállapította, hogy azoknak a száma, akikről az orvos a saját megfigyelései alapján azt állította, hogy szimulánsok, rendszerint fordított arányban áll a megfigyelőnek orvos-pszichológiai tudásával és *Thiem* 1909-ben a következőket jelen-

tette ki: Annak az itt-ott még képviselt felfogásnak, mintha a betegség-színlelést még csak a munkásvédő törvények nevelték volna igazán nagyra, vagy idézték volna elő különösen nagy mértékben, éppen úgy ellent kell mondani, mint annak a véleménynek, mintha a csalás kísérletét a munkások különösen gyakran követnék el. Ez ellen a téves nézet ellen szóval és írásban, amikor csak alkalmam volt rá, küzdöttem és a tapasztalt, mélyenlátó kutatóknak egész sora ugyanerre az álláspontra helyezkedik. «*Kaufmann* folytatólag azt mondja, hogy nem szabad csalónak nézni minden sérültet, aki előadásában eltér az igazságtól. Még a tapasztalt orvos is gyakran csak nehezen képes megállapítani azokat a határokat, amelyeknél a sérültnak a jogtudatos törekvései megszűnnek és bűnös magatartása kezdődik. Sokszor játszott közre az ily magatartásnál műveletlenség és értelmetlenség, fantasztikus képzelődésekre és bizonykodásra való beteges hajlandóság, veleszületett túlérzékenység, ami különösen a szláv származású munkásoknál volt észlelhető, és más egyéb. Továbbá gyakran befolyásolták kedvezőtlenül a járadékra törekvőnek idegrendszerét a biztosítottnak akaratán egészen kívül álló, a munkásbiztosításnak nem is a lényegével, hanem végrehajtásával összefüggő körülmények. *Kaufmann* a viszonyok lehető javulásával is biztat. A Reichsversicherungsamt terheinek csökkentésével a járadék-bíráskodási eljárásnak gyakran elkerülhetetlenül túl hosszú tartama is rövidebb lesz. A Berufsgenossenschaften lehetőleg idejekorán megkezdődő gyógyító eljárása különösen az olyan sérülteknek, akiknek idegeit érte baj, a járadékra való beteges törtetését képes lesz leküzdeni.

Nem szabad tagadni, hogy e fejtegetésekben igen értékes anyagot dolgozott fel az előadó és felsorakoztatott érvei is föltétlen figyelmet érdemelnek. Azonban nem lehet szabadulni attól a gondolattól, hogy szociális biztosításunk kialakulásának éppen a jogi formája mozditja elő bizonyos fokig a szimulálásnak a lehetőségét és tehető felelőssé a traumatikus neurózis terjedéséért. *Kaufmann*-nak azt a felfogását, hogy a szimulálás, a járadékra törekvők tudatos, vagy tudattalan túlzása nem a munkásbiztosítás lényegének sajátja, csak fenntartással lehet helyesnek elfogadni. Mert ha más téren szintén vannak hasonló erkölcsi, csak pszichológiai'ag értékelendő fogyatékoságok, a szimulálás egyetlen más téren sem oly nagymérvű, mint a szociális biztosítás terén és pedig nem csupán mennyiség szerint, hanem mint oly jelenség is, amely az erkölcsileg megengedettnek fogalmát zavarossá teheti. Az az anyag, amelyet az orvosi irodalom évtizedek óta halmozott fel és amelyet *Bernhard* meggyőzően mutat be, kevésbé optimista nézetet válthat ki. Bár ez a szerző is elfogadta azt az átlagos mai véleményt, hogy a »tiszta« szimulálás esete ritka. A legtöbb költött betegségnek legtöbbször »valami tény« az alapja. Ellenben igen gyakori a baleset időpontjáról elmondott panaszoknak tudományosan hamis datálása. (»Az eredeti összefüggés szimulálása.«) Gyakorlatilag döntő jelentőségű az a kérdés, hogy bizonyos zavarok megvoltak-e már a baleset előtt, vagy hogy e zavarok a baleset következményei-e. Hasonlóképpen fontos a rokkantbiztosítás szempontjából, hogy a betegség jelenségei már hosszabb idővel azelőtt megvoltak-e, vagy sem. Amit *Bernhard* e helyütt *Schuster* meg *Jakoby* munkái nyomán említ fel, azt nem szabad tekinteten kívül hagyni. Ezek szerint a biztosított munkások a szimulálás terén egyáltalában különösen »kedvező« helyzetben, sőt úgyszólván megtámadhatlan pozícióban vannak. Mert éppen azokat a betegségjelenségeket, amelyek a gyári munkás »munkaképességét« különösen illetik, könnyen annyira lehet színlelni, hogy a félrevezetés bizonyítása lehetetlen. Elsősorban áll ez notórius gyengeségi állapot színleléséről. Az ujjak, a kar, a láb mozgásgyengesége, az ellentálló mozgások gyengesége különösen próbára teszi az orvost és a legkülönbébb vizsgálati módszert eszelték

ki avégből, hogy a gyanus betegek a színlelést rábizonyíthassák. Viszont munkáskörökben is fáradhatatlanok és kitanulják azokat a szimptomákat, amelyekkel célhoz lehet érni. Aki igazán ismeri az orvosi irodalmat, az aligha védheti abszolút biztossággal azt a tételt, hogy a most említett állapotok nem függenek mégis csak össze a munkásbiztosítás lényegével, vagy helyesebben mondva, a munkásbiztosítás kialakulásával is. Igen fontos Bernhardnak az a kijelentése is, hogy a szimulálás számáról szóló valamennyi statisztikai megállapítás csak arra vonatkozó számadat, hogy hány ízben fedezték fel a szimulálást. Mivel pedig a legtapasztaltabb orvosok véleménye szerint a baleseteknél számos az olyan eset, amelyekben a szimulálás leleplezése részben lehetetlen, részben csak ritkán sikerül, ennél fogva e kérdésben a statisztika szigorú értelmében vett »megállapítások«-ról egyáltalán beszélni sem lehet. *Bernhard* megjegyzi még, hogy ezt *Kaufmann* a »Fény és árny a munkásbiztosításban« című előadásában figyelmen kívül hagyta. Az én véleményem is végeredményben az, hogy helyesebb, ha a bajnak szemébe nézünk, semmint ha a bajt akár a legjobb szándékkal is, szépítjük. Mert szépítgetéssel csak azt érhetjük el, hogy mellőzik azokat a reformokat, amelyek hozzájárulnának ahhoz, hogy a nem kívánt eredményen változtassanak. Hogy ez lehetetlen, azt nem lehet állítani. Különösen három szempontot kell kiemelnünk:

a) A járadékért folytatott küzdelmet kétségtelenül meghosszabbítja az a tény, hogy az eljárás költséget nem okoz. Erről *Bernhard* a szakember előtt ismeretes, de azért hatásos anyagot közöl. A balesetbiztosítás terén évente valamivel több, mint 400.000 határozatot bocsátanak ki, amelyek révén aránytalanul sok pert indítanak. 1911-ben csupán csak baleseti ügyekben 170.000 per volt folyamatban. Az esetek jelentékeny része megjárta az összes fórumokat. Ugyanis az ipari balesetbiztosításban az összes esetek 30%-ában adtak be felebbezést a Reichsversicherungsamt-nál; a mezőgazdasági balesetbiztosításban pedig az összes eseteknek csaknem 20%-ában. Összesen több, mint 42.000 felebbezés volt a Reichsversicherungsamt-nál; a felebbezéseknek körülbelül a fele az előző évből eredt. A változott bíróságoknál feldolgozandó vitás kérdések száma 1911-ben 130.373 volt; a feldolgozandó felebbezések száma 42.010. A rokkantbiztosításnál az összes végzések 25%-a ellen felülvizsgálati kérelmet terjesztettek elő. Hogy a jogorvoslatok túlnyomórészen alaptalanok voltak, ezt bizonyítja az a körülmény, hogy a balesetbiztosításnál a munkások felebbezésének 80%-a, a rokkantbiztosításnál a munkások felülvizsgálati kérvényének 90%-a nem járt eredménnyel. *Bernhard* szerint: »A pereskedésre való ily fokú készségen, hogy azt ne mondjuk, könnyelműségen a birodalmi biztosítási törvény újításai csak látszólag segíthetnek. Valóságban csak egyetlen eszköz alkalmas arra, hogy változást idézzon elő: A felebbezés költségmentességének megszüntetése.« Ennyire semmi esetre sem mennek el, azonban a rendelkezésre álló jogorvoslati eszközök mértékét magam is túlságos nagyra tartom. Ámde ez általános német hiba, amely az egyes tartományok közigazgatási peres eljárásánál is fellelhető.

b) A szolgáltatásokat indokolatlanul, gyakran olyan módon is igénybe veszik, hogy a munkások megkísérlik, hogy az egyik biztosítási ágat a másik ellen játszszák ki. *Kaufmann* maga is megengedte, hogy az a baj, amely a pénztárorvosi és a szakszövetkezeti (berufsgenossenschaftliche) ellátás szétválasztásában rejlik, ezentúl is meglesz. *Bernhard* hangsúlyozza, hogy bámulni kell azon, miféle körültekintéssel és ügyességgel kémlelik ki azokat a helyeket, ahol eredménnyel lehet eljárni. Különösen így van ez ott, ahol a betegség esetére meg a baleset esetére való biztosítás érintkezik. Két biztosítási ág ez, amelyeknek pénzügyileg és biztosítás-technikailag különbözők a feltételei és a gyakorlatban mégis közelről érintkeznek; mert gyakran bizonytalan, hogy a munkás baját üzemi baleset okozta-e

vagy a baj valamilyen betegség következményeképpen keletkezett-e. Mivel pedig nem lehet várni, hogy a betegsegélyző pénztár, vagy a balesetbiztosítás nyul-e bele az ügybe, a törvény úgy rendelkezik, hogy a betegsegélyző pénztárnak kell átvennie a gyógykezelést, míg a Berufsgenossenschaftnak várnia kell. Ez a várakozási idő a törvény szerint 13 hét. Ez alatt az idő alatt a betegsegélyző pénztár azon buzgólkodik, hogy bebizonyítsa, hogy a betegség üzemi balesetből származik. Ellenben mihelyt megállapították a balesetet, a betegsegélyző pénztárnak nem érdeke, hogy az eset részleteiben alaposan megvizsgálja. Ezt a bizonytalanságot — állítólag — kihasználhatják mindazok, akik tudatosan, vagy tudattalanul hajlanak arra, hogy balesetükből anyagi hasznot húzzanak. Így folytatja *Bernhard* a magyarázást. Aki a szociális biztosítást szakszerűen ismeri, az előtt nem kell említeni, hogy a régi törvény a betegség és baleset esetére való biztosítás között levő viszony kialakulása tekintetében roppant sok kívánni valót hagyott. Sokkal sajnósbban kell azonban megállapítani, hogy a birodalmi biztosítási törvény (*Reichsversicherungsordnung*) is az 5. könyvben oly rendkívül bonyolult, nehézkes és a jogos igényekkel semmiképpen sem elegendően számot tartó szabályozást teremtett, hogy ismét csak tág tere nyílik a biztosítási intézmény jogosulatlan kihasználásának. Nem sok remény van arra, hogy e tekintetben változás következik be, de lehetségesnek lehetséges.

c) A kis járadékok reformálását hasztalanul kísérelték meg. Amit e tekintetben tettek, az csak nagyon is ki nem elégítő félmunka. Azonban a kormánynak föltétlenül igaza volt abban, ha itt részleteiben nem ismer-tethető javaslatával azt akarta elérni, hogy azok a munkások, akik csekély mérvű sérülést szenvedtek, törekedjenek arra, hogy fogyatékoságukat alkalmazkodás és hozzászokás révén szüntessék meg, ne pedig a járadékért folytatott hajszával súlyos ideges bajt szerezzenek. Magam is megvilá-gítottam már ezt a kérdést 1909-ben az »Archiv für Rechtsphilosophie«-ban és »Studien zum sozialen Recht« című 1912-ben megjelent tanulmányomnak »Ethik und Psychologie im deutschen Sozialrecht« feliratú fejezetében és engem fájdalmasan érintő pesszimizmusomat nem hallgattam el. Ott is kifejtettem részletesen, hogy szimulálás a munkásbiztosításnak mind a három ágában fordul elő, míg fentebb lényegileg csak a betegség és bal-eset esetére való biztosítás terén előforduló szimulálásról van szó. Pedig ugyanezek az etikai fogyatékoságok jelentkeznek a rokkantsági járadékra való törekvésnél is. Az az óhaj, hogy az egészsége ismét helyreálljon, a munkásnál sokszor kisebb mérvű, mint a járadékra való törekvés, amely járadékot pedig a javulás veszélyezteti. Az a körülmény, hogy a legutóbbi években a rokkantjáradékok száma nagyon növekedett, vizsgálatra adott okot és különösen 1906 óta sok járadék-megtagadására vezetett. A járadék megadása iránt előterjesztett kérvényeknek az alsóbb közigazgatási ható-ságok részéről történő, sok tekintetben laza kezelésén és a megállapító eljárásnál közreműködő orvosoknak semmi esetre sem mindenütt kifogás-talan eljárásán kívül első sorban a járadékot kérőknek megtévesztésre irányuló törekvése volt sokszor a járadék-megtagadásoknak az oka. Idéz-tem munkámban a legélesebben tiltakoztam az ellen a felfogás ellen, mintha a betegségjelenségek túlzására irányuló ily törekvések, amelyek megengedhetlen »küzdelmek a járadékért«, csupán fizikailag beteg törek-vések volnának és nem tartoznának az etika fóruma elé is. Természe-tesen nem azért, hogy elvont filozófiai tanulmány tárgyául szolgáljanak, hanem, hogy a szociális erkölcs megsértése megtoroltassék a törvény ren-delkezéseivel, ami tekintetben még teljes a hiány.

3. A munkásbiztosításról rajzolt képnek állítólagos árnyoldala a túl-zott jóakarát a járadék-megállapításnál és a jogszolgáltatásban. Hiszen köz-tudomású tény, hogy a Reichsversicherungsamt egyik volt tanácselnöke

egyik minden tekintetben túlzó munkájában ez okból támadást intézett az ellen a jogszolgáltatás ellen, amelyben azelőtt ő maga is közreműködött. A Reichsversicherungsamt állítólag különösen sokkal nagyobb mértékben vezetteti magát a segítségre való készség szempontjától, mint a tisztán jogi mérlegeléstől. Ez zavarja meg állítólag a jogkereső felek jogtudatát és törli el a szegényellátás, meg az állami munkásbiztosítás választóvonalát. E felfogással Kaufmann annyiban száll szembe, hogy véleménye szerint a Reichsversicherungsamtnak a jogászai gondolkodásmódot és a gazdasági nézeteket össze kell egyeztetnie. Minden jóakarottnak a kikapcsolása homlokegyenest ellenkezett volna a szociális munkásbiztosítás akaratával és céljával. Tehát a jognak és a szubjektív érzésnek egészséges vegyületét alkalmazták. Az imént említett szemrehányás ellen való védekezést Kaufmann valóban igen ügyesen kísérelte meg és ez a védekezés lényegében helyes is. De messzire mennénk, ha a bíráló fejtegetéseinek jogosságát teljesen tagadnánk. Akinek a Reichsversicherungsamt ezer meg ezer határozatával kell foglalkoznia, mint a jelen sorok írójának is, az előtt sokszor fel fog merülni az az aggodalom, amelyet az a volt tanácselnök említett. Nem helyénvaló, hogy itt sorakoztassak fel alapos bizonyítékokat, de az említett bírálótól eredő bizonyítékok előítéletmentes felülvizsgálás esetén nem szolgáltatják annyira feltétlenül a Reichsversicherungsamt elnökének nézetét támogató benyomást. Természetesen mi sem volna helytelenebb, mint a Reichsversicherungsamt jogszolgáltatását formalisztikussá alakítani át: de a Reichsversicherungsamt judikaturájának hűséges és háládatos tisztelője mégis csak azt kell, hogy kívánja, hogy a hivatal tartózkodjék az érzelmi igazságszolgáltatástól.

»A tárgyilagos, előítéletmentes bírálat éltet és tisztít. Szükségünk van az ily bírálatra és mindig hálásan fogadtuk. Túlások csak odavezetnek, hogy a szociális ellentéteket kiéleltsék és a munkaadókban csak úgy, mint a biztosítottakban, bizalmatlanságot keltsenek a pártatlan igazságszolgáltatás iránt.« E szép szavakat a Reichsversicherungsamt elnöke mondotta. E fejtegetések célja sem más, mint a tárgyilagos bírálat.

A munkanélküliség.

Irta: **Böhm Vilmos.**

A közgazdasági élet különböző változásai legerősebben a munkanélküliség arányaiban tükröződnek vissza. A társadalmi termelés különböző alakulásai, régi iparágak megszűnése, újabb termelési és technikai eszközök alkalmazása, bel- és külpolitikai bonyodalmak, a pénzpiac kaleidoszkopszerű változásai, a termelési anarchia romboló hatása, mindenkor a munkapiac árúkinálatát, a munkaerőkinálatot fokozza. Míg azonban a társadalmi termelésben a túltermelés, az árúfölség legfeljebb az árú értékének csökkenésével jár, addig a munkapiac túlterhelése, a nagymérvű munkaerőkinálat, a munkanélküliség, a legértékesebb árú, a munkaerő értékének csökkenése mellett, a munkás egészségének, munkaképességének csökkenését, sőt elvesztését is okozza.

A munkaerő, mint árú elválaszthatatlanul összeforrt tulajdonosával, értékesítőjével. A termelőpiac árúi gazdasági pangás idején elraktározhatók, külföldre exportálhatók. A munkaerő értékesítésének megakadályozása esetén az árú nem raktározható el jobb időkre, a pihentetés helyrehozhatatlan anyagi és fizikai veszteséggel jár, az akadályoztatás minden napjára megvonja a munkaerő tulajdonosától a megélhetés lehetőségét. Ahány napig pihentetni kénytelen a munkaerő tulajdonosa munkaerejét, annyi napi veszteség

terheli a társadalmi termelést, azonfelül annyi napi veszteséget, nyomort, szenvedést jelent a munkaerő birtokosára.

A közgazdasági élet komoly faktora már régen felismerték a munkanélküliségből eredő helyrehozhatatlan károkat. A termelés technikai eszközeinek védelme mellett fokozatosan tért hódít a legértékesebb társadalmi értéknek, a munkaerő szükséges védelmének gondolata. A védelem természetesen *csak a legszükségesebb* határig terjed. A kapitalizmus uralma alatt a munkanélküliség kapitalista társadalmi szükségesség marad. A tőkének olcsó munkaerőre van szüksége. A munkaerő árának egyik hathatós csökkentő eszköze: a munkaerőkinálat mesterséges szaporítása. A tőke és az uralma alatt álló állami rend tehát sohasem fog komoly rendszabályokat alkalmazni a munkanélküliség teljes megszüntetésére.

Ellenben a céltudatos, messzeágazó gazdasági érdekeit felismerő kapitalizmus a munkaerőkinálat mesterséges szaporítása mellett nem tekintheti céljának a termelő munkaerő nagyarányú elpusztítását, a munkaerőt szolgáltató munkásosztály nyomorúságos degenerálódásának előmozdítását. Ezt megakadályozni hivatott a kapitalista államok szociálpolitikája.

Néhány év óta a hivatalos szociálpolitika a munkanélküliség következményeinek enyhítésével is foglalkozik. A szakszervezetek már régebben foglalkoznak e probléma megoldásával, azonban csak tagjaikat segíthetik. Az ipari termelés elterjedésével fokozódó munkanélküliség a szakszervezetek önként vállalt feladatát óriási mértékben megnehezíti. Azonfelül védtelenül maradnak a szervezetlen munkanélküli munkások százazrei. Az ebből keletkező visszasságok, a községek szegényalapjainak túlságos megterhelése, a munkanélküliség egészségügyi következményei, a féltett társadalmi rendet fenyegető visszahatás, a munkaerők tömegének rohamos elpusztulása lassankint észre téríti a társadalmi és közgazdasági élet komolyabb tényezőit. Keresik a megoldást, megteremtik a munkanélkülieket segélyező, a munkaalkalmakat gazdasági krízis idején mesterségesen szaporító közhatósági gondoskodást.

De csak a külföldön és nem nálunk. A magyar közgazdasági élet faktora még céhrendszerbeli közgazdasági elvek szerint képzeli el az ipari fejlődés menetét. A krajcárpolitika, a szubvencióhajhászás, a napi szükséglet kielégítése egyedüli programpontjuk. A jövő eshetőségei, a munkás-generáció védelme a jövő ipari fejlődés érdekében, — ez a szempont ismeretlen a mi különleges hazai iparfejlesztési politikánkban.

Pedig nálunk a munkanélküliség pusztító hatása aránytalanul nagyobb mértékű, mint a fejlődöttebb ipari államokban. Iparilag fejletlen államokban a gazdasági krízis gyakoribb jelenség, hosszabb tartamú, lefolyása mélyebb nyomokat hagy az ipari életben. Ennek a következménye, hogy a nagyarányú, rendkívüli munkanélküliség is gyakrabban jelentkezik és hosszabb időtartamú. Azonfelül nálunk a jobb gazdasági konjunktúrában is nagyobb a munkanélküliség, mert a pénzpiac bizonytalan helyzete, a tőkehiány, a fogyasztóképeség hiánya következtében az ipari vállalkozás is bizonytalanabb. Fokozza a munkanélküliséget az a körülmény is, hogy nálunk a feltűnően rossz munkaviszonyok is rendkívüli módon befolyásolják a munkapiac hullámzását. A nagyobb munkanélküliség *következményei is állandóbbak nálunk, hatásuk is súlyosabb*, mert az ipari népesség egészségügyi viszonyai is rosszabbak, mint a fejlődöttebb ipari államokban.

Mindamellettt állam és községek nem foglalkoznak komolyan a munkanélküliség enyhítésének kérdésével. Nálunk e téren is csak a szakszervezetek teljesítették kötelességüket. Évenként százezreket áldoznak munkanélküliek segélyezésére: 1904-ben 161.282 koronát, 1905-ben 205.005, 1906-ban 229.629, 1907-ben 316.706, 1908-ban 453.942, 1909-ben 368.074, 1910-ben 347.874 és 1911-ben 258.165 koronát áldoztak munkanélküliek segélyezésére.

Az egyedüli idevonatkozó közhatósági ténykedés a főváros halogató ígérete és a napokban napvilágra került javaslata a szociálpolitikai ügyosztálynak. Évek óta tanulmányozzák a kérdést. De még odáig sem jutottak, hogy a munkanélküliség mérvének megállapítása céljából megszámláltatták volna a munkanélkülieket. Még az abnormális gazdasági válságok idején, 1908–09. években, sem 1912–13-ban nem tartották szükségesnek a munkanélküliekre vonatkozó adatok beszerzését. A szakszervezetek ennek a föladatnak megoldását is elvállalták.

Nagy általánosságban a munkanélküliek száma a munkásbiztosító pénztárak taghullámozásából is megállapítható. Az Országos Pénztár taglétszáma az 1912. év folyamán *augusztus havában* volt a legmagasabb. Ebben az időben a tagok száma 1,284.802-re rúgott. 1912. december 31-én a taglétszám 1,184.266-ra csökkent. Eszerint négy hónap leforgása alatt — tehát éppen a Balkán-háború kitörésének időpontjától kezdve — kerekszámban *100.000-rel csökkent* az iparban foglalkoztatott munkában állók száma. Ugyanez a jelenség mutatkozik a budapesti kerületi pénztár taglétszámki-mutatásában is. Augusztusban a tagok száma 263.618 volt, mely taglétszám decemberben 226.966-ra, 1913. januárban 222.425-re csökkent. Tehát csupán Budapesten augusztus óta 41.193-mal kevesebb munkást foglalkoztatott az ipar. Ez a szám még nem öleli föl teljesen a budapesti munkanélküliek számát. A Budapesten székelő vállalati pénztárak tagjai nem szerepelnek a kerületi pénztár taglétszámában, tehát a munkanélküliség terjedelme csak ezeknek az adatoknak hozzáadásával volna megállapítható.

A pénztári kimutatásból megállapítható, hogy a biztosított munkások közel 10% -a munkanélküli, továbbá, hogy az összes munkanélkülieknek körülbelül 50% -a Budapest és környékére esik. Különösen feltűnő ez az aránytalanság, ha megállapítjuk, hogy a budapesti kerületi pénztárban biztosított alkalmazottak az Országos Pénztárnál biztosítottaknak csak $20\text{--}25\%$ -át alkotják, *ezzel szemben az ország munkanélküli munkásságának 50% -a esik az ország ipari munkásságának erre az egynegyed részére.*

A munkanélküliségre vonatkozó általános érdekű adatok megállapítása céljából a Szakszervezeti Tanács 1912. február 17-én jelentkezésre szólította föl a Budapest és környékén lakó munkanélkülieket.

Sajnos, anyagi eszközök hiánya lehetetlenné tette az egyedüli helyes számlálási rendszer alkalmazását. Tapasztalat bizonyítja, hogy a munkanélkülieknek hozzávetőlegesen teljes száma csak a munkanélkülieknek egyenként való fölkeresésével állapítható meg. A berlini 1909. évi február 16-i számlálást is e módszer segítségével eszközölték. A szak- és a szociáldemokrata-pártszervezetek segítségével 45.000 bizalmi férfi vállalt teljesen díjtalanul számláló biztosi tisztséget. Az előre kioktatott biztosok a körzetekre osztott városban lakásukban keresték föl a munkanélkülieket és vették föl a szükséges adatokat. *Az eredmény 99.292 munkanélküli föl kutatása volt.*

A Szakszervezeti Tanács, idő és anyagi eszközök hiányában, a kevesebb eredménnyel kecsegtető jelentkezési rendszerhez folyamodott. Ezen az alapon inkább a szervezett munkások munkanélküliségére vonatkozó adatokra számíhattunk. Az eredmény is ezt a várakozást igazolja. A beérkezett 10.437 kérdőlap közül 9.276 lapot (88%) a szakszervezetek tagjai, 1.161 (12%) lapot a különböző munkaközvetítő hivatalokban jelentkező munkások töltötték ki. Valószínű, hogy az utóbbiak között is vannak szervezett munkások.

A számlálás főcélja a jelentkezési rendszer alapján nem a munkanélküliek számának megállapítása, *hanem a munkanélküliekre vonatkozó adatok beszerzése volt.* Az eredmény mindenképpen kielégítő. A munkásbiztosító pénztárak taglétszámából hozzávetőlegesen 40–50.000-re becsülhető a budapesti alkalmazásban állott munkanélküliek száma. Ezek közül,

— különösen az építőipari szakmák munkásaiból — egy tekintélyes szám a munkaszezon befejeztével elhagyja a fővárost. A Budapesten és környékén lakó munkanélküliek száma körülbelül 25—30.000-re becsülhető, ezek közül tehát 30—40% jelentkezett február 17-én, a számlálás napján.

A munkanélkülieknek Budapestről való távozásáról, illetőleg a holt szezon ideje alatt a munkanélkülieknek a fővárosból való elutazásáról a következő adatok tájékoztatnak: 1911. évi augusztus hó 31-én az Országos Pénztár foglalkoztatási statisztikája szerint Budapest és környékén a tanoncokkal együtt 62.000 építőipari munkás és 4.400 festőipari munkás dolgozott. Ezeknek a munkásoknak legnagyobb része — téli szezon lévén — természetesen munka nélkül van, télen azonban többnyire Budapest területén kívül tartózkodnak. Így történt meg, hogy a két ipari csoportból összesen csupán 1.786 jelentkező akadt. A munkanélküli számlálásra vonatkozó adatokat a Szakszervezeti Értesítő márciusi számából vesszük.

Bár a jelentkezők a munkanélkülieknek csak egy kisebb hányadát ölelik föl, kétségtelen, hogy a tőlük beszerzett adatok nagy általánosságban értékes anyagot szolgáltatnak. Ami a munkanélküliség átlagos időtartamát, a munkanélküliek átlagos korcsoportjait, a gyermekek átlagos számát, a munkanélküliek családos állapotát, a munkanélkülieknek Budapest és környékén való megoszlását illeti, ezek az adatok feltétlenül a nagy általánosságra nézve is helytállóak.

Az összes jelentkezők közül munkanélküli volt a vasiparból 2.770 munkás (a jelentkezett munkanélküliek 26·8%-a), a faiparból 1.725 munkás (16·6%), a ruházati iparból 1.252 (12%), az építőiparból 1.154 (11·4%), az ételmezési iparból 586 (5·6%), a sokszorosítási iparból 406 (3·9%), a személyeket kiszolgáló iparból 712 (6·8%), végül a festőiparból 632 (6·3%) személy. A fennmaradó szám kisebb ipari csoportokból és egyéb foglalkozásúak köréből került ki. A munkanélküliek közül 9.723 (93·7%) férfi és 650 (6·3%) nő volt. A munkanélküli férfiak közül 5.672 (58·3%) volt nőtlen és 4.051 (41·7%) volt nős. Nők közül 420 (65·7%) hajadon és 230 (35·3%) férjezett, vagy özvegy nő jelentkezett.

A munkanélküliek gyermekeinek száma 4.370. Tehát a 10.373 munkanélküli munkás kerekében 19.000 kereset nélküli, kenyér nélküli, éhező, nyomorgó lelket jelent. Átszámítva ezt az arányt az ország összes ipari munkanélkülieire, megállapítható, hogy 200.000-nél több, az ipari munkások körébe tartozó személy áll ezidőszerint teljesen kereset nélkül. A munkanélküliek közül 9.387 (90·4%) lakik Budapesten és 989 (9·6%) Budapest környékén. Rendkívül értékes képet mutat a munkanélküliek kor szerinti csoportosítása. Az összes jelentkezők közül 55 munkanélküli 16 éven aluli korban volt, 1.674 munkanélküli 17—19 év között, 2.976 munkanélküli 20 és 24 év között, 2.011 munkanélküli 25—29 év között, 2.104 munkanélküli 30—39 év között volt, végül 1.548 munkanélküli volt 40 éven felüli korban. Tehát a munkanélkülieknek 85—90 százaléka a termelőosztálynak, az ipari munkásságnak legmunkabíróbb rétegéből kerül ki.

A legérdekesebb és egyúttal a legmegdöbbentőbb anyagot a munkanélküliség időtartamáról szóló adatokból nyerjük. A munkanélküliek legnagyobb része, 71 százaléka, 7.183 munkás 4 hétnél hosszabb ideig volt munkanélküli, 3.017 munkás, a munkanélkülieknek csak 29 százaléka legfeljebb 4 hétig volt munkanélküli, 4.901 munkás, 47·2 százaléka, 4 héttől legfeljebb 12 hétig terjedő időközön volt munkanélküli; 2.078 munkás, 26·5 százaléka, 12 héten felül legfeljebb 6 hónapig terjedő időig volt munkanélküli; 204 munkás 6 hónaptól 1 esztendeig tartó időközön volt kereset, illetve munka nélkül. 173 munkás idevágó adatai ismeretlenek.

A 10.373 munkás február 17-éig egyfolytában **613.022** napot töltött munka nélkül. Egy-egy munkásra 58·9 munkanélküli nap esik, tehát a munkások fejenkénti átlagban két hónapig voltak munka nélkül. Vannak egyes

szakmák, ahol az átlagos munkanélküliség természetesen még hosszabb tartamú, mint az összesség átlaga. A *pincérek* átlagos munkanélküliségi időtartama 85'6 nap, a *vízvezeték- és légszesz-szerelőké* 83'6 nap, a *szobafestőké* 84'5 nap, a *bádogosoké* 73'5 nap, a *fagépmunkásoké* 73'8 nap. A többi szakmánál az átlagos munkanélküliségi időtartam 70 napon alul van.

A munkanélküliség átlagos tartama, a számlálás időpontját tekintve, feltűnően hosszú. Az 1909. évi február hó 16-diki berlini munkanélküli számlálás adatai szerint az átlagos munkanélküliségi tartam, a nálunk megállapított 59 nappal szemben 63 napig terjedt. Berlinben azonban a számlálás idején közel másfél év óta tartó gazdasági pangás pusztított az ipari életben. Azonfölül a számlálás közel százezer munkást ölelt fel, akik között ezrével találtak rokkantjáradékosokat, földmunkásokat, akiknek munkanélkülisége természetesen hosszabb tartamú, mint a többi munkásoké.

Nálunk ellenben a gazdasági pangás a fölvétel idejében alig 4—5 hónapos volt. A gyáripárban kevésbé volt még érezhető. A számlálás csupán 10.000 munkásra terjedt ki, egyáltalában nem ölelte föl a szakmai viszonyoknál fogva hosszabb munkanélküliséget fölmutató foglalkozási ágakat és mégis kerekszámban 59 nap volt az átlagos munkanélküliségi időtartam. Kétségtelen tehát, hogy a föltűnően hosszú munkanélküliségi tartam a gazdasági krízis terjedésével csak rosszabbodni fog, s március végén, vagy április elején történő munkanélküli számlálás sokkal hosszabb időtartamú átlagos munkanélküliséget állapítana meg.

Föltűnő, hogy a gyáripári szakmákban, ahol a gazdasági pangás még nem érezhető annyira, mint az építőipari szakmákban, a munkanélküliség átlagos időtartama szintén föltűnően nagy. Bronzműveseknél 42'6 napra, esztorgályosoknál 40'4 napra, gépmunkásoknál 34'3 napra, gépészeknél 49'4 napra, kovácsoknál 47 napra, műszerészeknél 35'9 napra, öntőknél 37'9 napra terjed az átlagos munkanélküliségi időtartam. Meglepő hosszú a munkanélküliségi tartam a butor- és épületasztalosoknál, ahol 73'5 napra terjed. A famunkások szövetsége ennek megfelelően az utóbbi 4 hónapban kerekszámban százezer koronát fizetett ki munkanélküli segély címén.

A nagyarányú munkanélküliség csökkenti a népesség fogyasztóképeségét, ennek természetes következményé, hogy a ruházati és az élelmezési ipárban a munkanélküliség szintén emelkedő irányzatot mutat. A cipőfelső-részkesztőknél 70 nap, cipészeknél 44 nap, szabóknál 48 nap az átlagos munkanélküliségi időtartam. Az élelmezési ipárban a húsipari munkásoknál 46, a sütőknél 65'8 napra terjed az átlagos munkanélküliség.

Az építőipari szakmákban az átlagos munkanélküliség 61'8 napra terjed. Ez az építőipari viszonyokhoz mérten nem túlságosan magas átlagnak tekinthető arány abban leli magyarázatát, hogy — amint azt cikkünk elején kimutattuk — az építőmunkásoknak legnagyobb tömege nem tartózkodik Budapesten s csak azok maradnak itt, akik a kisebb javítási munkálatoknál vannak időközönként elfoglalva.

Különösen figyelemreméltó a grafikai ipárban mutatkozó munkanélküliség, amely 58'7 napig terjed, továbbá a magántisztviselőké, amely 60 napra terjed.

Valószínű, hogy az összes szakmákban már a fölvétel időpontjában is hosszabb tartamú volt a munkanélküliség, az arányt följavította az a körülmény, hogy a fölvétel leginkább a legképzettebb szervezett munkásokra terjedt ki. Kétségtelen, hogy e sorok megjelenésének időpontjában rendezendő általános munkanélküli számlálás a munkanélküliségnek — nemcsak a munkanélküliek számát, hanem a munkanélküliség időtartamát is tekintve — terjedését igazolná.

A Szakszervezeti Tanács által fölvett adatok leplezetlenül föltárják a munkanélküliség veszedelmes jelenségeit. Az ipari munkásságnak legmunkabíróbb rétegeit, ezeknek családtagjait, a jövő munkásgenerációt a munka-

nélküliség következtében beálló nyomor a végpusztulás felé viszi. Ennek a társadalmi katasztrófának közönyös szemlélése súlyos bosszút fog állani a társadalom intézőin. Ha pillanatnyilag a veszedelem nem is érezhető, kétségtelen, hogy a közel jövőben a folyton ismétlődő nagyarányú munkanélküliség visszahatása mind nagyobb katasztrófákkal fog járni.

A munkanélküliség terjedelmét ismertető cikk keretében nem lehet föladatunk annak enyhítését célzó, és a külföldön már bevált rendelkezéseket ismertetni. Kötelességünk azonban rámutatni, hogy immár elérkezett az állami, a közhatósági, a szociális beavatkozásnak tizenkettedik órája. A munkanélküliség elleni küzdelem ügyét a társadalomnak kell vállalnia. Ha ezt elmulasztja, a jövő gazdasági fejlődése fog e mulasztás következtében helyrehozhatatlan károkat szenvedni.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Hivatásos betegségek Ausztriában az 1911. évben.

Az iparfelügyelők jelentése alapján írta: **J. Brod** (Wien).

A szociális törvények apodiktikus bizonyosságával lépnek fel bizonyos hivatásokban évente ugyanazok az ipari megbetegedések. Előfordulhat ugyan, hogy a betegségek száma az egyik, vagy másik hivatásban csökken, de a hivatásos betegség soha sem szűnik meg. A legismertebb hivatásos betegségek az ólommérgezés, a foszfornekrózis és a lépfene. Ezekhez társul a hivatásos betegségeknek ama része, amelyek bizonyos iparágak felvirágzásával lépnek fel. Különösen áll ez a vegyi iparra vagy oly iparágakra, amelyekben vegyi termékeket használnak fel. Mint új hivatásos betegségeket, megemlíthetjük az izzólámpa gyártásnál alkalmazott üvegfuvo nőknél fellépő izombénulásokat és izomsorvadásokat. E női munkások munkájuk közben kénytelenek bal könyöküket a kemény asztaldeszákra támasztani és ezen állandó nyomásra a balkéz hűdési tünete lépnek fel, melyek ismét maguk után vonják a kéz csontjai között fekvő izmoknak a sorvadását. Eme hivatásos betegségnek okát abban találják, hogy az asztallapra való támaszkodásnál egy, a könyökön végigfutó ideg állandó nyomást szenved. Hogy ezt a nyomást elkerüljék, az asztallapokat kipárnázzák, amivel azután rendszerint e megbetegedést meg lehet előzni.

Egy újabban ismert hivatásos betegség ezenkívül az egyes női munkásoknak sápkórja, amely különösen az ezüstcsiszolóknál fordul elő és elsősorban a szőke munkásnőket támadja meg. Ezt a megbetegedést csak az utolsó időben figyelték meg.

Messzire vezetne, ha az egyes újabb hivatásos megbetegedéseket bővebben tárgyalnók és csak a régieknek ismertetésére szorítkozunk. Tekintsük elsősorban az ólommérgezést. E betegséget mindama üzemeknél észlelhetjük, amelyekben ólommal, vagy ólomtartalmú segédeszközökkel dolgoznak, tehát a mázolóknál, a nyomdákban, ólomfehér gyárakban, minium gyárakban, agyag- és üveg-üzemeknél, öntődégekben, email-gyárakban és végül mosódákban és a himzőnőknél. Ez utóbbiaknál az ólommérgezés azáltal válik lehetségessé, hogy bizonyos mintáknak a lenyomását ólomfehér és kolofónium vegyülékéből származó por segítségével eszközlik és az ezen munkánál fejlődő por okozza az ólommérgezést. A festékgyárakban az iparfelügyelők egészben véve az ólom megbetegedéseknek 15 esetét észlelték. Ezek közül 3 esik a bécsi III. felügyelői kerületre. Ezen kerületi ólomgyárakban a munkások egy gépnek hibás konstrukciója s az ebből

fejlődő igen erős porképződés folytán betegedtek meg az ólom-chromát őrlésénél. Az iparfelügyelő kérésére a gép konstrukcióját megváltoztatták és csak akkor hozták ismét üzembe, amikor a munkások egészségét nem veszélyeztette. Klagenfurt kerületében 100 gyári munkás közül 10 ólom-mérgezést lehetett észlelni. A betegség tartama eme esetekben 6 és 19 nap között váltakozott és csak egy esetben terjedt ki 31 napra. Prága II. kerületében egy ólomfehér- és minium-gyárban 3 ólommérgezési eset fordult elő, ezek közül kettő a gyár munkásai közül került ki, egy pedig egy bádogos-segéd volt, aki egy minium töltőgépen javítási munkálatokat végzett. Bár ez a munkás csak fél óráig dolgozott, ólommérgezésben betegedett meg, amelynek gyógyításához 14 napra volt szükség. Egy prágai más fémárúgyárban 17 munkás közül 5 munkás betegedett meg ólommérgezésben, ami ijesztően magas arányszám. Ugyancsak Klagenfurt kerületében egy vasuti híd felszerelésénél 10 ólommérgezési eset fordult elő. A megindított vizsgálatok eredménye szerint a szállított vasszerkezetek részei rossz mázzal voltak bevonva, minek folytán azok lerakásánál s kezelésénél a munkások kezeiket és ruháikat miniumfestékekkel fertőzték meg. További ólommérgezések megakadályozására a munkásokat gummi keztyűkkel látták el, hogy kezeik a festett vasrészekkel érintkezésbe ne juthassanak, azonkívül elrendelték a kezeknek meleg vízzel és szappannal való gondos megtisztítását és eme anyagokat kellő mennyiségben a munkások rendelkezésére bocsájtották. Ez utóbbi rendszabály azonban az ilyen intézkedéseknél uralkodó primitív viszonyok mellett nagy nehézségbe ütközik, annál is inkább, mert a minium a nehéz munkától érdes kezek felületéről csak nagyon nehezen távolítható el. Egy paszománygyárban egy ólommadzagok készítésével foglalkozó munkás betegedett meg ólommérgezésben.

Bécs II. kerületében egy üvegyárban a munkások közül 8 személy betegedett meg, amely esetek közül különösen súlyos volt ama munkások megbetegedése, akik olvasztókemence körül dolgoztak. Ezen olvasztókemence ugyanis petroleumfűtésre volt berendezve, amelynél — ellentétben a gázkemencékkel — gyenge túlnyomás uralkodott, minek folytán az összevegyült pornak a legfinomabb részecskéit a munkások arcába sodorta. A megindított vizsgálat arra az eredményre vezetett, hogy a vállalkozó, engedélye ellenére, ólom nélküli üveg gyártásáról rátért izzólámpák gyártására, amelyeknek üvegalkatrészei 50% ólmot tartalmaznak. A céget azonnal kényszerítették, hogy az óvórendszabályoknak egész sorozatát alkalmazza.

Laibachban megbetegedett egy kályhás segéd, aki egy kis üzemben a kályhacserép zománcozásával foglalkozott, anélkül, hogy ismételt intések dacára a legprimitívebb elővigyázati rendszabályokat betartotta volna.

Innsbruckban egy mázoló-mester egy munkást, aki már azelőtt ólommérgezésben szenvedett volt, újból ólomtartalmú mázolás munkákra alkalmazott és a munkás előtt, annak többszöri kérdezősködése dacára, a festékeknek ólomtartalmát eltitkolta, úgy, hogy ez a munkás másodszor is megbetegedett. Egy bécsi gázgyárépítkezés mázolás munkálatainál két súlyos ólommérgezés esete észleltetett. A vizsgálat kiderítette a visszaéléseknek egész sorozatát, amelynek azonnali megváltoztatását követelték, de vajjon ezeket eszközölték-e, arról a jelentésben említés nincsen.

Higanymérgezés Bécsben 3 észleltetett. Egy lámpagyárban újabb szerkezetű lámpák gyártásával foglalkoztak, amelyeknél a higanygőzök igen nagy szerepet játszanak. Már az első lámpák kipróbálásánál úgy az üzemvezető, mint 3 segédmunkás a higanymérgezés tüneteivel megbetegedett. Erre a vállalat beszüntette ezen lámpák gyártását. Egy fémárúgyárban egy aranyozó higanygőzök belégzése folytán betegedett meg és rövid betegség után elhalt. Anilinmérgezés Bécsben és Trautenauban fordult elő egy-

egy eset. Mindkét eset rendkívüli körülmények között következett be. Az első esetben egy munkás egy faaprító intézetben hosszabb időn át a zsákokat anilinfestékekkel jelezte. Az eset lefolyása kedvező volt. A második eset azonban halálos kimenetelű volt és itt a mérgezés oly módon következett be, hogy az illető munkásnak az az igen különös szokása volt, hogy glicerint ivott. Szerencsétlen véletlen folytán eltévesztette az üvegeket és megivott egy üveg anilint.

Foszfornekróziást 7 esetben észleltek, vagy legalább ennyi esetben jutottak ezek az iparfelügyelők tudomására. Ezek közül 4 Grác kerületére esik, még pedig 4 massagyártásnál alkalmazott munkásoknál, akik közül egy már egyszer foszfornekrózisban szenvedett. A két másik eset Pilsen kerületében fordult elő. Itt egy munkás, aki már 30 éven át foszforral és azután 20 év után mással foglalkozott, foszfornekrózisban halt meg. A betegség csak akkor tört ki, miután már a foszforral való munkát rég beszüntette volt. Egy másik esetet oly munkásnál észleltek, aki már egy évnél tovább egy sörgyárnál volt alkalmazva, de ki azelőtt foszforral dolgozott. Stanislau kerületében egy 26 éves munkásnő foszfornekrózis következtében halt meg. A közvetlen halál oka állítólag tüdőgyulladás volt, de mindenesetre ezen betegség lefolyását a foszfornekrózis kedvezőtlenül befolyásolta.

A lépfene 1911-ben számos áldozatot követelt. Egy bécsi bőrgyárban egy munkásasszony, aki a gypju lefejtésével volt elfoglalva, betegedett meg és egy hét múlva meghalt. A megindított vizsgálat kiderítette, hogy egy Jaffából jött juhbőr-küldemény tartalmazta a betegség csíráit. Egy másik, ugyancsak halálosan végződő eset Bécs V. kerületének egyik bőrgyárában fordult elő. Az illető munkás kizárólag mézszel és arzénsulfiddal kezelt bőröknek szőrtelenítésével foglalkozott. Hasonló eset, mely ugyancsak halálosan végződött, fordult elő Innsbruck kerületében. Pardubitz kerületének egyik kefe- és ecsetgyárában 3 munkásnál lépett fel ez a betegség. Egyikük meghalt, kettő hosszas betegség után meggyógyult. Olmütz kerületében egy kefégyár tulajdonosnője összes fiatal gyermekeivel betegedett meg. Az anyja meghalt, míg a gyermekeket meg lehetett menteni.

Az említett hivatásos betegségeken kívül az iparfelügyelők még néhány mást is észleltek. Így a széngázbelégzés folytán előfordult megbetegedéseket, amelyek egy esetben egy tetscheni zománcedénygyárban alkalmazott munkásnál, egy más esetben pedig egy teplitzi fémárúgyárban alkalmazott munkásnál fordultak elő. Ez utóbbi kerületben előfordult továbbá egy hengerműben a sodronyok pácolásánál fejlődő gázok belégzése folytán egy halálos kimenetelű mérgezés. Kénhidrogén belégzése ugyancsak betegségekhez vezetett. Egy teplitzi rézgyárban két munkás betegedett meg ebben. Az egyik eset úgy történt, hogy a munkás, amidőn a gépnek hibája folytán a gáz kiömlött, ezen a hibán segíteni akart és eközben elájult. Munkástársa, aki őt kivitte és azután az illető helyiségbe visszament, ugyancsak elájult. Mindkét munkást meg lehetett menteni.

Igen különös hivatásos betegséget idéz elő a benzol. Troppau kerületének egyik gummigyárában egy különös betegséget észleltek, amely külsőleg vérfoltok fellépésében nyilvánult. Egy 24 éves munkás azonnal meghalt, egy másik két havi betegség után. A vizsgálat kiderítette, hogy eme nehéz megbetegedések benzolgőzök belégzésére vezethetők vissza. További ilyen mérgezések megelőzésére az iparhatóság elrendelte, hogy a gyári helyiségek megfelelő szellőztető készülékekkel láttassanak el és hogy külön mosdó- és öltözőtermek létesíttessenek, azonkívül betiltotta egyáltalában véve a munkahelyiségekben az evést.

Az öntőláz egy esetének fellépését észlelték a teplitzi kerületnek egy munkahelyiségében cinköntés közben. A bőr és nyálkahártyák megbetegedését észlelték a gráci kerület munkásnőinél, egy fényező műhelyben, ahol

borszeszszel dolgoztak. A munkásnőknél a kezeken és más ruhával nem takart testhelyeken bőrkiütések léptek fel. Leobennek egy nikkelező műhelyében egyes munkások kezein, karjain és mellén ekzémát észleltek. A megbetegedést a mész és iszapolt krétának behatására vezették vissza, amely anyagok a nikkelezésnél nyernek alkalmazást. A pilseni iparfelügyelő egy gyufagyár munkásnőinél bőrkiütéseket észlelt, amelyeket ő arra vezetett vissza, hogy eme munkásnők a gyufafejecskék leporolásával foglalkoztak. Przemysl kerületében egy paraffingyár 9 munkásánál paraffinrűht észleltek, amelynek kezelése 3—4 hétig tartott. Egy stanislai nafta- és paraffingyárban pedig ugyancsak paraffin-rűht konstatáltak. Cukorgyárakban ama munkásoknál lépett fel ekzéma, akik a nyers cukorral közvetlen érintkezésbe jutottak. A bőrmegbetegedésnek egy különös esetét észlelte a trautenai iparfelügyelő. Egy papirgyárnak fűtője hosszabb időn át üveg-pamutból álló gépalkatrésznek eltávolításával foglalkozott, minek folytán nála a fedetlen testrészekeken ekzéma lépett fel. Ezt igen finom üveg-szilánkok okozták, amelyek a jelzett munka közben az illető gépalkatrészről leváltak és a piszokkal a kézbe nyomódtak be. A szem közhártyalobját 12 munkásnál észlelték, akik egy tepitzi cukorgyár répamosójában voltak alkalmazva. A szellőztetés megjavítása után további megbetegedések nem fordultak elő.

A hivatásos betegségek eme szemléjét le akarjuk zárni és konstatáljuk ismételten a felügyelők által megállapított tényeket, hogy jóakarattal és megfelelő védőkészülékekkel a legtöbb hivatásos megbetegedés megelőzése lehetséges. A hivatásos betegségeknek minimumra való leszorítása lehetséges volna, ha az érdekeltségek a munkásvédelem tekintetében fennálló törvényeket és rendeleteket szigorúan betartanák.

Újabb szociálhygiénikus intézmények a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztárnál. Külföldön mindinkább tért hódít az alkoholisták megvizsgálása és felvilágosítása céljából szervezett, úgynevezett gondozók létesítése, még pedig a legtöbb esetben a munkásbetegségélyző pénztárak segítségével. A külföldön elért eredmények arra készítették a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatóságát, hogy ily gondozót létesítsen. A gondozó célja az alkohol-betegek megvizsgálása és felvilágosítása, alkohol-betegek hozzátartozóinak tanácsokkal való ellátása, alkoholbetegek felkeresése lakó-, vagy munkahelyükön, szanatóriumba, vagy absztinens egyesületbe való utalása, alkoholelleses röpiratok szétszórása. Ezt a célt időszakos orvosi rendeléssel, illetőleg ellenőrzéssel, az alkohol-kérdésben jártas külön oly beteglátogató alkalmazásával, aki maga is absztinens és aki a betegeket felkeresse és látogassa, kívánja a pénztár elérni. A gondozó céljainak ismertetése és az ezekre vonatkozó hirdetés a napi sajtó útján, továbbá a szakszervezetekben és a munkahelyiségekben kifüggesztendő falragaszokkal történik. Ha az alkohol-gondozónak e kezdetleges formája beválik, a pénztár ezt fejleszteni fogja.

A csecsemőhalandóság csökkentése képezi a pénztár gondoskodásának másik, igen fontos tárgyát. Csecsemőgondozó felállításával igyekszik a pénztár a csecsemőhalandóság mérvét csökkenteni. A pénztár egyelőre hetenkint háromszor úgy a budai, mint egyik a pesti oldalon levő rendelőintézetében tagoknak, illetve családtagoknak oly rendelést tart, amelyen a csecsemő helyes ápolásáról és táplálásáról szakszerű útbaigazítást, rendelést és felvilágosítást adnak. A kezdő intézkedést idővel továbbfejlesztik olyképp, hogy a pénztár rendszeres oktató tanfolyamokat rendeztet a pénztár gyermekorvosai az anyák számára. További lépés lesz az úgynevezett csecsemővédő intézmény szervezése, amelynek az lesz a feladata, hogy a pénztári tagok csecsemői számára a pénztár önköltségen egészséges és tiszta tejet és a csecsemőtáplálásra alkalmas egyéb tápszereket árusít.

A X. nemzetközi lakásügyi kongresszus. A németalföldi kormány és a hágai községtanács meghívása folytán a nemzetközi lakásügyi kongresszus folyó évi szeptember hó 8-án kezdi meg tárgyalásait Scheveningenben. Ezúttal a következő nagyérdékű kérdések kerülnek megvitatásra: I. A falusi lakásviszo-

nyok javítása (előadó magyar részről Ipolyi Keller Gyula); II. a rossz lakások megjavítása és beszüntetése; III. a lakászsúfoltság; IV. városfejlesztés (előadó magyar részről dr. Hárrer Ferenc). Az e kérdésre vonatkozó előterjesztéseket, valamint a különböző országokban a lakásreform terén a legutolsó években elért haladásról bekívánt jelentéseket (előadó magyar részről dr. Ferenczi Imre) a résztvevők még a kongresszust megelőző hónapban megkapják. A kongresszus alkalmából a résztvevők személyesen fognak meggyőződni arról, hogy mi történt Hollandia különböző részében a lakásreform és városfejlesztés terén. »A német-alföldi közegészségügyi kongresszus« című egyesület egy speciális kiállítást tervez, amely az országnak a lakásreform terén elért eredményeit szakszerűen fogja ismertetni.

A lakásügyi kongresszust magyar részről a székesfővárosi tanács XIV. (szociálpolitikai és közművelődési) ügyosztálya készíti elő. Közelebbi felvilágosításokat ott (Városházutca 16., II. 2.) dr. Ferenczi Imre, a nemzetközi bizottság tagja nyújt, aki a szervező bizottság kérelme folytán a magyar résztvevők tagdíjait is gyűjti.

Járványtörvény Ausztriában. Az új osztrák járványtörvényt hosszú és szenvedélyes tárgyalások után a törvényhozás mindkét háza elfogadta és szentesítésének mi sem áll útjában. A törvénynek lényegesebb pontjai a következők: A kötelező bejelentés a következő 17 fertőző betegségre áll fenn: vörheny, diftéria, hastifusz, vérhas, meningitis cerebrospinalis, gyermekági láz, küteges tifusz, himlő, kolera, pestis, tifusz recurrens, lepra, trachoma, sárgaláz, lépfene, takonykór, veszettség. Eme betegségek minden esete a községi előjárásnak bejelentendő. A bejelentésre kötelezettek: az orvosok, a kórházak vezetői, a bábák, a halottkének, a hivatásos ápolószemélyzet, a háztartás feje, a lakás tulajdonosa, a háztulajdonos, a szállásadó. Külön rendeletekben megjelölendők azok a betegségek, amelyeknél az elkülönítés szüksége fennforog. Ha az elkülönítés a lakásban nem eszközölhető, vagy ha azt elrendelése dacára végre nem hajtják, akkor a beteg kórházba szállítandó, vagy más alkalmas helyiségben helyezendő el, feltéve, hogy az átszállítás a beteg veszélyeztetése nélkül eszközölhető. Fertőzésre gyanús helyiségek és tárgyak fertőtlenítendőek. Ha ez nem lehetséges, vagy ha a fertőtlenítés költségei a tárgy értékével szemben túl magasak, akkor a tárgyak megsemmisíthetők. A fertőtlenítés alkalmával megrongált, vagy megsemmisített tárgyakért méltányos kártalanítás (»billige Entschädigung«) jár.

Vagyontalan egyének, különösen azok, akik napi- vagy hetibérből élnek, ha az elkülönítés folytán munkájukat nem folytathatják, illetőleg nem kereshetnek, a helyi napszám 60%-ával kártalaníthatnak. A helyi napszám megállapítása a munkásbiztosító törvény alapján történik.

Ha az orvos a járványok körül kifejtett tevékenysége folytán munkaképtelen lesz, akkor nyugdíjjogosultsága van, rendszerint 2.400 korona erejéig. Halála esetére családtagjai a VIII. rangosztályú államhivatalnokok ellátására tarthatnak igényt. A fentjelzett esetekben az ápolószemélyzetnek is jár nyugdíj, még pedig keresetképtelenség esetén 600 K, haláleset után 300 K özvegyi és 150 K árva-nyugdíj. A közegészségügyi közigazgatás valamennyi költségeit az államkincstár viseli.

A tuberkulózis elleni küzdelem Párisban. Párisban a tuberkulózist, mint lakás-betegséget az utóbbi időben nagy figyelemre méltatták és ezáltal kiváló eredményeket értek el, ami a halálozási arányszám csökkenéséből is kitűnik (1908: 10.262, 1911: 9.371). Az egyes lakásokban előforduló tuberkulózis haláleseteket jegyzékbe vették és így sikerült a betegség gócpontjait megtalálni. Alapos átalakításokkal sokkal egészségesebbé tették több mint egyötödét azon házaknak, amelyekben 1904-ben a tuberkulózis-halálozás az átlagot kétszeresen, sőt háromszorosan is felülmulta. Mindenekelőtt eltiltották ama szobák használatát, amelyek a levegőtől és a naptól el vannak zárva. A párisi egészségügyi viszonyok gyökeres javításához azonban, mint azt Juillerat a statisztikai egyesületben kifejtette, az építési szabályrendeletet kellene első sorban megváltoztatni. Gyakran találni most 12 m. széles utcákat, melyekben 18 m. magas épületek állanak szűk udvarokkal, úgy, hogy a lakások legtöbbször sem a nap nem éri, sem friss levegő nem járhatja át.

»Kis anyák szövetsége.« New-Yorkban a csecsemőhalandóság ellen mozgalmat indítottak. De ez a mozgalom elsősorban maguk az anyák miatt ered-

ménytelenességgel fenyegetett, mert az anyák egy része közönyösen viseltetett a mozgalommal szemben, más részük pedig, akik t. i. bevándoroltak, nem értette annyira az angol nyelvet, hogy a felvilágosításoknak fogantja lett volna. Viszont feltűnt a propagandával foglalkozó orvosoknak, hogy a fiatalabb lányok elég szép számmal vettek részt a csecsemőápolásról tartott előadásokon, sokan azután magukkal hozták az előadásokra az anyjukat is, hogy ott bizonyítsák be nekik, hogy a csecsemőjük nem részesül a megfelelő gondozásban. A tanítás e szokatlan módszerének, hogy t. i. a fiatalság tanítsa az öregeket, kétségtelenül az a magyarázata, hogy az előadásokon résztvevő leányok az iskolabajárás következtében jól értették az előadás nyelvét. Ebből a jelenségből indulva ki, arra az eredményre jutottak, hogy helyes volna, ha ezeket a fiatal leányokból rekrutálódó segédcsapatokat megszerveznék. Így keletkezett »a kis anyák szövetsége«, amelynek nem kevesebb, mint 22.000 tagja van, akik mind 8—12 éves iskolás leányok. Minden leány, aki a csecsemőgondozó-tanításon hat ízben résztvevett, az egészségügyi hatóságtól külön tagsági diplomát kap, meg egy mellűt, amellyel bizonyos tekintetben hivatalosan igazolva van. A »kis anyák« kiképzését hivatalos orvosok végzik, akiknek gondozó nővérek segédkeznek. A tanítást népiskolákban olyan órákban végzik, amikor más előadás nincsen. Az orvos előadást tart azokról a veszélyekről, amelyek a csecsemőt a helytelen táplálás és a ki nem elégítő tisztaság esetén fenyegetik, a gondozó nővér pedig egyidejűleg gyakorlatban tanítja a helyes gyermekápolást és táplálást. Ez a szervező munka sok jót eredményezett New-Yorkban és áldásos hatása újabb bizonyítéka annak, hogy »A gyermek mint a gyermeknek az oltalmazója« jelszót nem kell minden megfontolás nélkül elvetni.]

»Gyermekehivatal« az Egyesült Államokban. Az északamerikai Egyesült Államokban »gyermekhivatal«-t létesítettek. Ennek a hivatalnak, amely működését már meg is kezdte és amely a kereskedelemügyi és közmunkaügyi minisztérium felügyeleti hatósága alá tartozik, ügyköre a következőkre terjed ki: azoknak az ügyeknek a megvizsgálása, illetve azokról az ügyekről való jelentéstétel, amelyek a gyermekek jólétére vonatkoznak; csecsemőhalandóság, a születések számának ingadozása, némely néprétegben észlelhető degenerálódási jelenségek, az elárult gyermekek ügyei, a fiatalok bűnösök bírósági ügyei, a gyermekmunka és különösen fiatalokéknak és gyermekeknek veszélyes iparágakban való foglalkoztatása, a gyermekmunkára vonatkozó törvényalkotások stb. Mindenestre nagyon érdekes lesz annak figyelemmel kísérése, hogy mily eredményeket fog elérni és milyen hatást lesz képes elérni ez az első állami gyermekehivatal.

Iskolai egészségügy Japánban. Japánban 1898 óta minden nyilvános iskolában iskolaorvos van alkalmazva. Hogy ezek működése milyen hasznos, az kitetszik abból, hogy a tanulók átlagos testhossza, súlya és mellbősége állandóan növekszik, épp úgy javult az általános testi állapot. A fajnak eme testi javulása az ifjúság testi nevelésére vezethető vissza. Sehol sem hódolnak annyira a sportnak és testi játékoknak, mint a japán iskolákban. A fiúk kedvenc játéka a nyíllövés, lovaglás, labdázás lóháton. A lányok apró nyilakkal célba lönek, szagló- és ízgyakorlatokat tartanak és különösen kedvelik a legyező- és labdajátékokat. Minthogy ezenkívül a természetrajzi órákban minden osztályban egészségtant is tanítanak és a középiskolákban egészségtan és élettan külön tantárgyakként szerepelnek, érthető az eredmény és ez követendő például szolgálhatna az európai iskoláknak is.

Alkoholmonopólium és alkoholelles mozgalom. Az alkoholizmus elleni első orosz kongresszus választmánya most tette közzé a 3 év előtt Szent-Pétervárott tartott kongresszus dolgozatait. A kongresszus határozottan ellenezte minden alkoholfogyasztást, még a legkisebb mennyiségben is, azonkívül a pálinkamonopólium eltörlését követelte, mert az állam, amely jövedelmének nagy részét a monopóliumból nyeri, az alkoholfogyasztás csökkentésére alig fog valamit tenni. Ezért a kongresszus a következő határozatot hozta: Az egyedüli hatásos szer az alkohol elleni küzdelemben a monopóliumbevételek fokozatos eltörlése, amely a pálinkamennyiség gyártásának fokozatos csökkentésével volna elérendő. A monopóliumbevételek más bevételi forrásokból fedezendőek. Ez utóbbi azonban csak akkor lehetséges, ha az állam egész pénzügyi politikája megváltozik és oly társadalmi és gazdasági intézkedések tételnek, amelyek a lakosság anyagi jólétét emelik. Az országos bizottság, amely most a дума által elfogadott alkoholelles

törvényt tárgyalja, ezt a törvényt olyképpen változtatta meg, hogy *csak falvaknak* legyen joguk prohibíciós határozatot hozni. Witte gróf közvetítő javaslatát, hogy e jogot ama városok is kapják meg, amelyek lakossága a 20.000-et meg nem haladja, elvetették.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A munkásbiztosítási törvény reformja.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesületének szaktanácskozása.

XI. ülés. 1913. február 20-án.

Szterényi József elnök: Igen tisztelt Teljes Ülés! Az eddigi tanácskozásainkban befejeztük, több szónokunk t. i. nincs, a választott bíróságról szóló fejezetnek vitáját. A dolog természete szerint az előadó urat illeti a zárszó, aki részletesen kíván reflektálni a vita során felmerült észrevételekre és ellenjavaslatokra, és a maga álláspontját ebben az irányban ki fogja előttünk fejteni. Mielőtt azonban a mai tárgyalásunkat folytatnók, egy kedves kötelességet vélek teljesíteni, amidőn megemlékezem egy olyan eseményről, amely a munkásbiztosítás egyik vezető férfiát illeti, sajnálom, hogy még nincs szerencsénk körünkben üdvözölni, jóllehet pontos tagja a mi gyűléseinknek. Alelnökünket, Mentsik Ferenc doktor urat, az Állami Munkásbiztosítási Hivatal másodelnökét értem, aki e héten ünnepelte meg, jobban mondva érte meg állami tisztviselői minőségének 35 éves évfordulóját. Oly nevezetes momentum ez, tisztelt Teljes Ülés, az állami szolgálatban, illetőleg annak az életében, akit sorsa az állami szolgálathoz fűz, hogy méltán számot tarthat arra, hogy tisztelői és barátai, pályatársai megemlékezzenek arról az eseményről, amit én annyival is inkább teszek meg, minthogy hivatalbeli kötelességem állván vele, évek hosszú során át alkalmam volt az ő ügyszeretetét, odaadását, feltétlen intakt voltát megismerni, mióta pedig a munkásbiztosítás ügyét szolgálja, Önök, a munkásbiztosítás munkásai és barátai, tehetnek tanubizonyságot arról a szeretetről, odaadásról, amellyel ezt az ügyet szolgálja. Ennél fogva azt hiszem, hozzá méltóztatnak járulni azon javaslatomhoz, hogy mai teljes ülésünkben Mentsik Ferenc ő Méltóságát üdvözöljük. (Éljenzés.)

Ezek után felkérem dr. Vályi Sándor táblai bíró urat, a választott bíróság elnökét, záróbeszédének megtartására.

Előadói zárszó.

Dr. Vályi Sándor előadó: *In medias res* bocsátkozom tárgyunk megvitatásába. És pedig mielőtt a munkásbiztosítási választott bíróságok eddigi működésére vonatkozó bírálatokra tenném meg észrevételeimet, méltóztatnának megengedni, hogy elsősorban a javaslataimat érintő vita értékes anyagát összegezzem és előterjesszem végleges álláspontomat arra nézve, hogy az elhangzott érvek figyelembe vétele mellett az elsőfokú munkásbiztosítási bírói intézmény kifejlesztését, szélesebb és tökéletesebb alapokra helyezését mily irányban és módon tartom megvalósítandónak?

I. Szervezet.

A) *Elnökök és elnökhelyettesek.* Egyöntetűnek mondható a vélemény abban a tekintetben, hogy a szervezetnek egyik alapeszméje, mely szerint az elsőfokú munkásbiztosítási bíróságok vezetése és szellemi irányítása a bírói hierarchia köréből átvett és előképzettségüket független bírói működésük közben megszerzett *hivatásos bírák* kezébe tétegetett le, — továbbra is fentartandó. Különösen leszögezést érdemel Pap tagtársunknak az az örömdetes kijelentése, hogy semmi ok sincs megbánni, hogy Törvényünk a munkásbiztosítási bíróságok vezetését a német rendszertől eltérőleg nem közigazgatási tisztviselőkre, hanem a rendes bíróság tagjaira bizta.

Am a lefolyt vita eredményei eléggé megérlelheték abbéli meggyőződésünket, hogy a rendszer kivitele a gyakorlatban tökéletlen és sürgős orvoslást

igényelne. Alig a munkásbiztosítási bíraskodás megkezdése után máris kitűnt, hogy mily elhibázott volt minden kerületi pénztár székhelyén választott bíróságot szervezni és azok élére elnökül és helyettesekül olyan bírakat helyezni, akik e megbízásukból folyó működésüket a rendes bíróságoknál betöltendő hivatásukkal párhuzamosan, illetőleg azon felül fejtik ki. Ha valahol, úgy a bírói élethivatás feladatainak körében található az a közmondás: »két úrnak egyszerre szolgálni nem lehet«. Közismert tény, hogy a bírák elfoglaltsága mily nagy és a népesség szaporodásával, a viszonyok fejlődésével még folytonosan fokozódó. De különös figyelmet érdemel az a körülmény, hogy a lelkiismeretes bíró gondolatkörét nem meríti ki bizonyos hivatalos órákra korlátozott tevékenysége, hanem a hivatását magasabb nézőpontokból felfogó bíró szabad idejének nagy részét is — akarva vagy önkénytelenül — a döntéssel járó tépelődés, a tanulmányozások és továbbképzés foglalják le. Ezt a nehéz szellemi munkát egyszerre több bíróság kebelében, különböző jogterületeken nemcsak tökéletesen, de nézetem szerint kielégítő módon sem lehet elvégezni; aminek bizonyítéka, hogy a nagyobb forgalmú rendes bíróságoknál is a bírák egyszerre csak egy ügyszakban speciális tevékenységet fejtenek ki. Igen téved, aki azt hiszi, hogy a munkásbiztosítási bírói működést teljes odaadás, hosszasan megszerzhető szakismeret, előtanulmányok és továbbképzés nélkül megfelelőleg kifejtteni lehet. És így teljesen megértem és osztom azoknak a tagtársainknak óhaját, akik vonatkozó javaslatommal egyezően azt kívánják, hogy a munkásbiztosítási bírói hatáskörben a leggondosabb selectio mellett alkalmazandó bírák és pedig úgy az elnökök, mint helyetteseik, e működésük tartama alatt a rendes bíróságoknál betöltendő hivatás gyakorlatától felmentessenek és minden idejüket, minden ügybuzgalmukat a szociális bíraskodás által reájuk rótt feladatkör megfelelő betöltésének, a munkásbiztosítási jogrendszer és jogfejlődés tanulmányozásának szentelhessék. Meg kell tehát szüntetni azt a visszás helyzetet, hogy — a budapesti választott bíróság vezetőjét kivéve — a többi bíróságok elnökei és helyettesei e működésük tartama alatt is szolgálati függőségi viszonyban vannak azzal a bírósággal, amelynek kebelében megbízásuk elnyerése alkalmából működnek. Ennek hátrányos következménye egyrészt az, hogy úgy az illető rendes bíróságnak vezetője, mint a munkásbiztosítási bíróságnak elnöke a választott bírósághoz beosztott bíró egész tevékenységére számítanak különösen akkor, ha az ügyforgalom az illetőnek rendszeres és fokozott mértékű foglalkoztatását úgy itt, mint amott megkívánja. A hivatali köteleességek kétoldalú áthárításából pedig természetesen következik az illető bíráknak túlterheltsége, elfáradása, elkedvetlenedése és a divergens munkakörök összeütközéséből eredhető bonyodalmaknak mindkét bíróság ügymenetére, de különösen a mellékes foglalkozásként folytatott választott bírói működésre gyakorolt káros hatása. De a mostani rendszernek visszás jelensége az is, hogy a munkásbiztosítási bíróságoknál helyettes elnökök minőségében működő bírákra az elnök felügyeleti joghatósága semmi vonatkozásban ki nem terjed, s így az illető bírák egyedül rendes bíróságuknak vezetőjét tekintve inkább felelősebbek. A bírói elem fegyelmezettségének és magas erkölcsi színvonalának tudható be, hogy a jelzett ferde viszonyból eddig összeütközések még nem származtak s hogy a helyettes elnökök a bíróság vezetőjének igazgatási jellegű intézkedéseikhez alkalmazkodnak.

A munkásbiztosítási bíróságok hatáskörének kiterjesztése, ügyforgalmuk emelkedése és személyzetüknek szaporítása esetére azonban e bíróság *hierarchikus jogállásának függetlensége* is biztosítandó lesz. És pedig oly módon, hogy az elnöki vagy helyettes elnöki megbízást elnyerő bírák e működésük tartamára a rendes bíróságtól függetlenül a munkásbiztosítási bírósághoz áthelytessenek és az elnökök közvetlenül a felső bíróság (állami munkásbiztosítási hivatal vagy kir. ítélőtáblák) elnökeinek főfelügyelete mellett saját bírói személyzetük felett is a felügyeletet önállóan gyakorolhassák.

Teljesen osztom és magamévá teszem több tagtárs úrnak azt az óhaját, hogy a bírósági elnökök és helyetteseik működésének állandósága biztosítottassék. Magam is azt hiszem, hogy a megbízás 3 évi tartama nem elég hosszú ahhoz, hogy az illető bíró a munkásbiztosítási törvény szellemébe behatolva szakismeretével, gyakorlatával kifogástalanul eredményes és jogfejlesztő hatású tevékenységet fejthessen ki. Eszerint megfontolást érdemel, hogy nem kellene-e a megbízás tartalmát legalább 5 évre kiterjeszteni? Ezzel szemben a 3 évi idő fenntartása mellett szól az a körülmény, hogy az elnöki tisztükben be nem vált bíráknak a megbízás elvonásával eltávolíthatása könnyebben megvalósulhat, ha

a megbízás ideje nem túlhosszú; a hivatásukat méltóan betöltő bírák megbízása pedig hozzájárulásukkal többször is meghosszabbítható. És nincsen kétség az iránt, hogy a bíróság szervezetének és hatáskörének kiépítése esetén az elnöki megbízás elnyerését a legkiválóbb bírói elemek fogják ambicionálni.¹⁾

De ez csak úgy várható, ha az *elnökök fokozatos előlépése* is intézményesen biztosítva lesz. Ma a munkásbiztosítási bíróságnál működő bíráknak az Állami Hivatalhoz magasabb állásba előlépésre nincs igényük és kilátásuk; rendes bírói pályájukon pedig haladásukat kockáztatják s elmaradnak tudásban és továbbképzésben. Kiváló erők állandó megbízást ilyen áldozat árán nem vállalhatnak.

B) *Bíróságok központosítása.* Előbb kifejtett propositióim megvalósításának magától értetődő feltétele az, hogy a mai hatáskör és nagyobb ügyforgalom nélküli sok választott bíróság helyét *nagyobb ipari központokon* önállóan létesített munkásbiztosítási bíróságok foglalják el. Ez irányú javaslatomban világosan kifejeztem, hogy csak arra az esetre tartom elegendőnek minden kir. ítéletábla székhelyén, azok területére kiterjedő hatáskörrel felruházott bíróságok szervezését, ha azokra a munkásbiztosítási jogszolgáltatáson kívüli feladatok háríthatni nem fognak. Szemem előtt lebegett az a mai jogállapot, mely szerint a baleseti járadék-megállapítás iránti perek már most is kizárólag a táblák székhelyén szervezett bíróságoknál nyernek megoldást; a betegsegélyezési perek pedig, amelyeknek helyes megoldása — tapasztalatom szerint — a munkásbiztosítási jog szellemébe való még intenzivebb behatolást feltételez, a többi munkásbiztosítási választott bíróságnál is kivételesen előfordulnak ugyan, de azok megfelelő elintézésére a legtöbb helyen — tisztelet a kivételnek — a kellő szakismeret és a szükséges gyakorlottság hiányzik. A praxis nélküli sok választott bíróság fentartása mindenesetre költségesebb, mint amennyibe az érdekelt feleknek szükség esetén a központosított bíróság székhelyén megtartandó tárgyalásra való utazása kerülne.

Dr. Schultz tagtársam reámutat arra a hátrányra, amely a központosításból a jogkereső közönségre hárulhatna az által, hogy igényeik érvényesítése érdekében lakhelyüktől távoli helyre kellene utazniok. Erre csak azt felelhetem, hogy felszólalt barátommal egyetértőleg feltételezem, hogy minden jelentősebb ipari gócponton intelligens, egészségügyi intézményekkel jól felszerelt olyan helyi szervek fognak kifejlesztetni, amelyek a felek kérelmeinek és a bíróság megbízásainak közvetítése útján kielégítő módon oldhatják meg a felekkel való érintkezésnek kérdéseit. De még tovább megyek, amikor dr. Halászsal egyetértve magam is elkerülhetlennek tartom, hogy a mai életképtelen, senyvedő kicsiny pénztárak helyett azok felosztása után olyan községekben, ahol pénztárak nem tartatnak fenn, — a helyi teendők ellátására a *községi közvetítés* és a *posta* hathatósabb közreműködése vétessék igénybe, ez esetben a községi előjáróság kebelében működő, előre kiképzett és fegyelmi felelősség súlya alatt álló munkásbiztosítási megbízottak a felek érdekeinek megóvására és közvetítési teendők ellátására sokkal alkalmasabb és jelentékenyen olcsóbb tényezők lesznek, mint a mai deficitet szaporító kis pénztárak.

¹⁾ Maguknak a bíróságoknak reputációját is szem előtt tartva, igen sajnálom, hogy a bírák vendégszereplése türehetetlen rendszerének megváltoztatása iránti törvényhozási intézkedés késik. Abból az alkalomból, hogy a mostani vita folyamán a választott bíróságok működése némely oldalról elég éles bírálat tárgya volt, — betekintettem az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár irattárában összegyűjtött vidéki választott bírósági ítéletekbe. Es elszomorodva láttam, hogy egyes elnököknek valóban elismerést érdemlő, jóakarató és szép eredményű ítélezési produktumai mellett sok az olyan ítélet, amely a kritikát méltán és a legteljesebb mértékben hívja ki. Nem is említve azokat az eseteket, amikor a tényállás közlése nélkül, 2–3 sorban agyonütött ítéletek az elnök felületességét, nemptörődőmségét sajnálatosan dokumentálják, a legnagyobb bajt abban látom, hogy a munkásbiztosítási Törvény és eljárás szellemének meg nem értését vagy az oda behatolási törekvéseknek hiányát is elég gyakran tapasztaljuk. Több határozatban olvasható oly megokolás, hogy a segély azért nem ítéltetik meg, mert a pénztárnak arra nincs fedezete, vagy anyagi helyzete nem engedi meg, hogy a — bár szükséges és javalt — gyógytényezőt kiszolgáltassa. Egyik nagyobb forgalmú választott bíróság orvosszakértő meghallgatása nélkül állapítja meg, hogy a segélyre nincs szükség, mert a pénztári főorvos azt nem véleményezte. Megítélnék táppénzt azzal a megokolással, hogy a pénztár elismerte az igény jogoságát. Egyik ítélet rendelkezése és megokolása arra szorítkozik, hogy a bíróság az igényjogosultságot egyik irányban sem állapítja meg. Sőt akadt még olyan bíróság is, amely magát kerületi választott bíróságnak nevezve, hivatalos pecsétjén irt címének megismerésére sem helyezett súlyt. Nem akarom halmozni e csodabogarak felsorolását, amelyeket menteni a mai rendszer hiányosságával sem lehet. De habár felületes elnökök mindenkor akadnak, mégis azt hiszem, hogy a munkásbiztosítási bírói működés függetlenítése esetén, a bírói ítélezést súlyosan diszkreditáló ilyen lapsusok mégsem fognak előfordulni.

De ismételve hangsúlyozom, hogyha a munkásbiztosítási bírói szervezettel a magánjogi iparbírói teendők ellátása is kapcsolatba hozatnék, úgy a dolog természete szerint az érdekképviselői ítélkezési részvételével szervezett bíróságok száma is a szükséghez képest felemelhető lesz. Részemről alig elkerülhető fejlődési folyamatnak tekintem azt, hogy új iparbírói teendők a munkásbiztosítási bíróságokéhoz hasonló szervezettel állíttassanak fel. Mert — amint dr. Halász szélesen megalapozott fejtegetéseiben élesen mutatott reá — az új perrendtartás következtében teendőkkel ugyanis túlterhelt elsőfokú polgári bíróságainkat iparbíráskodásra is igénybevenni célravezető nem volna. Az autonóm tényezői ítélkezési részvételével működő iparbírói teendők pedig már ökonómiai szempontból is, de főképp a szervezeti egység követelményeképp a munkásbiztosítási bíróságok már meglévő strukturájához lehet legcélszerűbben hozzáilleszteni. Ha ez az eszme valósul, úgy dr. Schultzs kártyákkal egyetértőleg a táblai székhelyeken kívül is több elsőfokú munkásbiztosítási bíróságnak fentartását tartom megkövetelőnek és pedig talán legcélszerűbb volna a 64 törvényszéki székhelyen szervezni együttes munkásbiztosítási és iparbírói teendők.

De még ebben az esetben is megfontolandó, hogy a járadék-megállapítási hatáskör ne centralizáltassék-e csak az ítélőtáblák székhelyén működő bíróságoknál; nemcsak a joggyakorlat egyöntetűsége érdekében, de főleg azért, mert a pénztári orvosi vélemények felülbíráására hivatott és feladata magaslatán álló orvosszakértői testület csak nagy vidéki központokon található és az orvosszakértőknek kellő gyakorlatot biztosító állandó foglalkoztatása és illő honorálása csakis a járadékügyek mérsékelt központosítása útján érhető el.

C) *Bírói orvosszakértők.* A választott bíróságoknál alkalmazott orvosszakértői testület működése a vita folyamán több oldalról volt bírálattal tárgya. Különösen Friedrich és Hahn pénztári főorvos urak adtak kifejezést abbéli meggyőződésüknek, hogy a bíróságnál felülvizsgálatot teljesítő orvosok az orvostudomány munkásbiztosítási szakmájának elméletében és gyógyászati gyakorlatában nem eléggé kiképzettek, a munkásbiztosítási intézmény szellemének megértésében és alkalmazásában nem eléggé jártasak.

Ez a kritikájuk az átmeneti viszonyokra érve nem egészen alapelkül, ha figyelembe vesszük, hogy egyetemeken és a klinikákon a munkásbiztosítási tudományág tanítása és gyakorlása bevezetve még nincs és a bírói orvosszakértőknek elméleti és gyakorlati ismereteiket az intézmény életbeléptetésétől kezdve kellett megszerezniük. Megengedem azt is, hogy a vidéki bíróságoknál, különösen nem táblai székhelyeken, az orvosszakértői szolgálat valószínűleg nem üti meg a kellő mértéket, amire nézve azonban nincsenek közvetlen tapasztalataim.

Csakis a vezetésem alatt álló bíróság érdemes orvosszakértői testületének működését tartva szemem előtt, kötelességszerűleg ki kell jelentenem, hogy azokkal szemben az említett bírálatok helyét nem állók, vagy legalább is túlzott aggálynak adtak kifejezést.

A pénztári főorvos urak kifogása lényegében az, hogy a bírói orvosszakértők az eseteket általános orvostudományi, klinikai nézőpontokból tekintik és nincsenek kellő figyelemmel a munkásbiztosítási törvényben biztosított szolgáltatások természetére, céljára és terjedelmére. Ha kezdetben ez a panasz egyes esetekben jogosult lehetett is, igazság szerint konstatálnom kell, hogy a fennforgó nehézségek ellenére az orvosi kar legkiválóbb tagjai közül alkalmazott bírói orvosszakértők a tárgyaláson tett tapasztalatok és elnöki irányítás eredményeképp gyakorlatilag hamar elsajátították azokat a speciális szakismereteket, amelyek a munkásbiztosítási igények orvosi megítéléséhez megkívánatnak. És részemről alig tapasztaltam, hogy az eseteknek klinikai nézőpontokból mérlegelése zavarólag hatott volna a keresetképtelenség és munkaképességvesztés megállapításánál mértékadó physiologiai és pszichikai mozzanatok helyes értékelésére. A kezdetleges viszonyokhoz képest pedig nálunk megbecsülhetetlen hatása volt annak, hogy a túlnyomó részben klinikai gyakorlatot folytató, kiválóan képzett szakorvosaink az igazságszolgáltatásba elméleti szaktudásuk értékes elemét hozták magukkal; másrészt megismervén a munkásbiztosítási jogszolgáltatás magas céljait és jelentőségét, a tárgyalásokról kivitték magukkal az életbe a munkásbiztosítási intézmény megbecsülését, a szociális egészségügy iránt való érdeklődést; valamint előmozdították annak az elfogultságnak leküzdését, amelylyel az orvosi karnak vezérférfiai, különösen az egyetemi klinikák egyes vezető tényezői az egész munkásbiztosítás ügyével, de különösen a kezdetben általuk

meglehetősen lebecsült elsőfokú munkásbiztosítási bíróság működésével szemben viseltettek.

Mindenesetre még képzettebb és arra valóbb orvosszakértői testület áll majd rendelkezésünkre, ha az egyetemen is szaktudás és különleges gyakorlat lesz megszerezhető; de valamint a baleseti következmények megítélésében és gyógyításában a pénztári orvosok is gyakorlatot csak a törvény életbeléptetése óta szerezhettek, úgy meg kellett elégednünk azzal, hogy szakértő orvosaink is szakismereteiket fokozatosan, gyakorlat útján sajátították el. Ki kell azonban jelentenem, hogy a budapesti bíróságnál eljáró orvosszakértői testület tagjainak működése legjobb meggyőződésem szerint teljesen szakszerű, szabatos és minden irányban színvonalon álló. *)

Dr. Friedrich tagtársunk helyesebbnek tartaná, hogy a most évenként ki-nevezett és rosszul díjazott orvosszakértők helyett a német bizalmi orvosi intézmény mintájára egy-két fix fizetéssel honorált állandó orvos alkalmaztatnék.

Elismerem, hogy ennek a rendszernek nagy előnye, hogy az állandó szakértő a munkásbiztosítási egészségügyi gyógyászat elméleti ismereteit elsajátíthatja és nagy gyakorlata útján az eseteknek lehetőleg egyöntetű megítélésére szerez jártasságot. Ámde ennek is megvannak árnyoldalai. Különösen attól tartok, hogy a bíróságnál napról-napra működő és rendszeres gyakorlatot emiatt többé nem folytatható orvosszakértő működése folyamatosan egyoldalúvá válik, orvosi véleménye és szociális felfogása megcsontosodik, nélkülözni fogja azt az értékes elemet, mely felváltva alkalmazott több kiváló szakértő tudásának, szakismeretének a bíróság előtti demonstrálásában jut érvényre.

Dr. Friedrich javaslatát tehát csak oly értelemben ajánlom elfogadásra, hogy nagyobb forgalmú munkásbiztosítási bíróságokhoz egy-két orvosszakértő fix fizetés mellett állandóan is alkalmazható legyen, fenntartván emellett azt a mostani rendszert, hogy az orvosszakértői sorjegyzékbe felvételüket bizonyos meghatározott számban az orvosi kar egyetemének többi kiválóbb tagjai is igényelhesék.

Célszerűbbnek látnám, hogy az orvosi sorjegyzék ne évenként, hanem 3 évenként állíttassék össze, de az eljárási szabályokban gondoskodni kell arról is, hogy az elnök orvosszakértőket a sorjegyzékbe évközben is felvehessen. Továbbá az orvosszakértői működés jelentőségének megfelelő honorálás biztosítandó, ami iránt tett kezdeményező lépéseim eddig sajnos nem vezettek eredményre.

Dr. Hahn tagtársunknak az a kívánsága, hogy szükség esetén a bírói orvosszakértői vizsgálat megismételtessék és hogy a felek megfigyelésre kórházakba, klinikákra utaltassanak, — tárgyaltan, miután mindez a mai gyakorlatban teljes mértékben valósul. Helyeslem azonban azt a javaslatát, ami az eljárási szabályok keretében oldandó meg, hogy fontosabb és kéteesebb esetekben már az elsőfokú bíróság is felülvéleményt kérhessen az állami munkásbiztosítási hivatal orvosi tanácsától vagy más megfelelő magasabb orvosi testülettől.

D) *A bíróság ülnökei.* Az érdekképviselő laikus elemeinek a munkásbiztosítási ítélezésben való aktív részvétele egyhangú méltatásra talált, amihez hozzáfűzhetem, hogy részemről is a nem hivatásszerűen bírói tisztet gyakorló polgároknak az ítélezésbe befolyását értékeesebb jogszolgáltatási tényezőnek tartom olyan jogterületeken, ahol a bírói meggyőződést nem a társadalmi és politikai érdekkellentétek által felizgatott szenvedély, gyűlölet és elfogultság, hanem az életviszonyok ismeretén alapuló szaktudás és különleges tapasztalatok irányítják.

Feltűnő jelenség, hogy a felszólalt szaktekintélyek valamennyien — Kis tagtársunk kivételével — amellett az újítás mellett foglaltak állást, hogy az eddigi 5-ös tanácsok helyébe 3-as tanácsok lépjenek, vagyis az elnök mellett csak egy munkaadó és egy biztosított vegyen részt az ítélezésben.

Ugyanezt az irányzatot látjuk az osztrák törvényjavaslatban, amely első fokon az eddigi 5-ös tanácsok helyett szintén 3-as tanácsoknak felállítását tervezi; ellenben a német Oberversicherungsämter ítélőtanácsaiban ezután is az 5-ös tanácsok rendszere van fenntartva.

Részemről a hallott ellenérvelések dacára sem látok okot annak a javaslatomnak megváltoztatására, hogy a nagyobb jelentőségű vitás kérdések eldönté-

*) Hogy orvosszakértőink működése a bíróság kebelén kívül is mily méltánylásra talált, annak örvendé-es jele, hogy az állami munkásbiztosítási hivatal is többször vette igénybe az elsőfokú szakértőket, az országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító pénztár pedig közülük már eddig öt kiváló erőt nyert meg orvosi szakosztályainak vezetésére.

sére ezután is 5-ös tanácsok alakíttassanak és csak a szakmaszerű gyakorlati ismereteket nem feltételező, valamint az előkérdések megoldása utaltassék a 3-as tanácsnak vagy az elnököknek mint egyes bírának hatáskörébe.

Meggyőződésem szerint ugyanis azt az alapeszmét, mely szociális bírósági szervezetünk megteremtésének vezető motivuma volt, lényegéből kiforgatni és alapjában megingatni nem tanácsos. A törvényhozó intenciója kétségtelenül az volt, hogy úgy a munkaadói, mint munkás-társadalom érdekkörét egyformán érintő munkásbiztosítási jogi kérdésekben maguk az érdekeltek az ítékezés útján is beviessék szaktudásukat, szociális érzéküket és felfogásukat s ily módon a judikaturát is a közfelfogás értelmében irányítsák. Ez a tendencia csak úgy érvényesülhet, ha az autonóm tényezőknek befolyása az ítélőtanácsokban megfelelő arányban biztosítva van, vagyis ha mód és lehetőség nyújtatik arra, hogy a szakbíró mellett az érdekképviselő meggyőződése túlsúlyra is juthasson. Homlok-egyenest ellentétben áll tehát elvi álláspontom Schultz tagtársamnak azzal az óhajával, hogy a hivatásos bírák a szavazatszámuk tekintetében is túlsúlyban legyenek.

És itt találok helyét annak, hogy Elnök úr Ó Nagyméltóságának egyik aposztrofálására feleljek. Oly irányú bírálatokra tekintettel, hogy a munkásbiztosítási választott bíróságok a törvénnyel ellentétben álló ítéleteket is hoztak, — Ó Excellenciája az iránt volt szives érdeklődni, hogy tapasztalatom szerint a tanács-beosztás mai rendszerének uralma alatt a szakbíró felfogása vagy a laikus ülnökök véleménye van-e túlsúlyban, hogy tehát a kifogás alá eső vagy ellentmondó ítéletek létrejöttét nem a laikus elem számbeli túlsúlyának kell-e tulajdonítanunk; ami az ülnökök számának redukálását tenné megokolttá.

Nem vonva kétségbe, hogy valamint minden bíróságnál, úgy a munkásbiztosítási választott bíróságoknál is hozattak és hozatnak helytelen és téves ítéletek, ezeket részemről nem tulajdonítom az önkormányzati szervek számbeli túlsúlyának. Mindenkor abból indulva ki, hogy a tanácsvezetésre hivatott bíró feladata magaslatán áll és szaktudásával, szellemi képességeivel és erkölcsi megbízhatóságával a tanácsstagok bizalmát ki tudja érdemelni, — a hivatásos bírónak a tanácsban megvan az a túlsúlya, hogy valamely képtelen, nyilvánvalólag helytelen álláspont érvényesülését a mai számbeli arány mellett is megakadályozhatja és így ha súlyos tévedés fordul elő az ítékezésben, azért szerintem minden esetben a szakbíró felelős. De épen az elnök szakképzettségének, gondolkodása fegyelmezettségének, sőt állása tekintélyének természetes következménye az, hogy felfogása, gondolkodásának iránya és szociális érzéke véleményének nagyobb súlyt kölcsönöznek, mint amennyit szavazata számbelileg fejez ki.

Ezzel az erkölcsi túlsúllyal szemben az önkormányzat elemeinek ítélezési befolyása csaknem elenyésznek az esetben, ha a szakbíró mellett csak egy munkaadó és egy biztosított ítéleznék. Ez az arány nézetem szerint nem a hivatásos bírák túlsúlyát, hanem a nem hivatásos bírák befolyásának csaknem teljes eltörlését fejezné ki, ami a szociális bíróság felállításának eszméjével nem volna összeegyeztethető. Nagyon is meg tudom tehát érteni, hogy az autonóm tényezők közreműködését magasabban értékelni tudó német munkásbiztosítási törvény nem szakított az ottani évtizedes rendszer alapelveivel.

Dr. Pap tagtársam a 3-as tanács rendszere mellett azzal érvel, hogy 2 ülnök részvétele esetén könnyebben megvalósítható volna az általam is helyeselt annak az eljárási rendelkezésnek kötelezővé tétele, hogy mindenkor a baleseti sérülttel azonos szakma munkaadója és biztosításra kötelezett alkalmazottja vegyen részt a tanácsban. Ennek a kívánatos és nélkülözhetlen szakszerűségnek biztosítása azonban nem feltételezi az ülnökök számának leszállítását, mert ha megvalósul Pap barátom által javasolt s a gyakorlatban könnyen kivihető az az ügyviteli rendelkezés, hogy az ülnökök nemcsak a közgyűlési kiküldöttek köréből, hanem a biztosításra kötelezett minden üzemhez tartozó szakmák tagjai közül kellő számban választatnának, úgy nem lehetne akadálya annak, hogy a baleseti sérült szakmájában jártas ülnököknek az ítélethozatalban részvétele kötelezővé tétessék. És hogy több szakértőnek befolyása nagyobb biztosítékot nyújtana, mint kettőé, azt bizonyítanom is felesleges.

A szakszerűség üdvös hatásait teljes mértékben átérzve, örömmel üdvözölöm dr. Halász oly irányú javaslatát, hogy a bíróság hatáskörének orvosi és műszaki kérdésekre kiterjesztése esetére a tanácsokban orvosi és műszaki képzettségű ülnökök legyenek alkalmazhatók.

Összegezve fentebbi érvelésem eredményeit, a szervezettel kapcsolatos javaslataimat fenntartom.

II. Bírói hatáskör.

Nagy meglepedésemre szolgál, hogy bár egyes felszólalók a törvény rendszerének megbolygatása és az elsőfokú bírói hatáskör megváltoztatása tekintetében óvatosságra intenek, végeredményben csaknem kivétel nélkül elfogadták a hatáskör kiterjesztése mellett elfoglalt álláspontomnak vagy elvi alapját, vagy egyes részletjavaslatait. És így nem tekinthetem sikertelennek annak kimutatására irányult törekvésemet, hogy a mai jogállapot szerint ugyanazon kérdések egymástól független megoldására hivatott divergens forumok hatásköre egyesítendő és e hatáskör jelentékeny részben megnyugvással ruházható az elsőfokú munkásbiztosítási bíróságokra, amelyek eljárásában a szakszerűség garanciái megtalálhatók vagy megvalósíthatók s amelyek mai állapot szerint, a bírói szervezet felépítésében is mértékadó gazdaságosság követelményéhez képest megfelelőleg kihasználva nincsenek. A felfogások közötti eltérés csak abban mutatkozik, hogy a hatáskör-kiterjesztés mily mértékű legyen anélkül, hogy a választott bíróságok mai jellegükből ki ne vetköztessenek és sok jelentéktelen apró ügygel ne terheltessenek túl.

Az egyik felszólaló az én progresszív javaslataimon is túlmenő, igen figyelemre méltó proposíciókat terjesztett elő abban az irányban, hogy a munkásbiztosítási bíróságok úgy felső, mint alsó fokon, bizalmat és megnyugvást keltő oly hatalmas igazságszolgáltatási szervezetté fejlesztessenek ki, melyek minden jogszerű szociális érdek érvényesítésének és megvalósításának biztos támaszaivá legyenek. Mert azt a mélyen átgondolt rendszert, amelyet dr. Halász tagtársunk a szociális bíróságok kiépítésének irányául kijelöl, nemcsak megvalósíthatatlannak, de túl radikálisnak és a mai Törvény alapelveivel ellentétesnek sem tartom. És mindenestre alapos megfontolásra ajánlom abban az esetben, ha a törvény gyökeres módosítása megvalósulásra kerül. Mert bármennyire korszakot alkotó jelentőségű, áldást hozó alkotásnak tekintem is mai munkásbiztosítási törvényünket, annak módosítása esetére nem helyezkedhetem a »noli me tangere« legkényelmesebb álláspontjára, hanem azt kívánom, hogy az általunk alapeszméjében féltve őrzött törvény minél szebb és tökéletesebb alakban szülessék újjá.

Magam is azok közé tartozom, akik újabb körű törvényhozásunk alkotásaiban aggodalommal láttuk a bírói és közigazgatási hatalom elválasztásának az 1869: IV. t.-cikkben kimondott nagy elve háttérbe szorulását, vagy legalább is nem következetes érvényesülését. Ezért fanatikus híve vagyok a dr. Halász által is propagált annak az irányzatnak, hogy a *munkásbiztosítási bírászkodás is egész vonalon a közigazgatás és felügyeleti hatalom gyakorlásától intézményesen és szervezetenként elkülöníttessék.*

Magas szárnyalású eszme nyilvánul meg dr. Halász abban a javaslatában is, hogy az állam és annak felügyelő szerve, valamint az önkormányzati szervek között felmerülhető jogviták eldöntése is független bírói útra tereltesse. Mindezek a kérdések nézetem szerint nem annyira a választott bíróság, mint inkább a legfelsőbb munkásbiztosítási bíróság szervezetének és hatáskörének tárgycsoportjába tartoznak. Mindazonáltal dr. Halász tagtársamnak egészben méltányolt és részleteiben is nagyjából helyeselt javaslataival szemben csak egy, az épen hangoztatott elvi álláspontból folyó nézőpontra kívánom a figyelmet felhívni s ez az, hogy a bírói hatáskör megállapításánál is óvakodjunk a munkásbiztosítási közigazgatás terrenumára átkalandozni s ezáltal a közigazgatási omnipotencia helyébe a bírói hatalom túltengését helyezni. A munkásbiztosítási kormányzat, igazgatás és felügyelet kérdéseinek bírói hatáskörbe utalását tehát épen a bírói és közigazgatási hatalom egymástól függetlenségének elvi követelményénél fogva nem helyeselném.¹⁾

A) *Magánjogi megtérítési igények.* (Járulékok, balesetbiztosítási igazolványi díjak stb.) Áttérve ezek után a részletekre, örömmel veszem tudomásul, hogy több szakfériú helyesli az eddig *iparhatósági* és rendes bírói hatáskörbe tartozó ügyeknek az elsőfokú munkásbiztosítási bíróságok hatáskörébe utalását annak az álláspontnak érvényre emelésével, hogy ez a bíróság a pénztárak,

¹⁾ Így a dr. Halász által felhozott példára utalva, azt a kérdést, hogy a járulékok 6 vagy 7 napra szedhetők-e, az alapszabályok jóváhagyásával, vagyis igazgatási ténykedéssel kapcsolatosan nem tartom bírói hatáskörbe tartozónak.

munkaadók és biztosítottak egymásközi minden vonatkozású igénye felett a viszonyokba legmélyebb betekintéssel határozasson.

Köszönettel veszem dr. Pap tagtársamnak abbeli figyelmeztetését, hogy elvi álláspontom értelmében a Törvény 157. §-a első bekezdésében megjelölt vitás kérdések (a munkaadókat terhelő balesetbiztosítási járulékok és tőkeösszegek iránt) első fokon szintén a munkásbiztosítási bíróságoknál volnának eldönthetők. Sőt méltányolom dr. Halásznak javaslataiban kifejezett azt az álláspontot is, hogy műszaki képesítésű ülnökök részvételével a balesetbiztosítási járulékok és tőkeösszegek felosztását és kiadását tárgyzó határozatok elleni felebbezések is az elsőfokú bírósághoz intéztessenek a felsőbb bíróság másodfokú ítélkező hatósági jellegének egész vonalon megóvása céljából.

Nem osztom dr. Schultz és Kis tagtársaimnak abbeli aggályát, hogy a kisebb jelentőségű sok ügynek a munkásbiztosítási bíróságnál összpontosítása annak eddigi hatáskörébe tartozó ügykörben a bírászkodás színvonalát veszélyeztetné. Mert a bíróság személyzetének megfelelő szaporításával a ma úgyszólván gazdátlan iparhatósági ügyeknek gyors és szabatos elintézése biztosítható volna, anélkül hogy a mai ügymenetet is elhanyagolni kellene. Különösen meglep, hogy épen az egyik legnagyobb kerületi pénztárnak igazgatója foglal állást a mai iparhatósági bírászkodásnak úgyszólván elkerülhetlen megszüntetése ellen, holott legközvetlenebbül kellett tapasztalnia azt a nagy hátrányt, amely a pénztárakra azáltal hárul, hogy a segélyszolgáltatások ellenértékéül szolgáló fedezet a dr. Halász által találóan lefestett jogszolgáltatási mizériák miatt nem kellő eredménnyel érvényesíthető és a rosszhiszemű vagy indolens munkaadók megrendszabályozásának előfeltételei hiányzanak.

Kis tagtársam még megemlíti, hogy a munkásbiztosítási bíróság ne alakuljon át iparbírósággá. Amint már fentebb érintettem, a munkásbiztosítási és iparbíróságok szervezeti egységét hazai viszonyainkból kiindulva, épen nem tartom kivihetetlennek, de ami a hatáskört illeti, az iparbíróságnak a szolgálati viszonyból eredő jogviták eldöntése lesz feladata, nem pedig az, hogy munkásbiztosítási jogból eredő kérdésekkel foglalkozzék.

B) *Járadékok tőkésítése és neveltetési segély.* Mint érdekes állásfoglalást szögezem le dr. Schultz tagtársunknak azt a véleményét, hogy a Törvény 72., 77. és 95. §-aiban említett esetekben (16. életévüket meghaladott igényjogosultak részére engedélyezhető neveltetési segély, özvegy végkielégítése újra férjhezmenetele esetén, külföldi honos hozzátartozóinak végkielégítése, járadékok szünetelése és reaktiválása kérdéseiben) a választott bíróságoknak hatásköre a 158. § általános meghatározása értelmében megáll.

A törvényalkotás következetességét tartva szem előtt, azt hiszem ugyan, hogy a törvényhozónak a tőkésítés kérdésében alig lehetett szándéka a hatáskört kétféle alapon szabályozni. Ha tehát a 96. § szerinti járadék-tőkésítés esetében az országos munkásbetegsegélyező és balesetbiztosító pénztár igazgatósági határozatával szemben felebbezést nem engedett, úgy intenciója alig lehetett az, hogy az özvegyek, külföldi honos hozzátartozók végkielégítése és a neveltetési segélyt pótló járadék meghatározása analóg kérdéseiben a bírói út megengedtesse. Teljesen igaza van azonban dr. Schultznak abban, hogy konkrét esetben a bírói hatáskör leszállítása alig volna megokolható; mert a baleseti kártalanításból folyó minden igényre nézve a bírói út általában meg van nyitva, a Törvény 96. §-ában tett kivétel pedig kiterjesztőleg nem magyarázható. Ezt a kontroverziát azonban törvénymódosítás esetén mindenesetre kifejezetten meg kell oldani, mert vagy az egyik vagy a másik álláspontnak következetesen érvényesülnie kell.

Részemről pedig az elhangzott ellenvetések által sem vagyok megingatva abban a meggyőződésemben, hogy a tőkésítés kérdésében is a bírói utat meg kell nyitni. Amint már előadásomban is jeleztem, az az érdek, hogy a járadékos különleges életviszonyaihoz képest kivételesen, havonként esedékes járadékrészek helyett egy új élet megkezdésére, más élethivatás megalapítására támpontot szolgáltató tőkét kapjon kezébe, olyan életbevágó fontos kérdés, amelyet a kötelezett fél autokratikus jellegű egyedüli diszkréciójára bízni nem lehet, de magának a pénztárnak sem áll érdekében. Mert épen avégből, hogy a pénztár az elutasított feleknek attól a gyanúsításától megóvassék, hogy a tőkésítés megtagadását önhatalmúlag, jogos indok nélkül vagy elfogultságból eszközölte, van szükség arra, hogy a kérdés érdemét független bírói fórum tegye döntés tárgyává. Nélkülözhetlen ez más részről az igényjogosult felek megnyugtatása érdekében is, mert

a felek fontosabb vagyoni jogi igények érvényesítése esetén felsőbbfokú döntésben mindig inkább megnyugszanak, mint egy alsőbbfokú határozatban; de az sem téveszthető szem elől, hogy a felek a pénztárt nemcsak elsőfokú határozó fórumnak, mint inkább teljesítésre kötelezett félnek tekintik, amelynek reájuk kedvezőtlen döntését hajlandók a jogtalan önbíráskodás színében látni.

Dr. Schultznak az az ellenvetése, hogy a tőkésítéssel kapcsolatban a jellembeli, erkölcsi és vagyoni megbízhatóság kérdései is felvetődnek, csak megerősít abban a meggyőződésben, hogy a bírói út elkerülése nem megokolt, mert már csak kétségtelen, hogy az emberi életnek épen pszichikai vonatkozásaiban végleges hatályú ítélkezésre csakis a független bíróság lehet hivatva. És annak eljárásában a közmegnyugvás garanciái mindenestre jobban megtalálhatók, mint a konzultatív szervezetű pénztári igazgatóság határozatában és az azt megelőző pénztári eljárásban, mely a kontradiktórius bírói eljárás hathatós eszközeit és bizonyítékait nélkülözi.

Dr. Hahn tagtársunk a pénztári határozathozatali diszkréció fenntartását annak kidomborítása érdekében is szükségesnek látja, hogy a tagnak a végkielégítésre nincs és ne is legyen joga, hanem annak megadása egészen a pénztár tetszésétől függjön.

Ennek az eszmemenetnek kiinduláspontja sem áll helyt, mert szerintem a Törvény 96. §-ának az a kitétele, hogy a járadékos a tőkésítést kérheti, a végkielégítés igénybevétele iránti jogot biztosítja, csak az a kérdés, hogy a felhitt törvényhelyen és az állami munkásbiztosítási hivatalnak a végkielégítés tárgyában kibocsátott rendeletében előírt előfeltételek fennforognak-e vagy sem? Tehát a pénztár eljárása sem lehet korlátlan és önkényes; és annak legkörültekintőbb nyomozása és határozathozatala mellett sem látom be, hogy eljárásában nagyobb garancia és nyomában nagyobb megnyugvás volna, mint a bírói eljárásban és után.

Nagyon is iránytadó tehát a német és osztrák törvényhozásnak útmutatása abban a tekintetben, hogy a bírói jogorvoslat útja a tőkésítés kérdéseiben sem zárható el. Figyelemreméltó a német biztosítási rendtartásnak az az intézkedése, hogy a tőkével való végkielégítést megállapító határozat a bírói eljárás során csak megerősíthető vagy feloldható; tehát a súly arra van helyezve, hogy a bíróság főképp az igény alapját tehesse döntése tárgyává.

C) *Praejudiciális ítélkezés.* Nem talált ellenvetésre az a nézetem, hogy a munkásbiztosítási jogból folyó jogviszonyok megállapítása iránti vitás kérdések eldöntése a munkásbiztosítási fórumok hatáskörébe központosítandó. Különösen dr. Pap és dr. Schultz tagtársaim megerősítették azt a felfogásomat, hogy praejudiciális bírói döntésekre különös szükség van a taggá felvétel, tagság fennállása és a biztosítási kötelezettség fennforgásának megállapítása kérdéseiben. Az eljárás módjára nézve azonban dr. Schultz barátommal ellentétes álláspontot foglalok el, mert míg ő a mai szétágazó hatósági fórumok fenntartásával, a biztosítási kötelezettség és önkéntes biztosítás kérdéseinek eldöntését csak mint előkérdést utalná a munkásbiztosítási bíróságokhoz: ami szerintem az ügyek elintézésének tetemes elodázását és bonyolultabbá tételét eredményezné, addig én azt óhajtanám, hogy az említett praejudiciális kérdések megoldását feltételező ügyek érdemi eldöntése is a lehetőség szerint a munkásbiztosítási bíróságoknál legyen centralizálva. Mert ugyanazon idő alatt és fáradsággal, amely az előkérdés megoldásához szükséges, egyszerre már az ügy érdeme is megoldásra vihető. Az egyszerűsítést és gyorsabb eljárást célzó álláspontom alól kivételnek csak oly ügyekre vonatkozólag volna helye, amelyek elvileg nem illeszthetők bele a munkásbiztosítási bírói hatáskörbe. (Pl. a rendes bíróság hatáskörébe tartozó igények érvényesítése alkalmából természetesen a munkásbiztosítási bírói fórumok csak mint előkérdést oldhatnák meg azt, hogy a félnek biztosítási kötelezettsége nem áll helyt.)

D) *Rendfentartási hatáskör.* Megelégedésemre szolgál, hogy dr. Pap Géza tagtársam gazdag tapasztalatainak világánál velem egyetértő arra a meggyőződésre jutott, hogy a segélyezéssel és kártalanítással összefüggő munkásbiztosítási *kihágási* ügyek is a munkásbiztosítási bíróságok hatáskörébe tartoznak. E tekintetben igen találó példaképp utal arra, hogy a kereskedelmi törvénybe ütköző vétségek és kihágások felett is nem a rendes büntető fórumok, hanem polgári bíróságok, mint speciális kereskedelmi fórumok ítélkeznek.

Ha dr. Schultz tagtársamat a rendőri büntető bíróságok ítélkezésének eredményei a munkásbiztosítási jog területére gyakorolt hatásaiban kielégítik,

ügy tapasztalatai az enyémetől eltérők lehetnek. Mert amint előadásomban is kifejtettem, a kihágási bíróság a kihágással terhelt jogalanyok mulasztásainak leginkább magánjogi jellegű következményeit nem keresi és nem ismeri, a tényállást többnyire kontradiktórius eljárás tárgyává sem teszi, hanem a pénztár egyoldalú bejelentésére a munkaadókkal szemben oly minimális büntetéseket alkalmaz, hogy a rend és pontosság köztudattá nem válhatik.

A dr. Halász által ismertetett adatok kiegészítésül megemlíthetem, hogy még a fő- és székvárosi kerületi előjáróságoknál is a hivatalból folytatandó kihágási eljárást a pénztári képviselő egyszerű kérelmére — sokszor anélkül is — beszüntetik, az iratokat határozathozatal nélkül a pénztárhoz visszaküldik, vagy olyan gondosan teszik félre, hogy azokat sokszori szorgalmazásra sem lehet megtalálni. Még egy esetben sem tapasztaltam, hogy a kihágási bíróság nyomozás tárgyává tette volna azt, hogy a feljelentés szerint be nem jelentett félen kívüli többi alkalmazottait a munkaadó be szokta-e jelenteni és így a törvény utasításainak rendszeres és céltudatos figyelmen kívül hagyása forog-e fenn, vagy csak egyszeri mulasztás? A rosszhiszemű munkaadót mai állapot szerint szinte csábíthatja a bejelentések elmulasztására az a tudat, hogy véletlen kiderülő egy-egy mulasztás eseién reá rótt 1—2 korona bírság lefizetésével megválthatja a rendszeres bejelentéssel járó súlyosabb fizetési kötelezettségeit.

De utoljára is reá kell mutatnom arra a visszásságra, amelyre az ellenvetések nem reflektáltak, hogy a kihágási bíróság döntésének a munkaadó kártérítési felelőssége kérdésében praejudiciumot kellene képeznie, holott a mai kihágási büntető parancsok és ítéletek tárgyi megbízhatlanságuk miatt erre egyáltalán nem alkalmasak.

E) *Pénztári orvosok magánjogi igényei és fegyelmi bíraskodás.* Magam is bizonyos óvatosságot tartottam szem előtt akkor, amikor javaslatomban csak az orvosok és a pénztárak közötti magánjogi igények feletti bírói hatáskör megállapítását indítványoztam.

A munkásbiztosítási bíróságok iránti bizalom örvendetes megnyilvánulását látom abban, hogy a pénztári orvosok felfogásának és hangulatának kifejezésére nagyon illetékes: dr. Friedrich tagtársunk nemcsak magánjogi kérdésekben, de fegyelmi jogkörben is elfogadná a bírói eljárást. És nem időzvéen soká e kérdésnél, amelyet a munkásbiztosítási bíróságok szervezete kiépítésének és irántuk a közbizalom fokozódásának fejleményei lesznek hivatva megérlelni, csak arra nézve kívánom dr. Pap tagtársamat megnyugtatni, hogy a munkásbiztosítási bíróságok jogállásának szilárdságát, nyugalmát és tekintélyét a fegyelmi jogkör sem érintheti, ha a bíróság vezetése és ítéltetése a függetlenség és pártatlanság minden biztosítékát egyesíti és köztudattá emeli. Hiszen látjuk, hogy a rendes bíróságok kebelében működő fegyelmi bíróságokat mily tisztelet és közbizalom veszi körül, holott azok is kebelbeli egyének felett gyakorolnak jurisdictiót. Mennyire megnyugtatóbb lehetne független bírói vezetés mellett a pénztári és orvosi érdekeltség tagjainak részvételével gyakorolt fegyelmi ítéltetés annál, amelyet ma másodfokon egy konzultatív testület, az esetlegesen egybegyűlt pénztári igazgatóság gyakorol.

Végeredményben a hatásköri szabályozást tárgyzó javaslataim módosításra nem szorulnak, csak annyiban, hogy a hatáskörnek a törvény 157. §-ában említett jogvitákra kiterjesztése is megokolt.

III. Eljárási rendelkezések.

Dr. Pap tagtársamnak azzal az észrevételével szemben, hogy nem volna helyes, ha a törvényhozás a jelenlegieknél részletesebb perjogi szabályok felvételébe bocsátkoznék, azt kívánom megjegyezni, hogy az eljárási rendelkezésekre vonatkozó javaslatom is csak a törvényben szabályozott intézkedésekre vonatkozik; ebben az irányban azonban feladatomból tekintettem, hogy a nekem kiosztott tárgy-csoporthoz tartozó minden oly törvényrendeletet — egészen az aprotékossáig — megjelöljek, amelynek módosítását kívánom. Es ha egyetértek is t. barátommal abban hogy az eljárási szabályok részleteinek meghatározását célszerűbb volt rendeleti útra hagyni, mégis a legfőbb perjogi főelveknek törvényben kijelölését kívánatosnak tartom.

A) *Reformatio in pejus et melius és a bírói egyezségek.* Ilyen mindjárt az az elvi kérdés, hogy az I. fokú munkásbiztosítási bíróságok és II.-od fokon a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal bírói osztálya a szabályszerűen létrejött alsófokú határozatnak, illetőleg ítéltetnek, felebbezéssel meg nem támadott részeit

érinthetik-e. Már előadásomban kijelentettem, hogy ennek a szövevényes kérdésnek érdemébe itt nem bocsátkozom és álláspontomat, melyet a Munkásügyi Szemle 1912. évfolyama 20. számában kifejtettem, ezuttal megokolni nem fogom. Mégis reá kell mutatnom arra, hogy mily visszás állapot az, hogy ebben a fontos kérdésben a felsőbíróság és az egyik legnagyobb forgalmú I. fokú bíróság ellentétes gyakorlatot követnek, amelynek ktegyenlítődése még arra az esetre sem várható, ha a felsőbíróság elvi határozatot hozna, miután az ilyen elvi határozatok kétségbevonhatatlanul fennforgó erkölcsi súlyuk dacára, az alsófokú bíróságot nem kötelezik és ellenkező meggyőződését nem irányíthatják.

Dr. Pap tagtársam a hivatalból való eljárást erőteljesen és messzemenőleg propagáló felsőbírósági álláspont igazolására dr. *Wlassics Gyula* a közigazgatási bíróság elnökének a Jogállam 1913. évi I. füzetében megjelent nagyérdekű tanulmányára hivatkozik, azt olyan értelemben aposztrofálván, mintha a nagytekintélyű író közigazgatási perekre való vonatkozásban a reformatio in pejus elvének alkalmazása mellett foglalna állást. Én azonban a »Perjogi alapelvek a közigazgatási bírászkodásban« című felhívott cikk tartalmából mást látok kiolvashatónak, jelesül azt, hogy még a tisztán közigazgatási peres eljárásban sincs teljesen megállapodott vélemény és gyakorlat abban a tekintetben, hogy a magánjogi jogviszonyokat érintő perekben a tárgyalási elv határain mikor és mily mértékig lehessen túllépni. És az illusztris szerző többek közt szóról-szóra ezeket írja: a polgári pertől eltérő elvek és ezek perjogi következményei csakis a közigazgatási peres eljárásnak arra a jogviszonyaira állanak, amelyek valóban közjogi természetűek. Ellenben ott, ahol bizonyos magánjogi ügyek tulajdonkép csak államberendezési, tehát szorosan ökonomiai szempontból nem tartoznak a rendes bíróság polgári peres eljárásának körébe és csak célszerűségi okokból utaltatnak közigazgatási perre, ott semmi sem természetesebb, mintha azt az elvet követjük, hogy ezek a *magánjogi természetű* ügyek magukkal viszik a közigazgatási per megengedett keretében a polgári pernek alapelveit. Csakis ott kell ezektől eltérni, ahol a közigazgatási bírászkodás rendjét megállapító *tételes jog* mást parancsol. Arra nézve lehet vélemény különbség, hogy a munkásbiztosítási perbeli igények inkább magánjogi vagy közjogi természetűek-e és utóbbi felfogás alapulvétele esetén is nem elegendő-e a nyomozó elvet csakis a bizonyítás körére szorítani, vagyis szükség van-e a felek kérelmein való túlterjeszkedésre is? Annyi azonban bizonyos, hogy aligha van elegendő alap arra, hogy az idézett nagyértékű perjogi dolgozat tanulságait a reformáció in pejus hívei maguk részére sajátíthassák ki.

Kis tagtársam elnézte talán javaslatomat, amikor azt imputálja, hogy a *bírói egyezségek* megengedése mellett foglaltam állást. Csak rámutattam előadásomban arra, hogy az új német birodalmi törvény és osztrák javaslat az egyezségi kötetést megengedik. Es pozitív javaslatot e kérdésben épen azért nem tettem, mert magam is inkább hajlok amaz álláspont felé, hogy a megtévedésre vonatkozó utólagos felszólalások és viták elkerülése érdekében célszerűbb az egyezségnek a gyakorlatban különben sem nélkülözött perjogi eszközét továbbra is mellőzni. Az erre vonatkozó állásfoglalás azonban szintén a törvény keretében tartozik.

B) *A II-od fokú felebbezési hatáskör megszorítása.* Lényegében egyetérték a felszólalókkal abban, hogy a t. 167. §-ának utolsóelőtti bekezdése megfontoltan és helyesen kívánta a felebbezési jog korlátait meghatározni oly értelemben, hogy betegségi segélyek és a baleseti sérültekről való ideiglenes gondoskodás tárgyában hozott I. fokú ítéletek ellen jogorvoslatnak nem volna helye akkor, ha az ítélet rendelkezése a pénztári határozattól az igénynek csak *mennyiségére nézve eltérő*. Am a törvényhozó alig gondolt arra, hogy a felsőbírói gyakorlat a naponkénti táppénzt külön igénypontnak fogja minősíteni és így egy-két napi táppénz különbözet megítélése esetén is már a felebbezés megengedhetőnek fog találtatni. Nem gondolt a törvényalkotó arra a fejleményre sem, hogy a járadék megállapító hatáskörnek centralizációjához vezetett bírói gyakorlat következményeképp az ideiglenes gondoskodást tárgyazó pénztári határozatok nem lesznek felebbezhetők és hogy az I. fokú bíróság a járadék-igényt kezdettől fogva az állandó kártalanítás keretében fogja megoldani. Mindezek folyamánaképp pedig jelenleg felebbezhetetlen, vagy előzetesen végrehajtható I. fokú ítéletek, — alig néhány kivételtől eltekintve, — nem hozhatók.

Dr. Pap ebben azért nem lát bajt, mert közölt adatai szerint a felső bíróság ügyforgalma nem túlnagy és az alsóbírósági elintézésék számához képest is elég csekély arányú. De kérdem, mi ebben a vigasztaló a felekre nézve, ha

ügyük felülbírálására, a mostani kis arányú ügyforgalom mellett is, másfél éven túl kell várakozniok? Minő volna az állapot akkor, ha az Országos Munkás-betegségélyző és Balesetbiztosító pénztár a felebbezéseket tömegesebben adná be és nem respektálná azt az önkormányzati utasítást, hogy a biztosítottakra nézve kedvező I. fokú ítéletek rendszerint nem felebbezendők.

A dr. Schulz által ajánlott attól az expedienstől, hogy az I. bíróság igen sürgős ügyeket ilyen jelzéssel terjesszen fel, nem sokat várok, mert egyrészt majdnem minden ügyet ezzel a jelzéssel kellene ellátni, másrészt nem igen tapasztaltuk, hogy a soronkívüli elintézés a felsőbb bíróságnál sűrűbben gyakoroltatnék. De én nem is a mai állapotot tartottam szem előtt, hanem azt, amikor a javaslatomban provideált hatáskör kiterjesztésével, sőt a fejlődés folyamán még anélkül is a felülbírálandó ügyek száma tetemesen növekedni fog. Erre az esetre célszerűnek látom a törvényhozó eredeti helyes intenciójának érvényre emelését abban a tekintetben, hogy ne minden csekély tárgyú és kis jelentőségű konkrét ügy kerüljön a felsőbb bírósághoz. E megfontolás mellett szól az is, hogy csekélyebb horderejű kérdésekben nem látom sok értelmét annak, hogy az *autonom bírói akarat több fokon* érvényesüljön; pl. kis szubsztrátumú betegségi, vagy temetkezési segély iránti perekben nézetem szerint felebbvitelre ép oly kevésbé van szükség, mint abból a célból, hogy a munkaképesség-csökkenés foka néhány % -kal felemeltessék, vagy leszállítsassék. És mert a mai felebbviteli judikaturában igen gyakoriak az olyan ítéletek, amelyeknek az I. bíróságtól eltérő rendelkezése vagy az alapul szolgáló javadalom számításnál, vagy a munkaképesség-csökkenés fokának értékelésénél tér el, e labilis ítélkezési mozzanatokra figyelemmel, részemről nem tulajdoníthatok nagy fontosságot dr. Pap tagtársam által a korlátlan felebbezés szüksége mellett felhozott annak az érveknek, hogy a statisztika szerint igen nagy a felsőbb bíróság által megváltoztatott ítéletek számaránya. Pap és Schultz barátainak legnyomatékosabb ellenérvük az, hogy a kis szubsztrátumú munkásbiztosítási perek eldöntése sok esetben messze kiható elvi jelentőséggel bírhat és így az *egyöntetűség* érdekében a felsőbb bíróság irányítása nem nélkülözhető. Erre csak az a válaszom, hogy az egyöntetűség megóvása céljából a rendes bíróságoknál sem lehet minden apró ügyet a legfelsőbb bírósághoz felvinni és a konkrét ügyekben még a Kúriánál is változó döntések az elvi kérdésekben való irányítás célját úgy sem tökéletesen szolgálják. Az egyöntetűség biztosítása érdekében inkább megfontolásra ajánlanám munkásbiztosítási perekben is a *jogegység érdekében használható jogorvoslat* intézményének behozatalát és az annak eredményeképp meghozandó teljes ülési elvi jelentőségű határozatok döntésének, — óvatosan körülírandó kautélák mellett, — kötelezővé tételét. Az ilyen határozatok meghozatala alkalmából azonban az I. bíróságok vezetőinek megokolt véleményadására is alkalom lenne adandó.

Álláspontomat megerősíteni látszik az is, hogy nemcsak a német törvény, de az osztrák javaslat is, a betegségélyezési perbeli kérdéseket általában, valamint a kisebb jelentőségű baleseti kártalanítási kérdéseket is, az I. fokú bíróságok felebbezhetetlen hatáskörébe utalják és így ott kevésbé látszanak félni az egyöntetűség hiányától. Mégis a felhangzott skrupulusok által befolyásolva, kész vagyok javaslatomat odamódosítani, hogy a törvényhozó szándékának megfelelőleg a *csekélyebb értékű és jelentéktelenebb tárgyú* perekben legyen csak a II. od fokú felebbezés kizárva. A T. 167. §-a utolsóelőtti bekezdésének félreértésekre alapul szolgáltatott meghatározása helyett azonban célszerűbbnek látnám taxatív felsorolni azoknak a pereknek tárgyát és szubsztrátumát, amelyekben a felebbezés kizárható.

Dr. Pap tagtársamnak a felebbezés korlátlan megengedése iránti indítványát el nem fogadom és vele szemben különösen fenntartom abbeli felfogásomat, hogy állandó járadék iránti perekben is a pénztár és I. fokú bíróság álláspontja között néhány fokú munkaképességcsökkenés tekintetében fennforgó mennyiségi eltérés miatt további felebbezés megengedésének célja és értelme nincsen.

C) *Elsőfokú ítéletek előző végrehajthatósága.* Ha a felebbezés korlátozása kérdésében megokoltnak látszott is eredeti javaslatomnak némi módosítása, annál is inkább ragaszkodnom kell ahhoz a posztulátumhoz, hogy a felebbezéssel meg támadható elsőfokú ítéletek legalább is a *szükség által megszabott mértékben végrehajthatók* legyenek. Hogy a választott bíróság ítéletei érvényesíthetőség tekintetében mily nagy inferioritásban állanak a pénztári intézkedésekhez és határozatokhoz képest, az egyszerre kiviláglik, ha meggondoljuk, hogy nemcsak minden betegségélyt vagy járadékot megállapító pénztári határozat nyomban foga-

natosításra kerülhet, hanem a pénztári közegek szolgáltatást nyújtó adminisztratív intézkedései és a pénztári orvosok utalványai is mélyebbre ható felülvizsgálat nélkül honoráltatnak. És így a *pénztári adminisztráció túlnyomó hatalma nem a szolgáltatások megtagadásában, hanem azoknak akadály nélküli teljesítésében jut kifejezésre.*

Igen helyesen vonja le ebből dr. Pap tagtársunk azt a következtetést, hogy a bírói gyakorlat a pénztári terhekre nem annyira közvetlen, mint inkább csak indirekt hatást gyakorolhat a judikaturának irányelvei útján. De mennyire eltörpül még az a hatás is, ha azt látjuk, hogy minden munkásbiztosítási szerv intézkedéseinek megvan az érvényesíthetősége, csak épen az elsőfokú bíróság az, amelynek ítéleti rendelkezései a felsőbbbíróság felülbírálásáig érvényesíthetlenné és gyakorlati jelentőséggel nem bírnak.

Dr. Pap az előző végrehajthatósággal szemben annak az aggályának ad kifejezést, hogy a felsőbbbíróság ellenkező állásfoglalása esetén az elsőfokú ítélet alapján előre kiszolgáltatott segélyek vagy járadékok nem volnának behajthatók és illetve vissz-végrehajthatók. De kérdem, hogy: a teljesítmények mérlegét éppen csak a választott bíróság által megítélt, aránylag csekély mértékű szolgáltatások zavarnák meg, ellenben a mérlegre nincs káros befolyással az a rengeteg összegű szolgáltatás, amelyet a pénztárak még a legkörültekintőbb eljárás mellett is, jogszerű alap nélkül vagy tévesen teljesítenek? Részemről tehát nem látok valami különösebb veszélyt abban, hogy a pénztár által el nem ismert, az elsőfokú bíróság által pedig jogosnak talált alimentációs jellegű sürgős igények további felebezésre tekintet nélkül kielégíttessenek; különösen, ha a bíróság arról győződik meg, hogy a már ügyis aaptalanul várakoztatott fél a szolgáltatásra reászorul. Ahhoz azután már szívesen hozzájárulnék, hogy az előző végrehajthatóság szintén bizonyos pertárgytól vagy értékhatártól tétessék függővé.

D) *A közvetlen kereset reformja.* Dr. Pap és dr. Szemenyei tagtársaim álláspontommal egyetértőleg mutatnak reá arra, hogy a közvetlen kereset, mint a pénztár által indokolatlanul késleltetett segélyezési ügy záros határidőn belül bírói elintézését célzó perjogi eszköz, nem vált be és ez az intézmény, *mint jogorvoslat*, fenn nem tartható. Abbeli következtetésükkel azonban már nem érthetek egyet, hogy a közvetlen kereset egyszerűen csak eltörölhető anélkül, hogy megfelelő szurrogatummal pótolatnék.

Tévednek a felszólalók, amikor azt állítják, hogy eddig a közvetlen keresetek tárgyában tett bírói intézkedések teljesen hatás nélkül maradtak és amint dr. Szemenyei megjegyzi, a bíróság egyetlen esetben sem lett volna abban a helyzetben, hogy a közvetlen keresetet elbírálhatta volna. A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság irattárából számos példát produkálhatunk arra, hogy a bíróság a késedelembe jutott ügyet érdemi ellátásba vette és erélyes bizonyítási eszközeivel rövidesen az eldöntés céljához juttatta. De persze mit ért ez a félre nézve, amikor a bírói határozat alapján az igény nem volt érvényesíthető és végrehajtható, míg ha alsóbb fokon a pénztár hozott volna megállapító határozatot, úgy a teljesítés akadálytalanul ment volna végbe.

Elvitathatatlan az a nagy erkölcsi hatás is, amelyet a közvetlen keresetre hozott bírói végzések végeredményben a pénztári eljárás gyorsítására in concreto gyakoroltak.

Ennek dacára ennek az intézménynek perjogi remedium jellegéből kivételkötését azért tartom szükségesnek, mert perrendszerű jogorvoslatnak hatályosnak kell lennie és így nem tartható fenn az a visszásság, hogy mikor a bíróság a félnek azt igéri, hogy a pénztárral szemben kitűzött záros határidő be nem tartása esetén az ügyet érdemileg el fogja bíráltni, — ennek az ígéretnek beváltásában tőle nem függő akadályok miatt hónapokon át hátráltatva legyen. Az intézmény szükséges módosítása azonban nem annak teljes kiirtásával, hanem megfelelőbb más remedium keresésével oldandó meg.

Felszólaló tagtársaimnak az a véleményük, hogy a pénztári késedelemmel szemben a felügyeleti út kényszerítő eszközei alkalmazandók, lényegben egyező már előadásomban is jelzett azzal az állásponttal, hogy a közvetlen kereset helyett a németbirodalmi rendtartás 1791. és következő §-aiban szabályozott panasz-út (*Beschwerde*) volna a célravezetőbb eszköz. A gyakorlatban azonban célszerűtlennek találnám, ha dr. Pap javaslatához képest ez a panasz csak az állami munkásbiztosítási hivatalnál volna előterjeszhető. Mert egyrészt ez a magas fórum a felektől nehezen megközelíthető távolságban van; másrészt egy felsőbbbíróságot azzal terhelni, hogy minden félnek apró panaszát közvetlenül

vizsgálja és intézze el, semmi esetre sem volna gazdaságos megoldás. Ezt tisztelt barátom csak akkor látná, ha a most első fokon elintézett minden közvetlen kereset és panasz-beadvány a felső bírósághoz terjesztetnék fel. De nem is lehet a feleket elzárni attól, hogy a hozzájuk legközelebb álló bíróság segélyét igénybe vegyék, ha a pénztári eljárást késedelmesnek tartják.

Nézetem szerint tehát nincs gyakorlatibb megoldás annál, hogy a felek panaszainak megvizsgálására, elintézésére és szükség esetén kényszerítő eszköz alkalmazására is az elsőfokú bíróságok elnökei ruháztassanak fel hatáskörrel.

E) *Új kártalanítás és végrehajtás.* Egyöntetű a vélemény abban a tekintetben, hogy a Törvény 94. §-ának megfelelő módosításával gondoskodni kell arról, hogy a járadék-megállapító bírói határozatoknak a mostaninál állandóbb hatálya biztosíttassék arra az esetre is, ha az igénylő állapotában bekövetkezett változás miatt a pénztári szolgáltatás módosítása megokolt.

E kérdésben egy figyelemre méltó expediens került szóba a vitázással kapcsolatos megbeszélések folyamán; nevezetesen az, hogy ha a pénztárnak fenn tartatik is az a hatásköre, hogy a bíróilag megállapított járadékot utóbb megszüntesse vagy leszállítsa, ez a határozat csak akkor lépjen érvénybe, ha vagy a járadékos megnyugszik a pénztárnak reá nézve kedvezőtlen határozatában, vagy pedig felebbezés esetén a bíróságok a pénztári határozatot jóváhagyják.

Ha jól megértettem Elnök úr ő excellenciájának egyik megjegyzését, ez a megoldás a törvényalkotás alkalmából is szem előtt lebegett, de sajnos, a törvény 94. §-ában nem ily értelemben nyert szövegezt.

Kialakult a közfelfogás arra nézve is, hogy a munkásbiztosítási igények tárgyában a teljesítés kikényszerítését célzó bírói intézkedés a munkásbiztosítási bíróság hatáskörébe tartoznék. Oly esetekben, amikor a pénztár a marasztalt fél, elvileg kizárt feltevés ugyan, hogy a jogérvényes határozaton alapuló lejárt szolgáltatást a pénztár nem teljesítené, de azért kérdés tárgya lehet, hogy a pénztári teljesítés lejárt-e, elszámolások és levonásokra tekintettel mily mértékben esedékes és későbbi jog-megszüntető tények folytán nem vesztette-e hatályát?

Mindezek megítélésére csak a munkásbiztosítási szakbíró illetékes, akinek eljárása esetében nem fordulhatna elő a dr. Szemenyei által felhozott az az eset, hogy a rendes bíróság az időközben megszüntetett hatályú pénztári szolgáltatás erejéig is végrehajtást rendelt el.

F) *Ügyvédi képviselet.* Az eljárás hivatalbóli jellegénél fogva a felek érdekeinek megóvására maga a bíróság van hivatva, amely oknál fogva a képviseleti hivatással járó ténykedést legtöbbször az elnöki tevékenység abszorbeálja. Mindazonáltal nem járulhatok hozzá Kis tagtársunk abbeli javaslatához, hogy a munkásbiztosítási bíróságok előtt az ügyvédi képviselet kizárassék. Mert ez az óhaj nyilván ellentétben áll azzal az ügyvédi alaptörvénnyel, mely szerint az ügyvéd felét minden hatóság előtt képviselni jogosítva van. És ha egyes esetekben az ügyvéd közreműködésére talán nincs is nagy szükség, általában nem állhat meg az a felfogás, hogy a szakmabeli tudást elsajátított, lekiismeretes ügyvéd támogatása a fél javára nem szolgálna. Hivatkozhatnám konkrét esetekre, amikor a járadékigény megítélését egy-egy buzgó jogvédő a külföldi munkásbiztosítási orvosi gyakorlat tárgyában tett tanulmányainak ismertetésével irányította kedvezőleg.

Szükség lehet a képviseletre azért is, mert akadhat olyan elnök, kinek eljárása a fél érdekeinek hivatalbóli érvényre emelésében nem kimerítő. De vannak oly ügyefogyott igényjogosult felek is, akik anélkül, hogy gyengeelméjük volnának, igényük megértésére sem képesek. Az ilyeneknek még hivatalbóli védelméről is gondoskodni kellene.

Ha a pénztárak képviseletében a kebelbeli közegeknek jogvédői közreműködése elismerést érdemel is, nem pártolhatnám azt az eszmét, hogy a nem hivatásszerű jogvédők képviseleti jogköre a pénztárakon kívüli jogalanyok képviseletére is kiterjesztessék. Ha a pénztári határozatokkal szemben a jogorvoslati út meg van engedve, úgy pervesztés esetére az ügyvédi költségek fedezetéről is gondoskodni kell. És részemről azt az irányzatot sem helyeslem, mely a törvényben megengedett ügyvédi képviseletet az ügyvédi állással, fáradsággal és időmulasztással arányban nem álló ügyvédi díjak megállapításával kívánja visszaszorítani.

Mint a vita folyamán felemlített helyes eszmét pártolnám, hogy a pénztár képviselői orvosok is lehessenek szakmájukba vágó kérdésekben. Különösen

örömmel látnám a pénztári orvosoknak jelenlétét oly ügyek tárgyalásánál, amelyek folyamán általuk megtagadott valamely nagyobb jelentőségű pénztári szolgáltatás (pl. szanatóriumba, fürdőhelyre utalás) vagy nehezebb orvosi kérdések (simulatio, aggravatio, stb.) felett kell határozni.

G) *Orvosi és klinikai adatközlés.* Hogy a principiális eljárási szabályoknak törvénybe iktatása mennyire szükséges, mutatják azok a bonyodalmak, amelyek felmerültek az által, hogy az orvosoknak, gyógyintézeteknek és klinikáknak a gyógykezelés iránti adatok közlése iránti kötelezettsége és a közlés megtagadása esetén követendő eljárás törvényileg szabályozva nincsen.

A munkásbiztosítási perek előadói minduntalan tapasztalhatják, hogy mily értékes, csaknem nélkülözhetlen bizonyítékul szolgál a felekre nézve a közkházakban vagy magánorvosok kezelése alatt tett orvosi észleleteknek megismerése. A klinikák igazgatói azonban több esetben a kórtörténeti naplókba tett feljegyzések közlését az orvosi titoktartásra és az egyetemi autonomiából (?) folyó függetlenségükre hivatkozással megtagadták; sőt egyik-másikuk azzal állott elő, hogy ha a bíróság az adatok közlését mégis kikényszeríti, úgy a pénztárak tagjainak a klinikára felvételét fogják megszorítani, nehogy zaklatásnak (?!) legyenek kitéve.

Nem tartozik ide e kérdés fejleményeinek ismertetése, de nem hallgathatom el, hogy a bíróságra igen nehéz és kínos feladat hárul akkor, midőn a törvény által nem rendezett és közigazgatási úton eddig kielégítő megoldásra nem jutott ebben a kontroverziában a bírói akaratnak érvényt kell szereznie, miután a *felekre nézve nélkülözhetlen bizonyítékokról lemondania nem lehet.* Ha az orvosi és munkaadói adatközlés kötelezettsége és annak határai a törvényben megállapítottak volna, úgy e kérdésben a mai húza-vonának nem volna tárgya.

*

Teljesen igazuk van dr. Pap és dr. Halász tagtársainknak abban, hogy különösen a hatáskör kiterjesztése esetén lehetőleg *egyszerű eljárási szabályokat* kell előírni. Nem hagyhatom azonban szó nélkül dr. Halásznak azt a tévedését, mely szerint a mai munkásbírói perjog agyon van kodifikálva, holott tapasztaltam szerint a munkásbiztosítási bíráskodást szabályozó 1908. évi miniszteri rendelet az eljárási és ügyviteli szabályokat a szükség határait túl nem lépő terjedelemben oly szabatosan és helyesen foglalta össze, hogy a részleteiben tökéletesíthető ez az alkotás teljes elismerésünkre tarthat számot.

A munkásbiztosítási bíróságok eddigi működésének bírálata.

Meddőnek tartom az elsőfokú munkásbiztosítási bíróságok működésének bírálatánál több felszólaló által kiinduláspontul vett annak a mozzanatnak vizsgálatát, hogy *a bíróság üzzön-e szociálpolitikát* s ha igen, úgy minő irányzatot kövessen. Mint minden független bíróságnak, úgy a munkásbiztosítási bírói fórumoknak sem közvetlen hívatása önkormányzati, társadalmi és osztályérdekek megvalósítása és eljárásuk irányító elve *nem lehet a célszerűség, hanem* mindenkor a törvény keretében megvalósítható *igazságosság.* Közvetve azonban a bírói ítékezésnek is vannak és lehetnek szociálpolitikai hatásai és eredményei, amelyek kedvező vagy kedvezőtlen voltát szerintem nem abból a felfogásból kell megítélni, hogy a bíróság helyes vagy helytelen szociálpolitikát gyakorol-e, hanem hogy az a tételes jogot a társadalmi és életviszonyok megértésével a törvényben megszabott határokon belül értelmezi-e és helyes irányban fejleszti-e tovább?

Teljesen osztom tehát Pap tagtársamnak eszmemenetét, mely szerint a bíróságnak hatáskörén kívül áll és nem teladata keresni, hogy a törvény alapján megítélhető szolgáltatások teljesítése minő pénzügyi hatásokkal és következményekkel járhat. Ennélfogva azokra a bírálatokra, amelyek a bíróság működését abból az alap gondolatból ítélik meg, hogy az jó vagy rossz szociálpolitikát gyakorol-e, nagy súlyt nem helyezhetek.

Dr. Szemenyei tagtársam elég lesújtó azt a bírálatát, hogy az elsőfokú munkásbiztosítási bíróságok ma *rossz szociálpolitikát csinálnak*, azzal okolja meg, hogy a baleseti perekkel vonatkozásban a bírói gyakorlat a törvény kereteinek túlságosan messzemenő értelmezést adott, mert szerinte a biztosítás nem az a terrénum (?), ahol a helyzetük javítására törekvő munkásoknak különben jogos anyagi igényei kielégítést nyerhetnek.

Kis tagtársunk viszont egyes ítéleti rendelkezéseknek példászerű közlésével azt kívánja dokumentálni, hogy a választott bíróságok a törvényen nem alapuló vagy abban nem intendált betegségi segélyeket ítélték meg. E kritikákkal legnagyobb tárgyilagossággal nézve szembe, mindenekelőtt egyetértek Pap barátom felfogásával abban, hogy a judikaturáért az a bíróság, melynek ítéletei egész vonalon felebbezhetők, felelőssé alig tehető. A felelősséget e tekintetben a felső bíróság viseli, vagy pedig az a fél, illetve pénztár, amely az elsőfokú ítéletben megnyugszik és felebbezési jogával nem él. Ha tehát az úgynevezett hyper-szociális tendencia kérdését tesszük vizsgálat tárgyává, úgy a ma csak átmeneti fórumként érvényesülő munkásbiztosítási választott bíróságban bűnbakot keresni nem igazságos dolog, hanem jogszerűen vizsgálni kellene azt is, hogy maga az elsőfokú önkormányzat is nem követ-e túlzott irányt és a felelősséget végeredményben viselő felsőbíróság minő gyakorlatot követ?

Az elsőfokú bíróság működését bíráló felszólalásokra bizonyos homályt borít az a körülmény, hogy a bírálók az általuk kifogásolt gyakorlatban és fejleményeiben szorosán nem különítették el az elsőfokú bíróság judikaturáját a pénztári eljárás és felsőbírói gyakorlat eredményeitől, pedig világos, hogy az elsőfokú bíróság csak a saját számlája terhére eső hibákért volna okolható.

Nézzük azonban részleteiben a kérdést.

A) *Túl magas járadék-megállapítások* Előadásomban magam is annak az impressziómnak adtam kifejezést, hogy elsőfokú munkásbiztosítási bíróságaink ítélkezése a járadékos felekre nézve kedvezőbb a német és osztrák választott bíróságok ítélkezésének eredményeinél. Azóta részletesen tanulmányoztam a német és osztrák választott bíróságok ügyforgalmi kimutatásait, amelyeknek adatai első pillantásra az ottani járadékosokra nézve kedvezőtlenebb eredményeket látszanak feltüntetni. Sajnos azonban, hogy biztos összehasonlításra nincs alapunk, mert a kimutatások a mieinktől eltérő rovatokkal vannak egybeállítva és más adatokat tartalmaznak. Míg nálunk az ügyforgalmi kimutatásban a helybenhagyó, továbbá a járadékosra kedvezőbb és kedvezőtlenebb elintézésnek vannak szembeállítva, addig Ausztriában a helybenhagyó ítéletek mellett az van kimutatva, hogy a pénztári határozatok közül mennyi az egészen és részlegesen megváltoztató, anélkül hogy kitűnnék, hogy e megváltoztatás a járadékos javára vagy kárára történt-e. A németországi kimutatásokban pedig nem szerepel az a rovat, hogy mennyi a helybenhagyó, hanem egyéb elintézési módok (visszavétel, elismerés, egyezség) mellett a járadékosra, illetőleg a pénztárra kedvezőbb határozatok vannak szembeállítva.

Ezért attól tartva, hogy a más alapon összeállított külföldi adatok közlésével csak félreértésre adnék alkalmat, jobbnak látom azoknak felsorolását s a mi arányszámainkkal szembeállítását mellőzni. Annál is inkább, mert amint fentebb helyesen mutattak rá, a viszonyok egyáltalában sok tekintetben eltérők nemcsak a járadék mértékére (Németországban $66\frac{2}{3}\%$), de a munkások egészségi állapotára nézve is. És hozzátehetem, hogy a leglényegesebb különbség ott van, hogy Németországban a baleseti sérültek gyógyítása és munkaképességük helyreállítása összehasonlíthatatlanul eredményesebb, mint nálunk. Megemlítendő különben, hogy úgy Németországban, mint Ausztriában ugyanaz a jelenség jut a kimutatásokban kifejezésre, mint nálunk, hogy a pénztárakra kedvező elsőfokú bírói határozatok arányszáma évről-évre emelkedik.

Hazai elsőfokú munkásbiztosítási bíróságaink gyakorlatának jellemzéséül csak az 1908., 1909. és 1910. évi ügyforgalmi adatokat közlöm abból a nézőpontból, hogy a munkásbiztosítási bírói működésnek már lezárt időszakát tegyük vizsgálatunk tárgyává. Továbbá csak az állandó járadékügyekben hozott ítéleteket veszem figyelembe, mert az ítélkezés irányának megítélésénél csak ezek a döntő jelentőségűek, de az egyéb kártalanítási perek időközben úgysis háttérbe szorultak.

Az 1908., 1909. és 1910. években hazai összes elsőfokú munkásbiztosítási bíróságainknál — a hivatalosan közzétett kimutatás szerint — állandó járadék tárgyában hozatott 781 ítélet; ezek közül volt:

a) a pénztári határozatot <i>helybenhagyó</i>	(289)	37'00 ‰
b) az igényjogosult félre nézve <i>kedvezőbb</i>	(487)	62'36 ‰
c) az „ „ „ <i>kedvezőtlenebb</i>	(5)	0'64 ‰
	781	(100'00 ‰)

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság hivatalos ügyforgalmi kimutatásai szerint ugyanazon években ugyanott hozott ítéletek közül:

a) a pénztári határozatot <i>helybenhagyó</i>	(146)	29·43 %
b) az igényjogosult félre nézve <i>kedvezőbb</i>	(350)	70·57 »
c) az » » » » <i>kedvezőtlenebb</i>	(0)	0·00 »
	496	(100·00 %)

Másképp alakul azonban az arányszám, ha az elintézés módját is közelebbről vizsgáljuk, különösen kutatjuk azt, hogy miben áll a felekre nézve lát-szólagosan annyira kedvezőbb eredmény?

Hogy ebben a kérdésben tisztán láthassunk, a budapesti munkásbiztosítási választott bíróságnál 1908., 1909. és 1910. években érkezett és időközben már elintézett összes állandó baleseti kártalanítási ügyet egyenkint elővéve, készítettem az alábbi azt a kimutatást, amely egyedül képezhet igazságos alapot a vezetésem alatt álló bíróság működése irányának megítélésére.

Az 1908., 1909. és 1910. években a budapesti munkásbiztosítási választott bírósághoz érkezett állandó baleseti kártalanítási perekben 603 olyan elsőfokú ítélet hozatott, amelyben a baleseti sérült munkaképességcsökkenésének %-os meghatározása foglaltatik.¹

Ezen ítéletek közül volt:

a) a pénztári határozatot <i>helybenhagyó</i>	(231)	38·30 %
b) a munkaképességcsökkenés fokának értékelésén kívül eső okokból <i>kedvezőbb</i> ²	(41)	6·80 »
c) a munkaképességcsökkenés fokának magasabb értékelése alapján <i>kedvezőbb</i>	(331)	54·90 »
	603	(100·00 %)

A munkaképességcsökkenés fokának megítélésében kedvezőbb ítéletek közül — szemben az országos munkásbetegélyező és balesetbiztosító pénztár értékelésével — a bíróság a munkaképességcsökkenés fokát következő arányban emelte:

a) 1—5 %-kal	(114)	34·45 %	} 60·73 %
b) 6—10 »	(87)	26·28 »	
c) 11—20 »	(78)	23·56 »	
d) 21—50 »	(47)	14·20 »	
e) 51—100 »	(5)	1·51 »	
	331	(100·00 %)	

A 603 elsőfokú ítéletből 148 került az állami munkásbiztosítási hivatal felülbíráltása alá. Ezek közül a felső bíróság az elsőfokú ítéletet a munkaképességcsökkenési fok tekintetében:

a) helybenhagyta	(95 esetben)	64·23 %
b) felemelte	(28 »)	18·90 »
c) leszállította	(22 »)	14·85 »
d) az ítéletet egyéb okból feloldotta	(3 »)	2·02 »
	148 esetben	(100·00 %)

Lássuk ezek után, hogy a felső bíróság a munkaképességcsökkenés fokát mily mértékben emelte vagy szállította le.

Felemelte:

a) 1—5 %-kal	(4 esetben)	14·30 %
b) 6—10 »	(5 »)	17·85 »
c) 11—20 »	(16 »)	57·14 »
d) 21—50 »	(2 »)	7·14 »
e) 51—50 «	(1 »)	3·57 »
	28 esetben	(100·00 %)

¹ Ebbe a számba nincsenek beleértve a hozzátartozók járadékigénye tárgyában hozott ítéletek.

² Pl. a honosság és viszonyosság, a balesetbiztosítási kötelezettség, baleset üzemi jellege, betegségek balesettel összefüggése, elévülés, beszámítható javadalmazás számítása kérdéseiben eltérés okából kedvezőbb ítéletek.

Leszállította :		
a) 1—5 ‰-kal	(5 esetben)	22.72 ‰
b) 6—10 »	(7 »)	31.82 »
c) 11—20 »	(8 »)	36.36 »
d) 21—50 «	(2 »)	9.10 »
		22 esetben (100.00 ‰)

E kimutatásokról — amelyek adatainak helyességéért felelősséget vállalhatok kitűnik, hogy az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár értékelésével szemben a félre nézve kedvezőbb ítéletek 60.73 ‰-a olyan, amelyben a munkaképességcsökkenés foka 10 ‰-ot meg nem haladó mértékben emeltett. Viszont csak 1.51 ‰ azoknak az elsőfokú ítéleteknek száma, amelyekben a munkaképesség emelkedése 50 ‰-ot meghalad. De ennek a jelentősége is mennyire eltörpül, ha az egyes ügyek iratait betekintve azt látjuk, hogy a jogalap kérdésében vagy a baleseti következmény mérlegelésében való elvi eltérés az álláspontok különbségének magyarázata.¹⁾

A fentebb közölt adatokból látjuk azt is, hogy a felső bíróság a felebbezett ítéletek 64.23 ‰-a erejéig helyben hagyta, 18.90 ‰ erejéig még fel is emelte a munkaképességcsökkenés fokának értékelését és (a reformatio in pejus elvének alkalmazása ellenére) csak 14.85 ‰ erejéig látta megokoltnak a leszállítást. A felemelések és leszállítások kimutatásából pedig azt olvashatjuk ki, hogy a felemelések mértéke nagyobb arányszámokkal jut kifejezésre, mint a leszállításoké.

Mindezekkel azt kívántam dokumentálni, hogy a hivatalos ügyforgalmi kimutatások általános rovatai mennyire nem szolgálnak helyes alapot a bírói működés irányának megítélésére és hogy ha igazságosan akarunk bírálni, úgy azt is figyelembe kell vennünk, hogy a kedvezőbb elintézéseknél mi az oka és minő a mértéke. Ha mégis a több oldalról kifejezett az a meggyőződés állana helyt, hogy az elsőfokú bírói működés mérlegelésének serpenyője inkább a baleseti sérültek javára billent, úgy e jelenségnek speciális okait sem szabad figyelmen kívül hagynunk. Nézetem szerint a magasabb járadékok megállapításának egyik főoka az, hogy talán a szükségesnél is több a járadék-megállapítással foglalkozó orgánus.²⁾

Szinte természetes lelki motivuma a felülbírást gyakorló fórumnak, hogy a jogorvoslattal forduló félnek helyzetét a lehetőség határain belül inkább javítani, semhogy rosszabbítani igyekszik, ami különösen áll a laikus elemek részvételével döntő szervek eljárására nézve. Tagadhatatlan az is, hogy különösen kezdetben a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár főorvosi hivatala a munkaképességcsökkenés fokát meglehetősen tartózkodóan, a mai gyakorlatnál mindenestre szigorúbb alapokon értékelte, amit részemről nem tudok annak hibájául felróni. Egyes vidéki orvosi véleményekben pedig még ma is oly tájékozatlan értékelések fordulnak elő, hogy a bíróság azokat nem fogadhatja el mértékadóknak.

Dr. Szemenyei — sajnálatomra számszerint meg nem jelölt két konkrét ügyre hivatkozással — oda céloz, hogy a bíróság vakon követte két egymással szembe állítva helytelen orvosi vélemény álláspontját. Viszont dr. Halász arra mutat rá, hogy némely ítélet határozott és indokolt szakorvosi vélemények ellenére a munkaképességcsökkenést magasabbra értékeli.

Egyik nézet szerint tehát az a hiba, hogy a bíróság az orvosi véleményektől nem tért el, a másik szerint, hogy azoktól eltért. Erre csak azt válaszolhatom, hogy e hivatkozások világosan ellentétesek a bíróságnak azzal a gyakorlattal, mely szerint nemcsak a bírói, de pénztári orvosi véleményeket is a per többi adataival összevetve, a bizonyítékokat szabadon mérlegeli és a tárgyalások eredményeképp leszűrődött saját meggyőződése alapján határoz. Így ha a bírói orvosi vélemény sok esetben elfogadható is, mindennapos az olyan döntés, melyben a bíróság az orvosszakértő értékelésénél magasabb vagy kisebb munkaképesség-

¹⁾ Pl. az volt a perdöntő, hogy a sérv baleseti következménye-e, érelmeszesedés rohamos kifejlődése összefügg-e a balesettel, valamely lappangó betegség (csonttuberculosis) fellépését trauma váltotta-e ki, fennforog-e traumás neurosis és mily mértékben vehető tekintetbe? A pénztári határozat meghozatala óta rosszabbodás állott-e be, stb.?)

²⁾ A kerületi pénztári orvosok véleménye alapján legelőbb a kerületi pénztár járadék-megállapító bizottsága és igazgatósága hoz határozatot, azután mond véleményt a pénztár főorvosa s így kerül az ügy az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár járadék-megállapító bizottsága és igazgatósága elé; ha a sérült megelégedve nincs, ezután következik a bírói orvosszakértői vélemény és elsőfokú bírói döntés, azután a felső bírói eljárás.

csökkenési fokot vesz alapul.¹⁾ És így nem győzők csodálkozni azon, hogy erről a gyakorlatról Kis tagtársunk még alig vehetett tudomást, mikor azt mondja: »A választott bíróság ítékezése most bizonyos tekintetben lutri; a szakértőktől függ; ha jó szakértő van, akkor felemeli a %-ot, ha rossz, akkor le szállítják.« Igen megköszönnénk azt a tanácsát, hogy a munkaképességcsökkenés megállapítását a bíróság tagjai ne bizzák kizárólag az orvosszakértőre és ne egyedül a »Knochentarif« tételeit kövessék, ha e figyelmeztetése régen nem multa volna idejét.

B) *A törvényen nem alapuló segélyszolgáltatások.* Teljesen jogosultnak ismerem el a kritikát abban az irányban, hogy a munkásbiztosítási bíróságok ítékezésükben nem mentek-e túl a szolgáltatásoknak a törvényben meghatározott mértékén, mert hibának tekinteném azt, ha a bírói gyakorlat a törvényben meg nem engedett vagy nem intencionált terheket róna a pénztárakra.

Igazságos és meggyőző hatású bírálatnak azonban csak azt tekinthetném, amely az elsőfokú judikaturának megállapodott irányelveit venné boncolás alá és ezek helytelenségének kimutatására helyezne súlyt. Ellenben nem ismerhetem el jogosultnak és hasznosnak az olyan kazuisztikát, mely szórványos esetekben hozott ítéleteknek látszólag visszaszintézéseit állítja elé, anélkül, hogy a mérlegelés alapjául szolgált tényállást és a megokolás tartalmát is közölné. Az ily irányú felszólalásokat nem követhetem arra a térre, hogy egyes ítéletek vitatásába bocsátkozzunk, mert ez tárgyunktól nagyon is elvezetne.

Kis tagtársunknak egy-két kazuisztikus szemelvényét mégsem hagyhatom szó nélkül. Mint a vezetésem alatt álló bíróságnál előfordult törvénnyel ellenes horribilis döntést citálja egyik perben hozott elsőfokú ítéletet,²⁾ amelyben 20 korona hordár-díj ítéltetett meg egy igénylő félnek. Első tekintetre tényleg érthetetlen, hogy ily című igénynek mi lehet az alapja? Az iratok mindent megmagyaráznak. Az ítéleti tényállás szerint egy járnai nem tudó, beteg öreg asszony gyógykezelését a pénztári orvos éppen akkor hagyta abba, amikor annak arra legnagyobb szüksége lett volna. Az elhagyatott fél magán másképp nem tudván segíteni, gyógyszereket magánúton szerzett be és ügyének sürgetésére a pénztárhoz több ízben hordárt küldött, majd ügyvéd közbenjárását is kénytelen volt igénybevenni. Az elsőfokú bíróság — abból az álláspontból, hogy az ekkép előállott készkiadások a gyógykezelés megszerzése körül merültek fel és sürgősen szükségesek voltak — a törvény 59. §-ának utolsó bekezdése alapján ítélt meg 10 korona gyógyszerköltséget, 10 korona ügyvédi és 20 korona egyéb közbenjárási készkiadást. Az állami hivatal ezt azzal hagyta jóvá, hogy a félnek idegen orvosi gyógykezelésre ráutalt voltát a felsőbbíróság is igazoltnak vette azáltal, hogy a pénztár főorvosa igénylőnek a kezelést abban hagyott orvosát nagyobb lelkiismeretességre intette.

Ez az eset is nyilván azok közé tartozik, amelyben nem elvi álláspont, hanem a lélektani motívumok alkalmi mérlegelése jutott az ítékezésben kifejezésre.

Másutt Kis tagtársunk kifogásolja, hogy a keresetképtelenség tanuvallo-másokból állapított meg. Nem ismerem a konkrét esetet, de bizonyos vagyok afelől, hogy a bíróság meggyőződését egyéb adatok és bizonyítékok, különösen a kötelezően meghallgatandó bírói orvosszakértő véleménye is irányíthatták. S mivel a szabad bírói mérlegelés a megengedett bizonyítékok határain belül nem korlátozható, még azt sem tekinteném képtelenségnek, ha adott esetben a bíróság meggyőződését tanuk vallomásából merítette volna arra nézve, hogy bizonyos időben az igénylő ágyban fekvő beteg volt vagy kijárni nem tudott és rendes munkáját teljesíteni nem tudta.

Azt hiszem, kissé zavarba hozhatnám t. tagtársamat azzal a kérelemmel, hogy jelölje meg azt a tételes jogszabályt, amelynek alapján valamely igényjogosult fél haláláig esedékesé vált, de valamely akadály (pl. az igénylő betegsége vagy a pénztár, illetve más hatósági közegek eljárási késedelme) miatt fel nem vehetett táppénzt az örökösöktől megtagadni lehetne.

Áttérek ezek után ama komolyan számbaveendő ellenvetésekre, amelyek

¹⁾ A dr. Szemenyei által felhozott két esetre még csak azt jegyzem meg, hogy a tárgyalás lefolyásának és a per adatainak közelebbi ismerete nélkül sem magamat, sem másit nem tartanám illetékesnek a bírói meggyőződést irányított mérlegelés helyességének felülbírálására. Feltűnő mindenesetre, hogy az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár is a felszólaló előadása szerint annyira különböző munkaképességű két egyén járadékát miért állapította meg egyformán?

²⁾ 1909. Bet. 79. sz.

— ha nem is kifejezetten az elsőfokú judikaturára vonatkozásban — a segélyszolgáltatások bizonyos irányát tették elvi ellenvetés tárgyává.

Az összes kifogásoknak generális hibájuk az, hogy a Törvény általános jellegű rendelkezéseinek a tagokra nézve megszorító magyarázatát a bírói gyakorlattól várják, ami pedig nyilván ellentétben áll azzal az igazságszolgáltatási elvvel, hogy a jogokat megszorítólag értelmezni nem lehet.

Több oldalról hozatott szóba, hogy a Törvény 30. §-ának 2-ik pontjában a beteg tagok részére biztosított fürdő alatt csak kádfürdők, nem pedig gyógyfürdőkben és üdülőhelyeken tartózkodás érthető; a családtagok részére pedig még kádfürdők használata sincs biztosítva.

Mindazok, akik a vita folyamán reámutattak arra, hogy a Törvényben használt és a megokolásban közelebbről meg nem magyarázott fürdő kitétel értelmezése mily eltérő felfogásra szolgáltat alapot, nagyrészt felmentettek engem ama kötelesség alól, hogy a választott bíróságokat védelmembe vegyem olyirányú döntéseik miatt, melyekkel pénztári tagoknak fürdőhelyekre utalását elrendelték, vagy a szabad mérlegelésük eredményeképp szükségesnek talált fürdőzési készletek megteremtését kimondták. Megengedem, hogy a bíróság ily irányú értelmezése liberálisnak mondható, de vajjon lehet-e és igazságos-e a segélyszolgáltatásért — még ha az tényleg a törvényhozó intenciójába ütközött volna is — a választott bíróságokat tenni felelőssé?

Lássuk, hogy ennek a segélynek nyújtását ki kezdeményezte?

Még mielőtt a választott bíróságok megalakultak és működésüket megkezdették volna, a pénztárak tagjaikat már is részesítették gyógyfürdők használatában. Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár első évi jelentéséből kitűnik, hogy az 1907. évi zárszámadás szerint a helyi szervek — a budapesti kerületi pénztár e című kiadásait nem is számítva — kiadtak fürdők és szanatóriumok költségei címén 23.966 K 02 f-t. Az évi jelentés az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár egyik legsürgősebb feladatául jelzi annak megvalósítását, hogy a házi és kórházi ápolás útján sikerrel nem gyógyítható betegségeknek egyedüli gyógyító módja, a szanatóriumi és gyógyfürdő, valamint üdülőhelyeken való kezelés sokkal nagyobb mértékben kiszolgáltatható legyen. Ebből a célból az igazgatóság már kezdetben 67 gyógyfürdő és gyógyhely igazgatóságával lépett érintkezésbe és amint tudjuk, utóbb egy gyógyfürdőt megvásárolt és számos fürdőteleppel és gyógyintézettel szerződést kötött a tagok ottani elhelyezése tárgyában. Az évi jelentések és zárszámadások szerint az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár az összes helyi szervek számláján fürdő és szanatóriumi költségekre

1909. évre	436.113	koronát,
1912. »	799.555	»
1913. »	1,043.488	»
irányzott elő; tényleg pedig e című kiadásként elszámoltatott		
1908. évre	319.272	K 42 f,
1909. »	424.280	» 71 »
1910. »	680.944	» 07 »
1911. »	905.468	» 52 »
1907—1911. évekre	2,412.606	» 08 »

Az 1911. évi jelentés szerint az összes helyi szervek tagjai közül fürdőbe, üdülőhelyekre utaltatott 8.061 egén.

Hogy e kiadásokból a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár mily mértékben vette ki részét, annak jellemzésére szolgáljon csakis az az adat, hogy még a választott bíróságok ítélkezését megelőző időben fürdő és szanatóriumi költségek címén elszámoltatott:

1908. évre	115.609	K 64 f,
(1911. »	168.260	» 54 »)

E pénztár tagjai közül pedig 1911. évben vidékre küldetett 2.127 beteg tag, szanatóriumba és gyógyhelyre 1.426 egén.

Sajnálatomra az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár nem gyűjti és összegezteti az adatokat arra nézve, hogy a választott bíróságok ítéletei alapján fürdőre vagy szanatóriumokba küldött tagok száma mennyi és az ily módon okozott vagy utólag megítélt költségek mily összegre rugnak. Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár által rendelkezésemre bocsátott összes ítéletekből azonban azt látom, hogy a 4 évi bírói gyakorlat alatt

csökkenési fokot vesz alapul.¹⁾ És így nem győzők csodálkozni azon, hogy erről a gyakorlatról Kis tagtársunk még alig vehetett tudomást, mikor azt mondja: »A választott bíróság ítékezése most bizonyos tekintetben lutri; a szakértőktől függ; ha jó szakértő van, akkor felemeli a %-ot, ha rossz, akkor le szállítják.« Igen megköszönnék azt a tanácsát, hogy a munkaképességcsökkenés megállapítását a bíróság tagjai ne bizzák kizárólag az orvosszakértőre és ne egyedül a »Knochentarif« tételeit kövessék, ha e figyelmeztetése régen nem multa volna idejét.

B) *A törvényen nem alapuló segélyszolgáltatások.* Teljesen jogosultnak ismerem el a kritikát abban az irányban, hogy a munkásbiztosítási bíróságok ítékezésükben nem mentek-e túl a szolgáltatásoknak a törvényben meghatározott mértékén, mert hibának tekinteném azt, ha a bírói gyakorlat a törvényben meg nem engedett vagy nem intencionált terheket róna a pénztárakra.

Igazságos és meggyőző hatású bírálatnak azonban csak azt tekinthetném, amely az elsőfokú judikaturának megállapodott irányelveit venné boncolás alá és ezek helytelenségének kimutatására helyezne súlyt. Ellenben nem ismerhetem el jogosultnak és hasznosnak az olyan kazuisztikát, mely szórványos esetekben hozott ítéleteknek látszólag visszaszintézéseit állítja elé, anélkül, hogy a mérlegelés alapjául szolgált tényállást és a megokolás tartalmát is közölné. Az ily irányú felszólalásokat nem követhetem arra a térére, hogy egyes ítéletek vitásába bocsátkozzunk, mert ez tárgyunktól nagyon is elvezetne.

Kis tagtársunknak egy-két kazuisztikus szemelvényét mégsem hagyhatom szó nélkül. Mint a vezetésem alatt álló bíróságnál előfordult törvényvel ellenes horribilis döntést citálja egyik perben hozott elsőfokú ítéletet,²⁾ amelyben 20 korona hordár-díj ítéltetett meg egy igénylő félnek. Első tekintetre tényleg érthetetlen, hogy ily című igénynek mi lehet az alapja? Az iratok mindent megmagyaráznak. Az ítéleti tényállás szerint egy járnai nem tudó, beteg öreg asszony gyógykezelését a pénztári orvos épen akkor hagyta abba, amikor annak arra legnagyobb szüksége lett volna. Az elhagyatott fél magán másképp nem tudván segíteni, gyógyszereket magánúton szerzett be és ügyének sürgetésére a pénztárhoz több ízben hordárt küldött, majd ügyvéd közbenjárását is kénytelen volt igénybevenni. Az elsőfokú bíróság — abból az álláspontból, hogy az ekkép előállott készkiadások a gyógykezelés megszerzése körül merültek fel és sürgősen szükségesek voltak — a törvény 59. §-ának utolsó bekezdése alapján ítélt meg 10 korona gyógyszerköltséget, 10 korona ügyvédi és 20 korona egyéb közbenjárási készkiadást. Az állami hivatal ezt azzal hagyta jóvá, hogy a félnek idegen orvosi gyógykezelésre ráutalt voltát a felsőbb bíróság is igazoltnak vette azáltal, hogy a pénztár főorvosa igénylőnek a kezelést abban hagyott orvosát nagyobb lelkiismeretességre intette.

Ez az eset is nyilván azok közé tartozik, amelyben nem elvi álláspont, hanem a lélektani motívumok alkalmi mérlegelése jutott az ítékezésben kifejezésre.

Másutt Kis tagtársunk kifogásolja, hogy a keresetképtelenség tanuvallo-másokból állapított meg. Nem ismerem a konkrét esetet, de bizonyos vagyok afelől, hogy a bíróság meggyőződését egyéb adatok és bizonyítékok, különösen a kötelezően meghallgatandó bírói orvosszakértő véleménye is irányíthatták. S mivel a szabad bírói mérlegelés a megengedett bizonyítékok határain belül nem korlátozható, még azt sem tekinteném képtelenségnek, ha adott esetben a bíróság meggyőződését tanuk vallomásából merítette volna arra nézve, hogy bizonyos időben az igénylő ágyban fekvő beteg volt vagy kijárni nem tudott és rendes munkáját teljesíteni nem tudta.

Azt hiszem, kissé zavarba hozhatnám t. tagtársamat azzal a kéréssel, hogy jelölje meg azt a tétel jogszabályt, amelynek alapján valamely igényjogosult fél haláláig esedékessé vált, de valamely akadály (pl. az igénylő betegsége vagy a pénztár, illetve más hatósági közegek eljárási késedelme) miatt fel nem vehetett táppénzt az örökösöktől megtagadni lehetne.

Áttérek ezek után ama komolyan számbaveendő ellenvetésekre, amelyek

¹⁾ A dr. Szemenyei által felhozott két esetre még csak azt jegyzem meg, hogy a tárgyalás lefolyásának és a per adatainak közelebbi ismerete nélkül sem magamat, sem másikat nem tartanám illetékesnek a bírói meggyőződést irányított mérlegelés helyességének felülbírálására. Feltűnő mindenesetre, hogy az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár is a felszólaló előadása szerint annyira különböző munkaképességű két egyén járadékát miért állapította meg egyformán?

²⁾ 1909. Bet. 79. sz.

— ha nem is kifejezetten az elsőfokú judikaturára vonatkozásban — a segélyszolgáltatások bizonyos irányát tették elvi ellenvetés tárgyává.

Az összes kifogásoknak generális hibájuk az, hogy a Törvény általános jellegű rendelkezéseinek a tagokra nézve megszorító magyarázatát a bírói gyakorlattól várják, ami pedig nyilván ellentétben áll azzal az igazságszolgáltatási elvvel, hogy a jogokat megszorítólag értelmezni nem lehet.

Több oldalról hozatott szóba, hogy a Törvény 30. §-ának 2-ik pontjában a beteg tagok részére biztosított fürdő alatt csak kádfürdők, nem pedig gyógyfürdőkben és üdülőhelyeken tartózkodás érthető; a családtagok részére pedig még kádfürdők használata sincs biztosítva.

Mindazok, akik a vita folyamán reámutattak arra, hogy a Törvényben használt és a megokolásban közelebbről meg nem magyarázott fürdő kitétel értelmezése mily eltérő felfogásra szolgáltat alapot, nagyrészt felmentettek engem ama kötelesség alól, hogy a választott bíróságokat védelmembe vegyem olyirányú döntéseik miatt, melyekkel pénztári tagoknak fürdőhelyekre utalását elrendelték, vagy a szabad mérlegelésük eredményeképp szükségesnek talált fürdőzési készletek megterítését kimondták. Megengedem, hogy a bíróság ily irányú értelmezése liberálisnak mondható, de vajjon lehet-e és igazságos-e a segélyszolgáltatásért — még ha az tényleg a törvényhozó intenciójába ütközött volna is — a választott bíróságokat tenni felelőssé?

Lássuk, hogy ennek a segélynek nyújtását ki kezdeményezte?

Még mielőtt a választott bíróságok megalakultak és működésüket megkezdették volna, a pénztárak tagjaikat már is részesítették gyógyfürdők használatában. Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár első évi jelentéséből kitűnik, hogy az 1907. évi zárszámadás szerint a helyi szervek — a budapesti kerületi pénztár e című kiadásait nem is számítva — kiadtak fürdők és szanatóriumok költségei címén 23.966 K 02 f-t. Az évi jelentés az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár egyik legsürgősebb feladatául jelzi annak megvalósítását, hogy a házi és kórházi ápolás útján sikerrel nem gyógyítható betegségeknek egyedüli gyógyító módja, a szanatóriumi és gyógyfürdő, valamint üdülőhelyeken való kezelés sokkal nagyobb mértékben kiszolgáltatható legyen. Ebből a célból az igazgatóság már kezdetben 67 gyógyfürdő és gyógyhely igazgatóságával lépett érintkezésbe és amint tudjuk, utóbb egy gyógyfürdőt megvásárolt és számos fürdőteleppel és gyógyintézettel szerződést kötött a tagok ottani elhelyezése tárgyában. Az évi jelentések és zárszámadások szerint az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár az összes helyi szervek számláján fürdő és szanatóriumi költségekre

1909. évre	436.113	koronát,
1912. »	799.555	»
1913. »	1,043.488	»
irányzott elő; tényleg pedig e című kiadásként elszámoltatott		
1908. évre	319.272	K 42 f,
1909. »	424.280	» 71 »
1910. »	680.944	» 07 »
1911. »	905.468	» 52 »
1907—1911. évekre	2,412.606	» 08 »

Az 1911. évi jelentés szerint az összes helyi szervek tagjai közül fürdőbe, üdülőhelyekre utaltatott 8.061 egyén.

Hogy e kiadásokból a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár mily mértékben vette ki részét, annak jellemzésére szolgáljon csakis az az adat, hogy még a választott bíróságok ítélkezését megelőző időben fürdő és szanatóriumi költségek címén elszámoltatott:

1908. évre	115.609	K 64 f,
(1911. »	168.260	» 54 »)

E pénztár tagjai közül pedig 1911. évben vidékre küldetett 2.127 beteg tag, szanatóriumba és gyógyhelyre 1.426 egyén.

Sajnálatomra az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár nem gyűjti és összegezteti az adatokat arra nézve, hogy a választott bíróságok ítéletei alapján fürdőre vagy szanatóriumokba küldött tagok száma mennyi és az ily módon okozott vagy utólag megítélt költségek mily összegre rugnak. Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár által rendelkezésemre bocsátott összes ítéletekből azonban azt látom, hogy a 4 évi bírói gyakorlat alatt

ítéletileg beutalt egyének száma egészen elenyésző csekély. Biztos számot nem mondhatok, de felelősség mellett merem állítani, hogy az összes választott bíróság nem utalt be évenként 10—15 egyénnél, 4 év alatt 50—60 egyénnél többet fürdőkbe és szanatóriumokba. A legnagyobb forgalmú budapesti bíróságnál eddig beutaltak összes száma sem haladja meg a 10-et. És a közölt horribilis számokhoz képest alig néhány ezer koronára rughat az az összeg, amelyet a bíróságok sürgős szükség okából igénybe vett fürdőhasználat költségei fejében megítéltek. Ha a pénztáraknak ez a segély-eszköz tényleg rendelkezésükre áll és azt a közölt mértékben tényleg kiszolgáltatják, úgy a Törvény 158. §-a szerint a segélyek nyújtásában ugyanazon hatáskörű bíróságoktól e segélyek szolgáltatása iránti jogkört mi alapon kívánják elvitatni?

Ami a szanatóriumokat illeti, e segélyről a Törvény kifejezetten nem tesz ugyan említést, de alig férhet szó ahhoz a felfogáshoz, hogy a szanatórium nem egyéb, mint bizonyos különleges betegségek gyógyítására szolgáló kórház, amely ha a tagok rendelkezésére tényleg megvan, úgy megítélésének akadályát szintén nem lehet. Mert a Törvény 58. §-a meghatározván azt, hogy a pénztár mily esetekben jogosult a tagot kórházba utalni, a tagnak sem zárja ki azt a jogát, hogy ha betegségének természeténél fogva házilag nem ápolható, a törvényes mértékű kórházi, illetve szanatóriumi segélyben a pénztár terhére részesíttessék.

A vita folyamán szóba került az is, hogy a törvényhozónak nem volt intenciója a családtagokat kórházi ápolásban részesíteni. Ezt azonban jó lett volna a Törvényben kifejezni, mert az 58. §. ezzel ellentétben általában betegkről szólva mondja, hogy a kórházi ápolás az 50. §. 1—5. pontjaiban megállapított segélyek helyett nyújtható. Mivel pedig az 5. pont a családtagok ápoltságáról szól, implicite a családtagok kórházi ápoltatása is törvényrendelet tárgyá. Erre magyarázható az országos munkásbetegsegélyező és balesetbiztosító pénztár alapszabályai 66. §-ának az az intézkedése, hogy családtagok részére a kórházi ápolás költségeit a pénztár 4 hétig viseli.¹⁾ És egyáltalában nem képtelen döntés a Kis tagtársunk által idézett az az eset, melyben a kórházi ápolás iránti igény tartama a pénztárral szemben a szükséghez képest 4 héten túli időre terjedhetőnek is mondatott ki. Mert a Törvény 59. §-a csak a pénztár és kórház közötti jogviszonyt szabályozza oly módon, hogy 4 héten túl a pénztár a kórházi ápolási díjakat csak a táppénz erejéig viseli, de sehol nincs világosan kifejezve, hogy a betegsegélyezés 20 hetes minimális tartama a kórházi ápolási igényre is ne vonatkoznék.

Nem helyeselhetem, hogy Kis tagtársunk pro és kontra vitatható, nehéz és még eldöntetlen jogkérdésben hozott határozatokat idéz és pedig ismét hézagosan. Kifogásolja, hogy egyik ítéletben (1912. Bet. I 65/2.) a bujakór miatt kórházban ápoló tag részére a bíróság a kórházi ápolás tartamára táppénzt ítél meg; de elhallgatja, hogy az illető fél kórházi üres hely nemlétében nem az államkincstár költségén, hanem magángyógyintézetben saját költségén (napi 6 korona ápolási díj fejében) ápoltatott vagyis ugyanazon tekintet alá esett, mintha házi ápolásban részesült volna. A Törvény világos rendelkezése hiányában nehéz megokolni még azt is, hogy a járulékok fizetésével keresetképtelenségük tartamára táppénzigényt megszerzett tagoktól megvonassék a táppénz arra az időre, mialatt kórházi ápolásban a kincstár vagy a pénztáron kívüli más teherviselő költségén részesülnek. De arra igazán nincs jogalap, hogy a házilag vagy saját költségére kórházban ápoló bujakóros vagy trachomás betegről a táppénzigény elvonassék. Ha áll az a tétel, hogy a tagnak nem lehet igénye prémiumra, úgy más oldalt a pénztár miért vár prémiumot a bírói gyakorlattól a Törvény oly megszorító értelmezése útján, hogy a pénztárnak a biztosítási jogviszonyból eredő kötelezettsége másnak (pl. az államkincstárnak vagy betegápolási alapnak) teljesítése folytán tekintessék megszűntnek? Ha a betegápolási terhek aránylagos megosztásának elve a pénztári szolgáltatás ily irányú megszorítását megokolja, úgy mondja ki ezt a Törvény; felszólaló tagtársam pedig legalább is várja be azt, hogy e nehéz kérdésekben a joggyakorlat végleg kialakulhasson.

Tényleg furcsa helyzetbe került a bíróság néhány előfordult esetben, amikor a szanatóriumi ápolást igénylő és a pénztár által elutasított keresetképtelen felek azalatt, míg a hosszadalmas pénztári eljárás folyt és az ügy bírói eldöntésre került, kénytelenek voltak táppénzsegélyt igénybe venni és ítélethozá-

¹⁾ A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár 1911. évi kimutatása szerint jelzett évben kórházba utalt 2.330 családtagot.

talkor a segélyezés 20 heti tartama lejárt vagy lejárában volt. Már most kérdelem, hogy el lehet-e vonni igazságosan a szanatóriumi ápolást attól, akinek egészsége és élete forog kockán, amiatt, hogy az eljárás hosszadalmissága következtében a betegsegély ideje egy más természetű, nem nélkülözhetett segély tekintetében kimerült vagy pedig ápolás és táppénz nélkül várja be az ilyen fél azt a két esztendőt, amíg ügyében a felsőbbíróság is határozni fog? Nem volt-e észszerű és humánus ily körülmények között az a bírói álláspont, hogy a szanatóriumi segély lejáratainak időpontja az érvényesítés idejétől számítva határozandó meg és azt nem meríthette ki egy más természetű, a gyógyítási célnak meg nem felelt olyan szolgáltatás, amelyet a pénztár a helyzet kényszerítő szüksége alapján önként teljesített?

Kis tagtársunk a *gyógyászati segédeszközök* megítélése iránti bírói gyakorlatot is kifogásolta, utalva a németországi judikaturára, mely állítása szerint a gyógyászati eszközök maximális költségét 20 márkáig korlátozta. Ily gyakorlatnak általánosabb követését azonban határozottan kétségbe vonom. Reámutathatok a németbirodalmi ipari balesetbiztosítási törvény 9. §-ának a gyakorlaton alapuló oly irányú tudományos értelmezésére,¹⁾ hogy az említett törvényben (valamint a mienkben is) csak példaszerűleg felsorolt gyógyászati eszközök e minősége esetéről-esetire az összes figyelembe veendő körülmények tekintetbe vétele mellett határozandó meg. Így fel vannak sorolva, mint a németbirodalmi biztosítási hivatal által megítélt eszközök: csizmák, művégtagok, fűzők, tolókocsik, parókák, üvegszemek, amelyek hogy 20 márkáért előállíthatók volnának, abban alaposan kételkednünk kell.

Amha a pénztárak ezek költségeit nem bírják, úgy tessék a Törvénynek olyan módosítását kieszközölni, hogy a gyógyászati eszközök minősége vagy értéke meg legyen határozva. Ilyen korlátozás nemlétében a bíróság csak azt tekintheti mértékadóul, hogy a félnek meggyógyulása érdekében van-e és milyen segédeszközre szüksége?²⁾

Kis tagtársunk mint kuriózumot említette meg még azt is, hogy a választott bíróság *táppénzt* ítelt meg olyan tagoknak, kik *betegségüket utóbb jelentvén* be, kivonták magukat a pénztári orvosi ellenőrzés alól, holott az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár legújabb alapszabályainak 42. §-a erre az esetre a táppénz visszamenőleges elvesztését mondja ki.

Amde ismeretes az az elemi jogelv, hogy a törvéynél gyengébb hatályú jogforrások csak úgy mértékadók, ha a törvénnyel nem ellentétesek. A pénztári alapszabály tehát a bíróság álláspontja szerint a tagoknak törvényben biztosított jogait szűkebbre nem szoríthatja. Mivel pedig a törvény 52. §-a kifejezetten meghatározza, hogy a táppénz a tagtól mely esetekben vonható el, ezek között pedig az alapszabályokba utólag felvett eset felsorolva nincs, a bíróság az alapszabályokban kimondott jogvesztést nem alkalmazta olyan felekkel szemben, akik keresetképtelenségüket, habár a pénztári orvosi véleményen kívüli más bizonyítékokkal, megfelelőleg igazolni tudták.

Hasonlóan megokolt, hogy a törvény 62. §-ában szabályozott kivételes elévülési idő csak az ott világosan megjelölt segélyekre alkalmaztassék és nem terjeszthető ki a felek jogai érvényesíthetőségét megszorító magyarázattal egyéb szolgáltatásokra.

Dr. Hahn tagtársunk azt az óhaját fejezte ki, hogy az ítéletekben a súlyos betegségek ne jelöltessenek meg, mert ez a felekre deprimáló káros hatást gyakorol. Maga is beismeri ugyan, hogy már a pénztári orvosi vizsgálatok során nehéz a beteg előtt állapotát eltitkolni és hogy az értelmesebb egyének úgyszólván többnyire reájönnek betegségükre és annak fokára. Az azonban csaknem kivihetetlen, hogy a bírói eljárás során az orvosok véleményei eltitkoltassanak; nemcsak azért, mert a jegyzőkönyvek vagy külön írásba foglalandó vélemények a felek által mindenkor betekintheők, de az igény megállapításának vagy elutasításának alapját képező ettől a bizonyítéktól a feleket elzárni nem is lehet. Hiszen a tényállásnak és a bizonyítás felvétel eredményeinek az ítélet indokolásában perrendszerűleg kötelezővé tett kifejtése éppen azért **szükséges**, hogy a felek és pedig úgy az igényjogosult, mint a pénztár az ítélet álláspontját tudva, annak

¹⁾ Handbuch der Unfallversicherung. I. kötet, 260. oldal.

²⁾ Ha tagtársunk látta volna azokat a gerinccsigolyagyuladásban szenvedő elnyomorodott gyermekeket, akik részére a bíróság kivételesen megítélte az életük fenntartására és gyógyulásukra nélkülözhetlen Hessing-féle bőriűzöt, úgy megértené, hogy az ítélethozatal pillanatában a költségkérdés nem lehetett a döntő lelki motívum.

megdöntésére szolgáló ellenérvüket és bizonyítékukat felhozassák. Ezért az az óhaj, hogy az indokolás zárt borítékban őriztessék, teljesíthetetlen. Mindazonáltal helyeslem, ha az indokolás a prognózis természetű orvosi kijelentések közlésétől tartózkodik, amely gyakorlat a vezetésem alatt álló bíróság ítéleteiben már is megvalósult; és ezenfelül sok esetben fordul elő, hogy a tárgyalást vezető elnökök a súlyosabb állapotú feleket figyelmeztetik, hogy a tárgyaló-teremből az orvosi véleményadás alatt távol lehetnek.

Bosányi tagtársunk a baleset-vizsgálatok késői és tökéletlen voltának hátrányos következményeire mutat rá, amely találó észrevétel kívül esik felvetett témánk tárgykörén és csak arra ad irányt, hogy a közigazgatási eljárás e terén is uralkodó visszamaradt állapotok mielőbb orvosoltassanak.

Habár nagyon is igénybe kellett vennem t. hallgatóságom türelmét, mégsem hozhattam fel mindazokat a lélektani motívumokat, amelyek az elsőfokú munkásbiztosítási bíróságok judikaturáját irányították. És befejezésül még csak egy olyan döntő tényezőre utalok rá, mely az ítékezésnek eredményeit szintén a felekre kedvező irányban befolyásolja s ez az a körülmény, hogy nálunk az agkori és rokkant-biztosítás még megvalósítva nincs. Természetes, hogy az öregkorral járó betegségekben szenvedő munkás sokszorosan kihúzza, vagy valamely munkaadó jóvoltából kimutatja azt a 8 heti munkaviszonyt, amelynek alapján újabb teljes betegségyezésre szerezhethet igényt, anélkül, hogy ezt a mahinációt látó bíróság a formailag jogos alapon álló felet igényétől elűthetné. És elkerülhetetlen, hogy némelykor a baleseti számlára hárulnak olyan terhek is, amelyek fedezése a rokkantbiztosításnak volna feladata. Mert kétség esetén balesetek következményeül kell betudni oly állapotokat, melyek anélkül is a kor előhaladásával beállhattak volna. És nem gondolják-e t. tagtársaim, hogyha az öncsonkítások veszélyeivel számolnunk kellene — mert ez a baj szerintem nálunk ma még egyáltalán nem akut — úgy annak ellenszeréül nem a mai szegényes járadékok,¹⁾ leszállítására, hanem a rokkantbiztosítás mielőbbi behozatalára kellene törekednünk? Mert az öncsonkítás elkövetésére ma csak egy fizikai momentum ösztönözhet; az előregedett, dolgozni nem tudó munkásnak az a tudata, hogy kenyér nélkül marad; míg egy kis baleset révén járadékra tehetne szert.

Ezekre reámutatva, talán nem minden siker nélkül szállottam szembe azokkal, akik új szociális bírói intézményünk ellen a jószívűség terrorja és hiperszociális ítékezés jelszavaival igyekeztek hangulatot kelteni.

A pénztári adminisztráció körében működő tagtársaink részéről legkevésbé voltam elkészülve arra az ellenvetésre, hogy elsőfokú munkásbiztosítási bíróságaink ítékezése túlhaladta a szociális gondoskodásnak a törvényben biztosított és intencionált mértékét. De ha ez úgy volna is, aminek ellenkezőjét fentebb igyekeztem demonstrálni, úgy megnyugtatónkra szolgáljon, hogy sokkal *nagyobb hiba lenne*, ha az új független bíróság működéséről az a *közvélemény* alakult volna ki, hogy az az *ítélkezést a fiskális érdekek előtérbe helyezésével, a teherviselő érdekeltség javára egyoldalú szűkmarkúsággal gyakorolja*. Avagy a munkaadói érdekeltség felszólalt egyik t. képviselője abban a feltevésben csalódott volna, hogy az új bíróság hivatását nem abban a liberális szellemben fogja felfogni, amely a m. kir. Kúriának a munkaadói kártérítés kérdésében fejlődött gyakorlatát mindenkor jellemezte? (Hinc illae lacrimae?) Ha valaki a saját érdekeltsége tagjainak részvételével ítélező bíróságban nem bíz, ugyan melyik fórum volna az, melynek ítélezését megnyugvással fogadná?

Távol áll tőlünk azt hinni, hogy elsőfokú bíróságaink eljárása már megállapodott és azok működésükkel a hozzájuk fűzött várakozásokat mindenben kielégíteni tudják. De mikor a szervezet tökéletesbítése és a hatáskör kiépítése iránti javaslataimat megtettem, korántsem — amint Pap barátom lekötelező szíves elismerő szavai kíséretében impultálja, — a nagyobb keretben való érvényesülés iránti törekvés vezetett, hanem minden szubjektív vonatkozástól ment az a meggyőződés, hogy a lankadatlan buzgalommal és lelkesedéssel továbbfejlesztendő elsőfokú munkásbiztosítási bírói intézményünk *igazságszolgáltatásunknak magas színvonalra emelkedő és mindenkor áldást osztó tényezője lesz*.

¹⁾ Az Országos Pénztár 1911. évi jelentése (88. l.) szerint egy-egy járadékosra esett járadék átlagos összege

1910. évre havi	17 K 57 f
1911. »	18 K 83 » volt.

Szterényi József elnök: Igen tisztelt Teljes Ülés! Az az élénk tetszésnyilvánítás, amelylyel kísérni méltóztattak az előadó úrnak magvas, nagyszabású, mélyen megalapozott és a vita minden részletére kiterjedő munkáját, felment engem attól, hogy mindnyájunk elismerését és köszönetét külön is tolmácsoljam előtte azért a nagy fáradtságért, amelyet egyrészt előadói javaslatával, másrészt ezzel a mai nagy munkálatával magának vett. A vita anyagát olyannyira összefoglalta maga az előadó úr, hogy nekem tulajdonképpen fölösleges rezümét mondanom, mert hisz magam sem foglalhatnék többet össze, mint amennyit az előadó úr minden egyes szónoknak az észrevételére kiterjedőleg mondott. Ennélfogva méltóztassanak talán felmenteni engem az alól, hogy külön rezümét is mondjak, annyival is inkább, mert a mai alkalommal az idő előrehaladott voltára való tekintettel úgy sem tehetném ezt meg. Mindössze konstatálni kívánám azonban, tisztelt Teljes Ülés, azt az összhangot, amely egy szónok kivételével valamennyi felszólaló részéről a vita során kiemeltetett, nevezetesen, hogy a munkásbiztosítási törvényünknek a választott bíróságokról szóló fejezete, illetve része az egész vonalon bevált, senki, egyetlen felszólaló, maga az előadó sem kívánt ezen a címen törvényrevíziót, javaslatait csak arra az esetre terjesztette elő, hogyha egyébként más okokból lényeges törvényrevízióra szükség volna. Azt hiszem, helyesen fogtam fel az előadó úr intencióit és javaslatát, ha így enunciólom. Ellenben magam hangsúlyozni kívánám, tisztelt értekezlet, hogy a vita során részben az előadó részéről igen is felmerültek olyan körülmények, amelyek egy novelláris revízió alkalmával feltétlenül figyelembe veendőek, hogy a törvénynek némely hézagai pótoltsanak, némely hiányai kiegészítsenek különösen abban az irányban, amit legtovább tartok, hogy a bíraskodásba vetett hit, a bizalom mind a két érdekelt részéről megszilárdítsanak és a némely részében ingatag bíraskodás, amely természetes folyamánya egyrészt egy új intézménynek és egy új törvénynek, de másrészt természetes folyamánya a törvény némely nem egészen precíz kifejezésének és rendelkezésének is, hogy ez a jövőben elkerültessek. Ezt konstatálva, tisztelt Uraim, a tanácskozást ezen fejezetet illetőleg berekesztem és arra kérem a tisztelt értekezletet, hogy fejezzük ki ismételtelen köszönetünket az előadó úrnak.

Az Országos Pénztár 1912. évi december havi taglétszáma és betegforgalma. Az 1912. év december havában az Országos Pénztárnak 1,184,266 betegség és 931,155 baleset esetére kötelezőleg, 5,862 betegség és 117 baleset esetére önként, összesen tehát 1,190,128 betegség és 931,272 baleset esetére biztosított tagja volt. A betegség esetére kötelezőleg biztosítottak közül 1,035,384 férfi, 148,882 nő, a baleset esetére kötelezőleg biztosítottak közül 821,109 férfi és 110,046 nő. A betegség esetére kötelezőleg biztosítottaknak 83,7%-a a kerületi munkásbiztosító, 15,5%-a a vállalati és 0,8%-a a magánegyesületi betegsegélyző pénztárak kötelékébe tartozott. A betegség esetére önként biztosítottak 72,8%-a kerületi munkásbiztosító 27,2%-a vállalati betegsegélyző pénztáránál volt bejelentve. A baleset esetére biztosítottak, a fennálló törvényes rendelkezések folytán valamennyien kerületi munkásbiztosító pénztári tagok voltak.

A biztosítottak közül 1912. évi december havában keresetképtelen beteg férfi volt 20.005, keresetképtelen nő — a gyermekágyasok beszámításával 3.659, összesen 23.664, vagyis a betegség esetére biztosított tagok átlagos létszámának 2,0%-a.

A keresetképtelen betegek 733.459 napi táppénz, 3.770 napi kórházi és 377 napi szanatóriumi és fürdőápolási költség erejéig vették a pénztárakat, illetve az Országos Pénztárt igénybe. A gyógykezelésben részesült, de keresetképes beteg tagok száma 105.076, a gyógykezelt családtagok száma 81.332 volt, az utóbbiak közül 1.050 kórházi, 80.283 pedig házi ápolásban és gyógykezelésben részesült. A keresetképtelen beteg tagoknak a biztosított tagok számához viszonyított 2,0%-os országos átlagával szemben a vállalati pénztárak aránya 2,4%, a kerületi pénztáraknál 1,9%, a magánegyesületi pénztáraknál 1,7%.

Az előző havi, vagyis 1912. évi november havi adatokkal szemben december hóban a betegség esetére kötelezőleg biztosítottak száma 41.746, a balesetek esetére biztosítottak taglétszáma 14.304 csökkenést mutat, evvel szemben a keresetképtelen betegek száma 2.607, a gyógykezelés alatt állott, de keresetképes betegek száma 1.573, a gyógykezelt családtagok száma pedig 780-al emelkedett.

A kerületi munkásbiztosító pénztárak önkormányzati szerveinek újjáalakítása. Az Országos Pénztár a Munkásbiztosítási Közlöny 1913. február 27-én megjelent számában közölte 9619. számú körrendeletét, amelyvel utasítást ad arra az eljárásra, amely a kerületi pénztárak önkormányzati szerveinek újjáalakítása körül követendő. A munkásbiztosító pénztárak úgy munkaadó, mint biztosított tagjaiknak falragaszok útján hozzák tudomására a választásokra vonatkozó tudnivalókat.

A pénztári tisztviselők drágasági pótléka tárgyában az Állami Munkásbiztosítási Hivatal rendeletet intézett a kerületi munkásbiztosító pénztárakhoz. A rendelettel egyidejűleg megküldötte az Országos Pénztárhoz intézett azon leiratát, amelyben megsemmisíti a közgyűlésnek a kerületi pénztárak alkalmazottai drágasági pótlékára vonatkozó határozatát. A megsemmisítést a Hivatal arra alapítja, hogy a határozat ellenkezik az 1907. évi XIX. t.-c. 175. §-ával, sőt a határozat a pénztári érdekekkel is ellentétben áll. Azért tartja a Hivatal a határozatot törvénybe ütközőnek, mert a drágasági pótlék engedélyezése kérdésében saját tisztviselőik és alkalmazottaik tekintetében a kerületi munkásbiztosító pénztáraknak saját önkormányzata határozhat, és mert a drágasági pótlék nem rendszerezett járandóság, vagy javadalmazás és így az csak az Országos Pénztár hozzájárulása és a Hivatal jóváhagyása mellett adható meg. Célszerűtlen a drágasági pótlék nyújtása iránti általános fölhívás azért is, mert a kerületi pénztárak által esetleg nyújtani kívánt pótlék az illető pénztár teherbíró képessége, továbbá a helybeli megélhetési viszonyok mérlegelése alapján bírálható csak el.

Ez a rendelet kissé megkésett, mert a legtöbb kerületi pénztár a folyó évre már megszavazta, sőt ki is fizette az Országos Pénztár közgyűlési határozata alapján a drágasági pótléket.

Női betegellenőr a Budapesti Kerületi Pénztárnál. A Budapesti Pénztár igazgatósága elhatározta, hogy betegellenőrei között egy nőt is alkalmaz. A nő betegellenőr hivatása főképpen nem betegséget színlelők kinyomozása lesz, hanem az, hogy kellő kioktatás után a pénztár beteg nőtagjait látogassa és őket egészségügyi tanácsokkal lássa el.

A tengerhajózásnál alkalmazottak balesetbiztosítási kötelezettségére vonatkozó osztrák törvényjavaslatot az osztrák belügyminisztérium hivatalos lapja, az »Amtliche Nachrichten« folyó hó 1-én megjelenő számában közli.

A wieni kerületi betegsegélyzőpénztár küldöttválasztásai lezajlottak. A választás iparcsoportok szerint történt. Az építő-ipari csoport kivételével az összes csoportokban a hivatalos jelöltek győztek. Az építő-ipari csoportban az ellenzéki választó-bizottság 20 jelöltjét választották meg. Ezenkívül még a színházi munkások és zenészek egyesületének 4 tagját választották meg a hivatalos jelöltekkel szemben.

Az ipari megbetegedések kártalanítása legközelebb szóba fog kerülni a német birodalmi gyűlésen. Ebből az alkalomból dr. Sommerfeld, az ismert szociál-higiénikus foglalkozik a kérdéssel. Megállapítja, hogy a betegségek egész sorozata, különböző testi elváltozások s mindenekelőtt a különböző ipari mérgezések kizárólag a hivatásos munkának a következményei. Egészen természetesnek kellene tartani, hogy az a munkás, aki munkája közben napról-napra az ólommérget, vagy a foszfor adagait szedi fel szervezetébe s ez nála korai rokkantságot, vagy éppen a halált idézi elő, épp úgy részesüljön kártalanításban, mint akit valamely hirtelen erőművi hatású baleset ért. Az 1881. évi svájci törvény meg is állapítja a munkaadó szavatosságát »a munkást ért minden olyan betegségből eredő kárért, amely bebizonyítottan a gyár üzeme folytán keletkezett.« Hivatkozik a magyar viszonyokra is s felsorolja — tévesen a kormány által történt megállapításnak mondva — az Országos Pénztár által megállapított kártalanítandó ipari betegségeket. Végül a nemzetközi munkásvédelmi egyesület 1904. évi határozatára hivatkozva az ipari megbetegedések kötelező bejelentését sürgeti.

Baleseti járadékosok végkielégítése Németországban. A baleseti járadékosoknak fizetendő végkielégítési összegek kiszámítását Németországban a szövetségtanács múlt évi december hó 21-én kiadott rendeletében szabályozta. Eszerint, ha a végkielégítés a baleset megtörténtétől számított egy éven belül történik, akkor a megállapított évi járadék négyszerese fizetendő végkielégítés gyanánt. Ha később történik a végkielégítés, akkor a baleset megtörténtétől eltelt idő és a járadékos életkora irányadó a végkielégítési összeg kiszámításánál. Az összeg az évi járadék 8·20-szorosa és 5·70-szorosa között váltakozik. Az első összeg fizetendő, ha a járadékos 25 évnél nem idősebb s a baleset napjától több, mint négy év telt el, az utóbbi összeg, ha a járadékos elmult 55 éves s a baleset napjától egy évnél több, de két évnél kevesebb idő telt el. Az özvegyek legmagasabb végkielégítési összege a járadék 14·84-szerese 40–41 éveseknél s a legalacsonyabb összeg a járadék 2·32-szerese 90 éveseknél. Az árvák és felmenő ágbeli járadékosokra vonatkozó tételek a fentiekkel azonosak.

A svéd nyugdíjbiztosító törvényjavaslat. A svéd kormány törvényjavaslatot terjesztett elő az ellátásra szoruló összes személyek törvényes nyugdíjbiztosításáról, amelynek terheit eddig az ezentúl biztosítandók önkéntes biztosítással, a községek az eddigi szegényellátással és az állam a segélyezett hozzátartozóinak gyakran súlyos megterhelésével eszközölte. A javaslat szerint biztosításra kötelezett minden svéd férfi és nő, kivéve azt, aki 16. életévét még nem töltötte be és aki 67 éves elmult, akinek legalább évi 6.000 korona (1 svéd korona = 1 K. 35 f. magyar pénz) jövedelme van, végül állami hivatalnokok és a biztosításra nem kötelezettek felesége. Minden biztosításra kötelezett évenként 2 K járulékot, akinek évi jövedelme több, mint 800 K, évi 5 K-t, akinek jövedelme az évi 1.200 K-t meghaladja, évi 10 K járulékot fizet. A nyugdíj a tartós keresetképtelenség esetén jár, de aki 67. életévét betöltötte, annak jár akkor is, ha nem keresetképtelen. Az évi nyugdíj férfiak részére a nyugdíj élvezetéig befizetett járulékok 30-ad része, nők részére a befizetett járulékok 23-ad része. Amely nyugdíjas férfinak évi bevétele 300 K-t nem halad meg, az évi legfeljebb 150 K pótlékot, amely nyugdíjas nőnek évi bevétele nem több, mint 250 K, az legfeljebb évi 125 K pótlékot kap a nyugdíjintézetől. E pótlékhoz az állam $\frac{2}{3}$, a községek $\frac{1}{3}$ részben járulnak. A befizetett járulékok nyugdíjalapot képeznek, amelyeket az államtól, vagy a községektől kibocsátott zálogkölcsonlevelekben, vagy a svéd általános jelzálogbanknak, avagy Svédország városi jelzálogkölcson-takarékpénztárának kötelezvényeiben kell gyümölcsözőleg elhelyezni. A nyugdíjintézmény igazgatását az egyes községekben a nyugdíjbizottságok intézik. Ezek felett áll a nyugdíjtanács, amelynek szervezetét a király és az országgyűlés állapítja meg. A nyugdíjbizottság áll az elnökből, akit négy évre a kormányelnök nevez ki, és legfeljebb hat bizottsági tagból, akiket négy évre községekben a községi képviselőtestület, városokban a városi képviselők, vagy ilyenek nem léteben a polgárgyűlés választ. A nyugdíjbizottság legalább három havonként ülést tart, amelyen elintézi a nyugdíjazási ügyeket. Határozatai ellen 30 napon belül a nyugdíjtanácshoz lehet felelkezni. A nyugdíjtanács határozata ellen további jogorvoslatnak nincs helye. A megállapított nyugdíj az arra való jog megnyitása napjától jár és havonta fizettetik ki. Aki a törvényben megállapított nyugdíjnál magasabb nyugdíjat akar magának biztosítani, az önkéntesen a törvényben megállapított járuléknál többet fizethet. Ez az önkéntes járuléknál évente 1 koronánál kevesebb nem lehet. A nyugdíj át nem ruházható és le nem foglalható. A törvény már 1914. évi január hó 1-én életbe lép.

Bányászok biztosítása Dél-Afrikában. A Délafrikai Unió az 1912. év július 22-én kelt törvényvel kimondja a tudóvészes bányamunkások biztosítását. A biztosítás ügyét a miniszter által létesített bányász-tudóvész-hivatal intézi. A biztosítás célját két alap szolgálja: az egyik a kétévi átmeneti időre szolgáló kártalanítási alap, a másik a biztosítási alap. A kártalanítási alap jövedelmeit a munkáltatók negyedévenként megállapítandó járulékfizetéseiig járó kamatok és a már meglévő hitelek képezik. A biztosítási alap, amely az átmeneti idő lejártá után érvényesített igények kielégítésére szolgál, a munkaadók járulékaiból, kamatokból, büntetéspénzekből és adományokból kerül elő.

A munkaadók járuléknál a két átmeneti évre minden munkásuk előző havi keresetének 5 százalékát, ezután pedig $7\frac{1}{2}$ százalékát fizetik. A munkaadónak joga van arra, hogy a járuléknál a felét, illetve egy harmad részét a munkások béréből levonja. Ha a bevételekben felesleg mutatkozik, a miniszternek

joga van arra, hogy a járulékot leszállítsa. Járulékfizetésre kötelezettek mindazoknak a bányáknak a tulajdonosai, amely bányákban a porképződés miatt tüdővést okozó aknák vannak. Az ily bányákról a miniszter jegyzéket vezet.

A törvényes szolgáltatások a következők: a) az oly bányamunkás, akin a tüdővéstnek bizonyos testi jelei látszanak, azonban anélkül, hogy a nappali munkára való alkalmassága komolyan csökkene, havonta 8 fontot (egy font = 24 korona) kap egy év tartamára; b) az oly bányamunkás, akit a tüdővész jelentékeny mértékben támadott meg és akinek a nappali munkára való alkalmassága komolyan és tartósan csökkent, havonta 8 fontot kap legfeljebb 400 font összes szolgáltatásig; c) az elhalt bányamunkás hozzátartozói havi segélyt kapnak, amelynek összegét a hivatal szabja meg, de e segély nem lehet több, mint a 400 font közt és az elhalt bányász által már igénybevett szolgáltatás közt levő különbözet. A havi segélyt végkielégítéssel is meg lehet váltani.

A törvény bányamunkásnak csak európai származású nappali munkást nevez. A többi bányamunkás és a honi bányamunkások önként beléphetnek a biztosító intézménybe, de ugyanakkora bér mellett a kétévi átmeneti idő alatt legfeljebb a szolgáltatások felére van igényük. A szolgálatba lépés előtt minden bányamunkást meg kell vizsgálni, hogy nem tüdővést-e. Csak egészséges munkásokat szabad alkalmazni.

Az állami rokkantbiztosítást Ausztráliában újabban jelentékeny mértékben kiterjesztették. Újabb 3,6 millió koronát vettek fel a költségvetésbe főleg abból a célból, hogy a vakok munkaképességükre való tekintet nélkül járadékban részesüljenek. A törvénynek azt a rendelkezését, hogy csak azok részesülhetnek az állami járadékban, akiknek 7.600 K-nál nagyobb értékű vagyonuk nincs, módosították, 9.600 koronában állapították meg a határt. A járadékosok száma ezután mintegy 6.000-rel emelkedik. A járadékosok száma most kerek számban 91.000, ebből 80 ezer az agkori és 11 ezer a rokkant-járadékos. A járadékokat tudvalevőleg az állam adja, minden befizetési kötelezettség nélkül.

MUNKÁSVÉDELEM.

Nemzetközi munkásvédelmi tanácskozások.

Immár hat és fél év mult el azóta, hogy az európai nemzetek Genfben találkozót adtak egymásnak, hogy a munkásvédelem kérdéseiben nemzetközi egyezmények megkötése iránt folytassanak tárgyalásokat. Luganóban, majd Zürichben a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének nagygyűlésein azóta is találkoztak, de csak azért, hogy az egyesület tanácskozásait figyelemmel kísérjék és annak kifejezést adjanak, hogy e tanácskozásoknak fontosságot tulajdonítanak. E tanácskozások folyamán az állami delegátusok is meggyőződhetek arról, hogy az egyesület tanácskozásai két kérdést már alaposan előkészítettek arra, hogy nemzetközi szabályozás tárgyává tétessék.

Az egyik a gyermekek és fiatalok munkások éjjeli munkájának az eltiltása. Már 1902. óta foglalkozik e kérdéssel az egyesület. Azon tanulmányokból, amelyeket a nemzeti osztályok végeztek és az adatgyűjteményből, amelyet a nemzetközi munkásügyi hivatal összehordott, egyaránt kitűnt, hogy a nemzeti törvényhozások nagy része már többé-kevésbé tökéletesen megoldotta e kérdést és hogy számos államban vagy a gyermekekre, vagy pedig bizonyos kivételekkel már a fiatalok munkájára vonatkozólag is el van tiltva az éjjeli munka. Így már a luzerni nagygyűlés 1908-ban megállapította azokat az alapelveket, amelyekre az ily tilalmat tartalmazó nemzetközi egyezmény felépíthető volna és idevágó határozatában a nemzetközi munkásügyi hivatalra bizta amaz időpont megválasztását, amelyben a svájci szövetség tanácsához fordul az iránt, hogy az az egyezmény előkészítésére nemzetközi értekezletet hívjon össze. A luzerni határozat dacára a nemzetközi munkásügyi hivatal az időpontot erre elérkezettnek nem látta és ezért 1910-ben a luganói nagygyűlés már határozottabb alakban ismételte a felszólítást, amelynek ezúttal meg is volt a fogantatja, mert a

nemzetközi munkásügyi hivatal 1912. május 15-én tényleg felkérte a svájci szövetségtanácsot a fiatalok éjjeli munkájának tilalma tárgyában egy nemzetközi konferencia előkészítésére.

Egyúttal kérelmébe egy másik kérdést is belefoglalt. Nevezetesen amióta a nők éjjeli munkáját a berni egyezmény eltiltotta, azóta a nők maximális munkanapja is közvetve szabályozva volt, mert a munkaidő csak az egyezményben meghatározott éjjeli pihenő leszállításával állapítható meg. A magyar törvényhozás le is vonta ebből a következményt és a nők maximális munkaidejét — bár elég bőkezűen és csak bizonyos kivételes esetekre vonatkozólag — törvényileg szabályozta. Azonban a luzerni nagygyűlés azon a nézeten volt, hogy az ily tágan megállapított maximális munkanapnak kevés az értéke és a maximális munkanapra vonatkozólag már Genfben megkezdett tárgyalásokat abba az irányba terelte, hogy nőkre, valamint a textilgyárakban foglalkoztatott munkásokra nézve 10, bányákban a föld alatt foglalkoztatott munkásokra nézve pedig 8 órai maximális munkaidő volna megállapítandó. Döntő fordulatot hozott e kérdésben a luganói nagygyűlés 1910-ben, mert a textilipari munkások munkaidejének kérdését ideiglenesen kikapcsolta a tárgyalásból és a bányászatban a munkaidő kérdését is elintézte annak kimondásával, hogy a munkaidő az egyes csapatoknál az első bányásznak a bányába való be- és kiszállásának beszámításával állapítandó meg, és e helyett a nők maximális munkaidejének a kérdését a fiatalok maximális munkaidejének kérdésével kapcsolta össze. Ez volt kétségkívül a legkövetkezetesebb és legtöbb sikert ígérő eljárás, mert hogyha a nők éjjeli munkájának eltiltására hivatkozva kívánta az egyesület ezek maximális munkanapjának szabályozását, akkor ugyanezt a követelményt természetesen természetesen támaszthatta a fiatalok munkások maximális munkaidejéről is, amidőn az iránt tett javaslatot, hogy ezek éjjeli munkája a nőkéhez hasonlóan eltiltassék. A luganói nagygyűlés ki is mondta, hogy a nők és a fiatalok maximális munkaidejének nemzetközi szabályozására az időt egyaránt elérkezettnek tartja.

A svájci szövetségtanács, amely 1905-ben is magára vállalta a kezdeményezés feladatát, most is kész volt erre és egy fél évvel a hozzája intézett kérelem után, január 31-én egy új munkásvédelmi konferencia megtartása érdekében körirattal fordult első sorban azokhoz az államokhoz, melyek a nők éjjeli munkájának tilalmáról szóló egyezményt elfogadták, de ezenkívül azokhoz is, melyek fejlettebb munkásvédelemmel bírnak. Felhívást kaptak a következő államok: Anglia, Ausztria, Belgium, Bulgária, Dánia, Franciaország, Görögország, Luxemburg, Magyarország, Németalföld, Németország, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Szerbia. A meghívás a folyó év szeptember havára szól és így alapos reményünk lehet, hogy a már hosszabb ideje várt második munkásvédelmi konferencia még az idén össze fog ülni Bernben. A körirat szerint április hó közepéig kéri a szövetség-tanács az egyes államok állásfoglalását e kérdésben és így rövidesen tudni fogjuk, meg lesz-e ez a fontos nemzetközi összejövétel a folyó évben.

Mint mindenhol, úgy a nemzetközi munkásvédelem terén is úgy látszik a folytonos és kitartó munka mellett az eredmények lökészerűen állanak be. A folyó év ily eredményekben gazdagabb, több régi óhajt megvalósító évnek ígérkezik a nemzetközi munkásvédelem terén. A nagyjelentőségű munkásvédelmi konferencián kívül ugyanis még egy másik kérdés tárgyában is nemzetközi tanácskozásokra van a folyó évben kilátás. Nevezetesen a munkásvédelmi törvények végrehajtását illetőleg már régóta tárgyalások folynak a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének nagygyűlésein abban az irányban, hogy kivált a nemzetközi egyezmények ellenőrzése az azokhoz csatlakozott államoknak a többi államokat illetőleg is lehetővé tétessék. A kérdés tárgyalása részleges eredményre tényleg

vezetett is, amennyiben igen szép munkát készített a nemzeti osztályoktól begyűlt anyag alapján a nemzetközi munkásügyi hivatal az iparfelügyeletről, amelynek alapján annak állapotát könnyen át lehet tekinteni. Tovább azonban nem tudott jutni e kérdésben az egyesület, míg végre a zürichi nagygyűlésen megállapított az, hogy e téren az egyes országok idevágó adatgyűjtésének és adatfeldolgozásának nagy eltérései folytán sikerre kilátással csakis az egyes országok szakközegeinek nemzetközi összejövetele bírhat. Ennek folytán a zürichi nagygyűlés utasította is a nemzetközi munkásügyi hivatalt és a nemzeti osztályokat, hogy ily összejövétel érdekében a szükséges lépéseket megtegyék. Ennek eredményeképp még a múlt év végén beadvánnyal fordultak az egyes osztályok, közöttük a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete is kormányaikhoz az iránt, hogy az e tárgyban tervbevett nemzetközi összejövételre szakközegek kiküldése iránt intézkedjenek. Több állam, így Németország, Franciaország, Belgium, Németalföld és Olaszország máris késznek nyilatkoztak arra, hogy a felhívásnak eleget tegyenek. Magyarország sem fog hiányozni ezen összejövételről, mert a napokban értesítette a kereskedelmiügyi miniszter a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületét arról, hogy hajlandó a tanácskozásra egy iparfelügyeleti és statisztikai szakközeget kiküldeni; az elhatározását a miniszter már a nemzetközi munkásügyi hivattal is közölte. Remélhetjük tehát, hogy a folyó évben a munkásvédelmi törvények végrehajtásának ellenőrzése is, amely utóbb zátonyra jutott, jelentékeny lépéssel fog megoldása felé közeledni.

De még ezzel sem merül ki a kilátásba vett nemzetközi munkásvédelmi tanácskozásoknak sora. A folyó évben ugyanis a gyermekmunka kérdése tárgyában még a luganói nagygyűlés határozatai alapján kiküldött szakbizottság összehívását is tervezi a nemzetközi munkásügyi hivatal, úgy hogy még egy kérdés és pedig egy hazánk szempontjából is elsőrendű fontossággal bíró kérdés fog tárgyalásra kerülni, ami annál is fontosabb, mert a zürichi nagygyűlésen épp úgy, mint az ezt megelőző luganói gyűlésen e kérdés kellő előkészítés híján nem volt érdemileg tárgyalható. Ha az idén az ezen kérdés tárgyalására kiküldött szakbizottság csakugyan összejön, a Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesületének a bizottságba küldött képviselője kész az ülésre a Svájcba kiutazni, akkor a berni nagygyűlésen már beható anyaggyűjtés alapján fogja a kérdést tárgyalhatni.

Munkanélküliek segítése. A fővárosi tanács szociálpolitikai ügyosztálya előterjesztést tett a tanácshoz a fővárosban jelenleg uralkodó munkanélküliség rögtöni enyhítésére.

Az ügyosztály javaslata szerint azok volnának segélyezendők, akik saját hibájukon kívül lettek munkanélküliekké, munkabírók és noha munkát keresnek, megfelelő újabb alkalmazást nem találtak. E segélyből kizárandók: akik állandóan munkaképtelenek (rokkantak); akik sztrájk, vagy kizárás tartama alatt munkanélküliek, akik betegpénztári segélyt kapnak, akik a főváros szegényügyi nyilvántartójába be vannak jegyezve, akik nem tudják igazolni, hogy legalább egy év óta a fővárosban laknak és dolgoznak; akik nem igazolhatják, hogy a segélykérés napját megelőzőleg már legalább két hétig vannak munka nélkül, akiknek megfelelő munkaalkalmat a fennálló munkaközvetítő szervezetek a magániparban tudnak kimutatni, vagy akik olyat a legközelebb megindítandó közmunkáknál kapnak. Erre való tekintettel kösse ki a tanács a vállalkozókkal kötendő szerződéseknél, hogy első sorban a helybeli munkanélküliek alkalmazandók. Az ügyosztály 50.000 kor.-nak, mint minimális segélyösszegnek megszavazását javasolja. A segélykiosztásnál első sorban tekintetbe veendő a családos munkások, azután nőtlen, illetve hajadon alkalmazottak, ha hozzátartozókat tartoznak eltartani; egyforma körülmények között elsőbbségben részesülnek azok, akik viszonylag régebben vannak munka nélkül és segélyt vagy sehonnan nem kaptak, vagy a segély már régebben megszűnt. A segélyezés formája háromféle lenne: heti segély, egy

összegben való rögtöni segély, természetbeni segély. A heti segély családfenntartók részére 5—8 korona, egyedülálló egyének részére 3—5 korona. Az egy összegben való segély legfeljebb 15 kor. volna. Természetbeni ellátás a családfenntartó erkölcsi megbízhatlansága esetén volna kiutalandó (utalvány a népház, illetve népszálló ebédjére, esetleg hálólhelyeire stb.) A segélyezés véleményező szerve egy vegyes bizottság, amelynek tagjai: a fővárosi szociálpolitikai bizottság 5 tagja, a szociálpolitikai ügyosztályt vezető tanácsnok, a munkaközvetítő intézet képviselője és a Magyarországi Szakszervezeti Tanács 2 képviselője.

A segélyek kifizetése hetenkint történnék, de a segélyezett tartoznék a hét közben is a neki kijelölt, illetőleg szakba vágó munkát rögtön elfogadni. Az ügyosztály kéri a javaslat sürgős tárgyalását és a kormányhatóság jóváhagyásának sürgős kieszközölését, úgy, hogy a segély körülbelül április második hetében kiosztásra kerülhessen.

Örvendetes, hogy a főváros a munkanélküliek segítségével foglalkozni kezd, ez a mostani terv azonban még kezdetnek is kevés.

A II. nemzetközi munkanélküliségi kongresszus Gandban. Az 1910. évi, Párisban megtartott első nemzetközi munkanélküliségi konferencia alkalmából létrejött Munkanélküliség Elleni Küzdelem Nemzetközi Egyesülete a folyó évi szeptember hó 4- és 7-ike között rendezi Gandban, — ahol ez évben nemzetközi világkiállítás is lesz, — a II. nemzetközi munkanélküliségi kongresszust.

A kongresszus napirendjén a következő pontok szerepelnek: 1. A munkaközvetítő intézetek nemzetközi statisztikája, amely most készül az egyesület nemzetközi felvétele alapján, 2. a munkanélküliség és a közmunkák, 3. a munkanélküliség esetére való biztosítás, 4. a munkanélküliség és a munkásvándorlások, 5. a munkanélküliség bibliográfiája és 6. a munkanélküliség statisztikája.

A fiatalok munkasokát védő új belga törvény a magyar törvényhez hasonlóan kísérletet tesz megtévedt fiatalokkal szemben büntetés helyett a munkásvédő rendszabályokkal és neveléssel. A német törvény csak az esetben tekint el a büntető eljárástól, ha az államügyészség, vagy bíróság a nevelő intézkedésektől jobb eredményt vár, mint a büntető eljárástól. Az új belga törvény főbb rendelkezései ezek: Minden elsőfokú bírósághoz egy fiatalok-bírói állást szerveznek, melléje pedig egy fiatalok ügyében eljáró államügyészt és vizsgálóbíró. Tekintet nélkül a bűncselekményre, minden 16 éven alulira ez a bíróság illetékes. Ha ilyen fiatalok feslett életmódot folytatnak, a bíróság védő-, nevelő-, vagy biztonsági intézkedéseket tehet ellenük: megintheti őket, átadja hozzátartozóiknak, átadhatja charitatív-egyesületeknek, vagy nevelő-intézeteknek, vagy a közigazgatási hatóság útján javító-intézeteknek. Ilyen intézetekben való benttartás a nagykorúság eléréséig tarthat.

Ha a 16 éven alóli fiatalok bűncselekményt követ el, a fiatalok bírójának a büntetést a fenti rendszabályokkal helyettesíti; nagyon súlyos esetekben azonban a nevelő-intézetekben való benttartás a 25, sőt 36-ig életéig is meghosszabbítható.

A 16 éven aluliak tehát valamely büntetendő cselekedet miatt nem büntethetők. 16 éven felüliek a közönséges büntető határozományok alá tartoznak. Csak az esetben tartoznak a fiatalok bírójának illetékessége alá, ha 18-ik életévük előtt koldulnak, vagy csavarognak. Minthogy ez esetben nem bűncselekményről, hanem kedvezőtlen társadalmi helyzetből, vagy elégtelen otthoni nevelésből fejlődő állapotról van szó, a fiatalok bírójának a fentebbi intézkedéseket alkalmazhatja. Hasonló joga van a bírónak, ha 18 éven alúak rossz magaviselet, vagy erkölcstelenség által a szülőknek komoly okot adnak panászra.

A technika tökéletesbítése útján akarják a pfalzi nyersüvegkőszőrőkben a munkaidőt megrövidíteni. Pályázatot írtak ki olyan készülékekre, amelyek automatikusan végeznék a nyersüveg-lapok csiszolását s amely készülék által feleslegessé válna az eddigi megszakítás nélküli munka a kőszőrőkben. A pályázatra 24 munka érkezett be, amelyekből négyet gyakorlatilag kipróbálnak s azután fognak az alkalmazhatóságuk felett dönteni.

Az éjjeli munka eltöltése sőtőműhelyekben. A németalföldi parlament elé Aalberse képviselő a sőtőiparban az éjjeli munka eltörlésére vonatkozó javaslatot terjesztett be. A javaslat a munkásoknak 24 óra alatt 8 órai munkát és teljes éjjeli pihenőt kíván biztosítani, nem akarja azonban a munkások nélkül egyedül dolgozó sőtőmesterek személyes munkájának szabadságát korlátozni és

meghatározott előfeltételek mellett meg akarja nekik az éjjeli munkát engedni. Hogy meg lehessen akadályozni az eme sütőmesterek által való károsítását azoknak a munkásokkal dolgoztató sütőmestereknek, akiknek az éjjeli munka meg van tiltva, meghatározza a javaslat, hogy olyan sütődékből, amelyekben a tulajdonos éjjel dolgozott, tészta, vagy kenyér el nem szállítható, amíg a nagy üzemek a friss kenyér árusítását meg nem kezdehetik.

A folytonos üzemű sütőüzemekben a hatóság megengedheti az éjjeli munkát azon föltétel mellett, hogy a segédek legalább 2 héten át minden hét előtt és után, amelyben éjjel dolgoztak, a törvényes 8 órai munkaidőn kívül semmi munkateljesítményre fel nem használhatók.

Cementmunkások védelme Franciaországban. Olyan üzemek tulajdonosai, vagy vezetői, amelyekben gyorsan kötő cementtel dolgozó munkások dolgoznak, kötelesek egy 1911-ben kibocsátott rendelet értelmében olyan figyelmeztető lapot kiosztani a munkások között, amely a figyelembe veendő közegészségi rendszabályokat tartalmazza. Ez a figyelmeztető lap, tekintettel arra, hogy ez iránt fogékony munkásoknál a csupasz testrészeknek cementtel való érintkezése egy különös, ritka bőrbetegséget okoz, a következő rendelkezéseket tartalmazza. A kezek, karok és adott esetekben az arc védelmére különböző szerek használata ajánlatos, mint vállvédők, a cement ellen védő kenőcsök, szemüvegek stb. A vállalkozóknak ajánlatos munkásaik részére ezeket a védőeszközöket készletben tartani. A munkásoknak nagyon ajánlatos, hogy a tisztaságra már a munkahelyen szorgosan ügyeljenek, ami a cement izgató hatása miatt különösen szükséges. A tisztaság biztosítására szükséges anyagot a munkaadó tartozik a munkásoknak rendelkezésére bocsátani. Ha valamelyik cementmunkást kiterjedtebb bőrizgalom lép meg, mihelyest csak teheti, beható orvosi vizsgálatnak vesse magát alá. Ha az orvos a különös cementbetegséget állapítja meg, szükséges, hogy ne foglalkoztassák őt többé olyan munkával, amelynél cementtel jön érintkezésbe, minthogy megállapított tény, hogy azok a munkások, akik ebben a betegségben szenvedtek, rendszerint visszaesésnek vannak kitéve, ha megint cementtel dolgoznak.

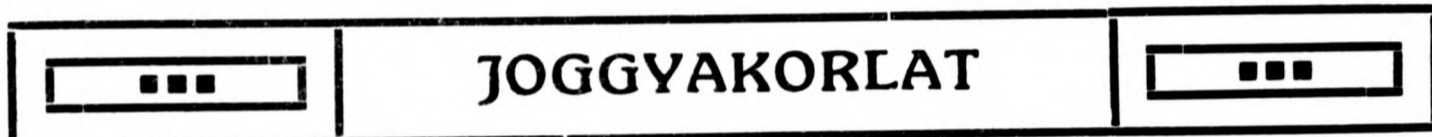
Vasutasok baleseti kártalanítása Oroszországban. Az 1912. évi július 11-én (június 28) kelt törvény szabályozza a vasuti alkalmazottak baleseti kártalanítását. A törvény hatálya alá tartozik az összes vonatkísérő és pályaszemélyzet, a vasuti műhelyekben dolgozó munkások, úgyszintén a vasuti építkezéseknél alkalmazottak — amennyiben az általános balesetbiztosítási törvény hatálya alá nem tartoznak. A baleseti kártalanítás fejében a vonatkísérő- és pályaszemélyzet a napi keresetének $\frac{3}{4}$ -ét, a többi személyzet a napi keresetének $\frac{2}{3}$ -át kapja. A kártalanítás összegének kiszámításánál az 1.500 rubelen (1 rubel = 2.54 K) felüli évi kereset nem vétetik figyelembe. Ha a baleset folytán mindkét szemét, mindkét kezét, avagy lábát veszítette el a sérült, avagy megtérbolyodott, vagy máskülönben vált tehetetlenné, akkor teljes keresetének megfelelő összeget kap kártalanítás fejében. Özvegyek és árvák az elhunyt keresetének $\frac{3}{4}$ -e, illetve $\frac{2}{3}$ -a erejéig kapnak kártalanítást. Özvegyi és árva nyugdíj akkor is fizetendő, ha a járadékos halála nem baleset következtében történt. A biztosítás költségeit a tőkefedezeti rendszer szerint a vasuti társaságok fizetik be az ezen célra létesítendő biztosítási alapba. A kártalanítási igények elbírálására minden vasútnál egy kilenctagú bizottság működik, amelynek négy tagját a vasút igazgatósága, ötöt az alkalmazottak választanak. A főfelügyeletet az összes vasuti biztosítási ügyek fölött a közlekedésügyi minisztériumban szervezett *bizottság* gyakorolja.

Munkásvédő törvények Görögországban. A görög kormány nemrégiben több új szociálpolitikai törvényjavaslatot terjesztett a törvényhozás elé, amely a javaslatokat elfogadta és az így megalkotott törvényeket már a király szentesítette is. E törvények közül a *legfelső munkaügyi hivatal szervezéséről, a munkaadó és munkás közötti bérfizetésből keletkező viszályokra vonatkozó és a nők és fiatalok alkalmazásáról szóló törvényekről* folyóiratunkban már megemlékeztünk. (Lásd Munkásügyi Szemle 1912. évf. 7., 18. és 22. számait!) A már ismertetett törvényeken kívül megemlíjtjük a *munkások egészségügyi és biztonsági viszonyait, valamint a munkaidőt szabályozó törvényt*, amely szerint az összes munkaadók kötelesek minden oly intézkedést megtenni, amely a munkások életét és egészségét fenyegető veszélyek elhárítására alkalmas. A törvény ellen vétők 50 drachma, visszaesés esetén 500 drachmáig terjedhető büntetéssel

sujthatók. A munkások bérfizetésének rendezéséről szóló törvény meghatározza a munkás és munkaadó fogalmát, megállapítja a bérfizetés helyét, idejét és pénznemét és a bérből való levonások eseteit és mérvét. Mindezen törvények megszegése esetén kiróható pénzbüntetések a közös »munkásalap«-ba folynak.

Védőkészülékek tészta megmunkálására szolgáló hengergépeken.

A tésztamegmunkálás legveszedelmesebb gépei közé tartozik a tésztahengerlő gép, amely a Németbirodalomban az élelmiszeripar körébe tartozó összes ágazatokban 1885. évtől 1911. évig terjedő időközben 443 nagyrészt súlyos, helylyelközzel halálos kimenetelű balesetnek volt okozója. A baleset a tészta behelyezésénél, vagy a gép tisztításánál következhetik be. Az élelmiszer-szakszövetkezet a balesetek veszedelmének leküzdésére elrendelte, hogy: »Hengerelő gépeknek úgy kell készítenie lenniök, hogy a gép működése közben a munkás ujjai ne érhessenek a hengerek összeérési helyéig. Ha az anyag benyomkodása szükséges, erre a célra megfelelő eszközöknek kell kéznél lenniök«. A munkásoknak ellenben tiltva van hengerekbe a hengerek érintkező helyébe a gép működése közben az ujjakkal benyúlni, a feldolgozandó anyag utánnnyomkodásához pedig mindig az erre a célra szolgáló eszköz használandó. Ennek a rendszabálynak az erélyes keresztülvitele nemcsak lényegesen csökkentette a hengerek gépek balesetveszedelmét, úgy, hogy a balesetek száma tetemesen csökkent, de a balesetek következményei is vesztettek súlyosságukban.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Automobilbaleset, mint veszélyes üzemben történt baleset.

I.

A budapesti kir. törvényszék 35.348/911. sz. 1911 november 23-án kelt ítélete.

Ítélet: Alperes illetén terhe mellett köteles...

Indokolás: A gépkocsi hajtására géperő szolgál. Ez az erő a gépkocsinak az állatokkal vontatott járműveknél tetemesen gyorsabb mozgását idézi elő. Ebből az okból a gépkocsi a használatával járó nagy sietség, zaj és riasztó hatása miatt már annál fogva is, hogy a menet iránya sínpárokval szabályozva nincs, a közutakon rendes fuvarozási eszközökön járó közönséget épp úgy, mint a gyalogjárókat, a közlekedésben állandó és különös mérvben veszélyezteteti. A veszély a gépkocsi közlekedési működésével jár. Ennélfogva a gépkocsi közlekedése következtében előállott kárért való felelősség fennforgásának megállapításánál a veszélyes üzemeknél e tekintetben fennálló jogszabály az irányadó. E jogszabály szerint a gépkocsinak, mint veszélyes üzemű közlekedési eszköznek a tulajdonosa, a gépkocsi működése következtében előállott kárért felelős, kivéve, ha bizonyítja, hogy a kárt erőhatalom, harmadik személy elháríthatlan cselekménye, vagy magának a károsultnak hibája okozta.

A budapesti kir. büntető törvényszéknél gondatlanságból okozott emberölés és súlyos testi sértés vétsége miatt Cz. J. ellen 1908. évi 42.302. sz. a. folytatott bűnpörre vonatkozó iratok, különösen pedig ebben a bűnpörben 1908. május 2-án megtartott főtárgyaláson kihallgatott tanuk szerint a kereseti követelés alapjául szolgáló baleset akként történt, hogy 1908. március hó 10. napjára virradó éjjel Budapesten az alperes tulajdonában levő 422. sz. gépkocsi vezetője, M. I. sétakocsizás céljából Szalai Rózával a gépkocsiba ült és a gépkocsit Cziráki János, vizsgázott automobilvezetővel vezettette. Éjjel után 2 óra tájban a gépkocsi a Margithídon át felette nagy gyorsasággal száguldott a Lipót-körúton és itt a Visegrádi-utcának a Lipót-körútra való torkolatánál a Lampert Péter hajtotta egyfogatú bérkocsival összeütközött; a ló elpusztult, a bérkocsi a szenvedett sérülések következtében meghalt, a kocsiban ülő felperes pedig súlyos sérüléseket szenvedett.

Ily tényállás mellett az alperes a fent kifejtett jogelv alapján, mint a gépkocsi tulajdonosa, felelős a balesetből származott kárért. Nem bizonyította, hogy a kárt erőhatalom okozta. Ezt nem is állította. Nem bizonyította, hogy a kárt a

sérült felperesnek, vagy az ő megbízottjának, a bérkocsisnak hibája okozta, sőt a bűnper során megállapítva lett, hogy a baleset a gépkocsivezetőnek, Cziráki Jánosnak a rábízott gépkocsi szabálytalan és túlsebes vezetésében rejlő gondatlanságának okozata.

Nem bizonyította az alperes azt sem, hogy a baleset egy harmadik személynek, Cz. J.-nak elháríthatatlan cselekménye okozta. Ennek gondatlan cselekménye az alperes részéről elhárítható volt, mert Cz. J. csak annak következtében okozhatta a baleset alapjául szolgáló gondatlan cselekményt, hogy alperesnek a gépkocsi felügyeletére és vezetésére hivatott alkalmazottja, M. I. a rábízott teendő elvégzését nem megfelelően eszközölte, ami egy gondos, megbízható s költelességtudó egyén alkalmazása esetén alperes részéről elhárítható lett volna.

II.

A budapesti kir. ítélőtábla 1912 szeptember 3-án kelt 1.295/192 sz. ítélete.

Ítélet: A kir. ítélőtábla az elsőbíróság ítéletét helybenhagyja.

Indokok: A munkaadó felelős azért a kárért, melyet alkalmazottja a rábízott teendők teljesítésében harmadik személynek jogellenes cselekmény által vétkezen okozott. Felelős tehát ezért a kárért abban az esetben is, ha alkalmazottja e teendőket, habár a munkaadó tudtán kívül, egy harmadik, annak szolgálatában nem álló személyre bízta s a baleset eközben következik be, mert ennek keletkezésére a veszélyes üzem folytatásából származó szolgálati viszony és illetve ebből folyóan adott megbízás szolgáltatott alkalmat. Minthogy pedig a felperest ért baleset idején az alperes gépkocsiját Cz. J. alperes kocsivezetőjének, M. I. megbízásából vezette, ez a kocsis nem került ki alperes jogi uralma alól és így nevezett nem is mentesülhet az eközben bekövetkezett baleset következményei viselésének terhe alól.

III.

A m. kir. Kúria 1912 január 29-én kelt 5.580/912.sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. Kúria a másodbíróság ítéletének a felperest keresete egy részével elutasító nem neheztelt részét nem érinti, annak felebbezett többi részét pedig indokolásánál fogva helybenhagyja.

Munkásleány eltorzulásának kártérítése.

I.

A budapesti kir. törvényszék 1910. évi május hó 25-én kelt 13.395/910. sz. ítélete.

Ítélet: Felperesnek kártérítési igényét megállapítja s alpereseket kötelezi, hogy felperesnek havi 20 K életjáradékot, s ezenfelül 2.000 K külön kártérítési összeget fizessenek.

Indokok: A kiskorú felperes leány mint munkásnő dolgozott alperesnek cukorgyárában, hol is munkaközben, amint a működésben volt gépek közt a padlóra kiömlött szirupot feltörülgette, a forgó gépkerék tengelye farkocsaát — haját — elkapva, az egész hajzatot, fejbőrét leszakította.

A sérülés minemúsége, illetve a munka- és keresetképeség csökkenése tekintetében, tekintettel az orvosi szakértői véleményre bizonyítottan vétetett, hogy felperes hajzati fejbőrét egészen elvesztve, megfosztott annak lehetőségétől, hogy fején valaha haj nőhessen, hogy a lerántott fejbőr helyén vékony hártya képződött, amelynek képződése s gyógyulása lassú és még nem befejezett, s a teljes felgyógyulás félévre tehető; a sérült fejébenek teljes begyógyulása után is, figyelemmel a hártyaszerű behegedésre, kisebbedéseknek van kitéve; ezeket egybevetve és figyelemmel arra, hogy egy fejbőrétől megfosztott egyénnek az időjárás viszontagságával szemben ellenállóképessége és munkabírása is lényegesen alábbszáll: a törvényszék megállapítja felperesre nézve a balesettől számítva felgyógyulásáig 1910. évi augusztus hó 19-éig terjedő időre a teljes munka- és keresetképtelenséget, azontúli időre nézve pedig maradandólag a munka- és keresetképeségnek 50%-kal való csökkentését. A kártérítés mérvének stb. havi 20 K életjáradék volt megállapítandó. Tekintettel továbbá arra, hogy az orvosi szakértői vélemény szerint felperes feltűnően eltorzult, mi nyilvánvalóvá teszi felperes érvényesülésének egész életére kiható lényeges megnehezülését, mely súlyos körülményeket mérlegelve, 2.000 K külön kártérítési összeg s járuléka volt felperes részére megítélendő.

II.

A budapesti kir. ítélőtábla 1911. évi január hó 2-án kelt 9.969/910. sz. ítélete.

Ítélet: A havi járadékot 14 K-ban állapítja meg, az eltorzulásért pedig semmit sem ítél meg.

Indokok: stb. A munkaképességcsökkenés mérvének 50%-os megállapítását a kir. tábla is elfogadja, mert habár az orvosok szerint az eltorzítás eltüntethető is s ekként pótolhatatlannak nem mondható, mindazonáltal kétségtelen, hogy a feltűnő eltorzulás a munkanyerés esélyeit lényegesen befolyásolja s a baleset következményeként a munkaképesség időszakos csökkenése is fennforoghat. Minthogy azonban az életjáradék meghatározásánál csak az a keresmény az irányadó, mely a baleset idejében megvolt stb., havi 14 koronánál nagyobb járadék meg nem állapítható. Az eltorzulásért a kir. tábla külön összegben mit sem ítél meg, mert sérülnél a megállapítható torzulás, mint a keresetképeséget csökkentő tényező, már figyelembe vétetett.

III.

A m. kir. Kúria 1912. évi december hó 11-én kelt 5.657/912. VI. p. t. sz. ítélete.

Ítélet: A másodbíróság ítéletét megváltoztatja és elsőbíróság ítéletét indokaiból helybenhagyja.

Felmenők járadékának elutasítása.

Az alsóausztriai balesetbiztosító intézet 1912. évi december hó 3-án kelt Cu. 2.533 12/5. sz. ítélete.

Ítélet: A választott bíróság az igénylőt igényével elutasítja.

Indokolás: I. W. 62 éves magánzónő, kinek házasságon kívül született fia az 1911. évi szeptember hó 1-én üzemi baleset következtében elhalt I. H. munkás házasságon kívüli atyja volt, I. H. után, mint nagyszülő, felmenők részére meghatározott járadék folyósítását kérte. A választott bíróság az igényt nem találta helytállónak. A munkásbalesetbiztosítási törvény (Gewerbeunfallversicherungsgericht) 7. §. b) pontja szerint a felmenők járadékra igényt tarthatnak, ha a baleset folytán elhalt egyetlen fenntartójuk volt. A felmenők járadéka a 20%-ot meg nem haladhatja és a szülők jogosultsága elsőbbséggel bír a nagyszülőkkel szemben. A 7. §. a) pontjában meghatározta a törvény, mi a joguk az özvegyeknek, a törvényes és törvénytelen gyermekeknek. Míg a törvény itt kifejezetten úgy a törvényes, mint a házasságon kívüli gyermekekről szól, a felmenők járadékánál csak a szülőkről és nagyszülőkről tesz említést. E rendelkezések az általános polgári törvénykönyvvel összhangban állanak, amennyiben a házasságon kívüli gyermektartási igényeket a természetes atyával szemben tartásra igényt nem tarthat. Ha a felvetett kérdést a balesetbiztosítás szempontjából vizsgáljuk, meg kell állapítanunk, hogy a balesetbiztosítás feladata annak a kárnak megtérítése, melyet valamely testi sérülés, vagy a biztosított halála okoz. Kárnak azonban csak az olyan hátrány tekinthető, mely valakit személyében, vagyonában, vagy jogában ér. A szóbanforgó esetben csakis a tartásra való jog tekintetében a baleset által okozott hátrány jöhet szóba. Az igénylőnek tartásra az általános polgári törvénykönyv szerint nincs joga, kártalanítási igénye nem állapítható tehát meg.

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Táppénz örökölhetőségének kérdése.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1913. évi február hó 11-én kelt 1911. P. 241/2 sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezést elutasítja, az I. bíróság ítéletét helybenhagyja.

Megokolás: A pénztár igazgatósága 28.079/910. számú határozatával a megjelölt időben tuberkulózis miatt pénztári orvosok által keresetképtelen betegként gyógykezelt és folytatólag 1910. évi május hó 3. napjától kezdve a Szt.-István kórházban ápolt, ugyanitt 1910. évi május hó 27. napján meg is halt Sz. K.-né,

született K. M. táppénzének kifizetését azzal a megokolással tagadta meg, hogy anyja J. J.-né, született K. M. igénylő, csak 1910. évi június hóban, vagyis a jogosultnak elhalálása után jelentette be a pénztárnál a táppénzigényt, holott ezt már a megbetegedés idején is bejelentette volna.

Az I. bíróság igénylő felebbezésének helyt adva, megítélte neki a táppénzt.

Az I. bíróságnak a pénztáréval ellentétes jogi álláspontja az volt, hogy az elhalt biztosított táppénzigénye annak folytán, hogy azt haláláig nem érvényesítette, nem szűnt meg, mert nincs olyan törvényrendelet, amely szerint a táppénzigény csak magát a tagot megillető oly személyes jog volna, amit egyedül ő maga érvényesíthetne és amelynek érvényesíthetősége az ő halálával megszűnnék. Tekintve tehát, hogy a táppénz a pénztár elleni oly vagyoni jogi igény, amely a tagnak halálával a jogutódra is átszáll, nincs törvényes akadály annak, hogy a tag halála után a táppénz iránti igényt az elévülési határidőn belül az örökösök is érvényesíthessék.

A pénztár felebbezésében azt vitatja, hogy a táppénz örökölhetősége ellenkezik a törvény szellemével és céljával. A pénztár szerint ugyanis a szociális biztosítás élesen különbözik a magánbiztosítástól annyiban, amennyiben a törvényes szolgáltatások csak a tagoknak és hozzátartozóiknak, nem pedig örökösöknek is járnak. Kitűnik ez az álláspont az 1907. évi XIX. t.-c. 67. §-ából is, amely az igények átruházását tiltja. Emellett hivatkozik a pénztár az 1907. évi XIX. t.-c. 57. §-ában a temetkezési segély tekintetében tett rendelkezésnek hasonlóságára, amely a pénztár felfogása szerint, nagyobb nyomatékkal biztosítja a temetkezési segélynek azok részére való kifizetését, akik az elhalt eltemetéséről gondoskodtak, semmint a pusztán örökösök kapcsolatban álló személyek részére való kifizetését. A pénztár e vitatott hasonlóság alapján legföljebb azt fogadja el jogosnak, hogy azok, akik a beteg eltartásáról ingyen gondoskodtak, halála után tényleges költségeik megtérítését, legföljebb az elhalt tagnak járt táppénz erejéig követelhessek. Végül rámutat a pénztár arra a táppénz örökölhetőségében rejlő veszélyre is, hogy az örökösök megakadályozhatják a tagot a segély igénybevételében, abban a reményben, hogy a segély örökségképpen rájuk száll.

A felelőbíró bíróság egész terjedelmében magáévá tette az I. bíróság ítéletében a táppénzigény örökölhetősége tekintetében kifejezésre jutó jogi felfogást.

Miként ugyanis a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal más perben is már kifejtette (1910. P. 354.), a táppénzigény törvényes feltételek szerint keletkező és törvényes lejáratú bírósági (1907: XIX. t.-c. 50. és 55. §§.) vagyoni jogi követelés. Az ilyen követelés pedig a jogosult halálával csak abban az esetben szűnik meg, ha az csak személyesen érvényesíthető (a magyar általános polgári törvénykönyv tervezete 1325. §.). Sem az 1907: XIX. t.-c., sem más érvényben álló törvény, vagy jogszabály nem tartalmaz azonban oly rendelkezést, amely a táppénzigény érvényesítését minden vonatkozásban a jogosult személyéhez kötné. Ebből pedig következik, hogy az egyébként meg nem szűnt, vagyis fennálló táppénz-követelés a jogosult hagyatékának alkatelemévé válik és örökölhető.

Ennek ellenkezője nem állapítható meg a pénztár által hivatkozott 1907. évi XIX. t.-c. 67. §-ából sem. Ez a § ugyanis kifejezetten csak az átruházás, elzálogosítás, lefoglalás és beszámítás, valamint a jogosult lemondása ellen mentesíti a pénztárral szemben főnálló betegségi biztosítási igényeket, bár ez alól az általános szabály alól is kivételeket állapít meg a törvény 55. §. u. e. bekezdése és a 67. §. második és harmadik bekezdése. Ez az általános rendelkezés tehát, amint a törvény javaslatának miniszteri indoklásából is megállapítható (javaslat 68. §-hoz, 151. lap), a biztosított érdekeinek megvédését célozza és nem nyerhető ellene, illetőleg az ő jogán álló örökösök ellen és a pénztár alaptalan gazdagságára szolgáló magyarázat abban az irányban, mintha ezek az igények minden jogutódlás és jelesül az örökösödési átszállás alól is mentesek volnának.

A pénztárnak az 1907. : XIX. t.-c. 57. §-ában foglalt és a tényleg hasonló rendelkezésre vonatkozó hivatkozása is éppen a pénztár fölfogása ellen és a jelen pörben megnyilvánuló bírósági fölfogás mellett bizonyít. Az idézett §-nak az a rendelkezése ugyanis, amely szerint a temetkezési segély első sorban az elhalt tag házasársának, ilyennek nem léteiben örökösöknek jár és amely szerint nem ezeknek, hanem másoknak csak akkor kell azt a tényleges temetési költség erejéig kifizetni, ha a temetésről nem a házasárs és örökösök, hanem mások gondoskodtak, a törvény javaslatának miniszteri indoklása szerint (javaslat 58. §-hoz, 145. l.) azon a föltevésen nyugszik, amely szerint a köztörvények értelmében »az elhaltak eltemetéséről első sorban annak házasársára ilyennek nemléteiben pedig örökösök tartoznak gondoskodni.« Ugyanez a szem-

pont azonban a beteg hozzátartozók tartásának és ápolásának kötelezettségénél is fönnáll. (A magyar általános polgári törvénykönyv tervezetének 96., 100., 249., 269. §-ai és az 1898. évi XXI. t.-c. 7. §.) Amiből pedig következik, hogy miként az eltemetési kötelezettség alapján a temetési segély, úgy a tartási és ápolási kötelezettség alapján a netán még ki nem fizetett táppénz is a hátrahagyott házastársnak, illetve az örökösöknek jár. A szóban lévő két segélyezési igény között pedig csak annyiban lehet különbséget tenni, amennyiben az 1907. évi XIX. t.-c. 57. §-a alapján a temetkezési segély annak, aki a tag eltemetéséről gondoskodott, a tényleges temetési költségek erejéig a pénztártól közvetlenül és az örökösök beleegyezése nélkül is kijár, míg ellenben a táppénz tekintetében annak, aki az elhalt tagot tartotta, az örökösök ellenére a pénztárral szemben közvetlenül érvényesíthető igénye nincs, hanem a követelést a hagyatékkal szemben, amelyhez a tag által életében föl nem vett táppénz is tartozik, a törvény rendes útján lehet érvényesítenie.

A fölebbviteli bíróság fölfogása szerint különben a táppénz fizetésének törvényes rendje és az ennek megfelelő pénztári gyakorlat is megcáfolja a pénztár itt vitatott álláspontjának helyességét. A táppénzt ugyanis az 1907. évi XIX. t.-c. 55. §-a értelmében heti *utólagos* részletekben kell kifizetni. Minden olyan esetben tehát, amikor a táppénzes beteg halála nem a táppénzes hét utolsó napján, hanem ezt követőleg és a legközelebbi heti esedékesség előtt következik be, a pénztár fölszabadulna a közbeeső napokra eső táppénz kifizetésétől azzal a mentséggel, hogy az elhaltak már nem fizethet, örökösödésnek nincs helye. Ezt a szembetűnő jogtalanságot pedig a pénztár nem igényli és tapasztalat szerint nem is követi jogaként.

A pénztárnak ama, gyakorlati jelentőséggel alig bíró célszerűségi szempontja ellenében pedig, amely szerint a táppénzigény örökölhetőségének elismerése ajtót nyithat annak, hogy a hozzátartozók megakadályozzák a tagot a táppénz igénybevételében, sokkal inkább fölhozható az a másik szempont, hogy a táppénzigény örökölhetőségének kizárása ajtót nyithat annak, hogy a pénztár a halálos betegek táppénzét megtagadhassa, abban a tudatban, hogy a tag halála végleg megszünteti a pénztár kötelezettségét. Ezzel a lehetőséggel szemben a táppénz örökölhetőségének a tag érdekében is szolgáló jogvédő jelentősége van, mert a pénztár által netán jogtalanul magára hagyott beteg tagnak hozzátartozói biztosabban s nagyobb készséggel vállalhatják annak eltartását, és ápolását abban a tudatban, hogy kiadásaik, örökösök minőségükben, legalább a táppénz erejéig megtérülésre számíthatnak.

A fölebbviteli bíróság mindezek megfontolásával elfogadta az I. bíróság ítéletének a táppénzigény örökölhetőségére vonatkozó álláspontját és a követelt táppénzt helybenhagyólag megítélte azért, mert az I. bíróság által követelt helyes eljárás szerint az elj. rend. 47. §-a alapján kötelezett pörtársként pörbe vont férj igényt nem emelvén, a leszármazók nélkül elhalt törvénytelen születésű tag egyedüli jogos örökösöként anyja, az igénylő jelentkezik, aki az igényt az 1907. évi XIX. t.-c. 62. §-ában megállapított elévülési időn belül érvényesítette.

Munkás, vagy önálló munkaadó ?

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1913. évi január 30-án kelt 1911. P. 195/2. sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal igénylő föllebbezését elutasítja s az elsőfokú bíróságnak ítéletét, melyben igénylőt a neje és gyermekei javára követelt féltáppénzre támasztott igényével elutasította, helybenhagyja.

Megokolás: A fölebbviteli bíróság az eljárt munkásbiztosítási választott bíróság ítéletét az abban helyesen és tüzetesen kifejtett okokból találta helybenhagyandónak. Nem fogadhatta el a felsőbbbíróság a föllebbezésnek abbeli érvelését, amelyvel igénylő azt törekszik igazolni, hogy nem felel meg a valóságnak az elsőfokú ítélet abbeli megállapítása, mely szerint igénylőnek szabóipari munkájából nyert javadalmazása, melyből magát és családjának tagjait, mint az 1907. évi XIX. t.-c. 59. §-ának harmadik bekezdésében jelzett föltétel értelmében önálló keresettel nem bírókat, fönntartani kénytelen, a 2.400 koronát meghaladta. A pénztár kiküldöttje által foganatosított helyszíni vizsgálat alkalmával beszerzett és igénylő által a pör során kiegészített adatok nem alkalmasak igénylő jövedelmének tüzetes meghatározására. Ezek szerint ugyanis igénylő attól a három cégtől, amelyekről állítása szerint kizárólagosan, vagyis más munkaadók részére nem dolgozva, vállalt munkát (6.089 K 60 f, 1.040 K, 2.080 K-t) 9.269 K 60 f

munkapíjat kapott. Ezzel szemben segédeinek hetenként (18 K, 40 K, 18 K, 10 K, 36 K) 114 koronát fizetett, ami egy évre 5.928 koronát teszen. Igénylőnek elfogadható állítása szerint minden tanoncának napi ellátása 1 koronába került, ami 1.095 korona évi kiadásnak felel meg. Azonkívül igénylő segédeinek túlórázás címén állítólag 1.150 koronát, munkahelyiségért és lakásért 640 koronát fizetett, az általa adandó szabókellékek pedig szerinte napi 2 koronát emésztettek föl. Ekként már az eddig felsoroltak címén évi 9.543 koronányi kiadást földözött igénylő, ami annyit jelentene, hogy nemcsak magának és családjának fönntartására mit sem fordíthatott, de még 300 koronát meghaladó veszteséggel zárta volna ipari vállalkozásának évi mérlegét, Ez a képtelen számítási egyenleg, mely föltűnően jellemzi a pör során szolgáltatott adatok kellő megbízhatóságának hiányát, akkor sem válik teljesen elfogadhatóvá, ha a szabósegédek túlórázása címén pusztán csak 700 koronát számítunk, mint ahogy ezt igénylő a pénztár határozata elleni föllebbezésében tette, az anyagbeszerzési szükséglet címén pedig kisebb összeget állítunk be, mint ahogy ezt igénylő az elsőfokú ítélet ellen benyújtott föllebbezésében számításba vette.

Ily körülmények közt indokoltnak kell elfogadni a munkásbiztosítási választott bíróság abbeli eljárását, hogy igénylő ipari jövedelmét munkaüzemének terjedelméhez és a mai ipari helyzethez viszonyítva, a szabóipari viszonyokban jártas ülnök szaktudásának értékesítésével, becsú útján határozta meg. A föllebbviteli bíróság is az Elj. rend. 111. §-ának szemmeltartásával hitelt érdemlőnek fogadta el, hogy a pörbeli igény idejében uralkodó szabóipari viszonyok között az igénylőhöz hasonló, 5 segéddel és tanonccal folytatott szabóipari üzemnek tiszta hozadéka a 2.400 koronát meghaladta. De eltekintve igénylő keresetének nagyságától, azért sem lehetséges arra az álláspontra helyezkedni, hogy igénylő biztosítási kötelezettség alá esett, mert a föllebbviteli bíróság is kételyen fölül állónak találta, hogy igénylő nem alkalmazott, hanem saját számlájára dolgozó vállalkozó és munkaadó volt. Leginkább domborodik ki ez abból a tényből, hogy míg igénylő darabszámhoz viszonyítva, a vállalkozásában földolgozott munka mennyiségéhez képest, tehát szakmány szerint kapta díjazását, addig ő segédmunkásainak mind készpénzben és illetőleg ellátásban álló időbért adott. Ily módon 8 segédmunkással dolgozva, kiket a pénztárba munkaadói minőségben bejelentett és kikért a biztosítási járulékot is törvényszerűen fizette, nyilvánvalóan üzemi kockázattal és saját számlájára folytatta iparát. Szembeszökő ugyanis, hogy igénylő vállalkozása korántsem főleg magának az igénylőnek munkateljesítésére irányult, mely munkateljesítés mértékéhez viszonyuló fizetés, vagy bér volt volna az ellenszolgáltatás, hanem fő jellemzője ennek a vállalkozásnak az, hogy igénylő abban az esetben, ha megbízóitól sok rendelést kapott s a darabszám szerint nyert munkaár viszonylagosan magas fokú volt, viszont másfelől heti bérrrel és részben teljes ellátással díjazott segédmunkásai szorgalmas és ügyes alkalmazottak voltak, akkor igénylő vállalatának mérlegét tetemes üzleti nyereséggel zárta, ellenben nem tekinthető kizártnak a viszonyok oly fordulata, melynek következtében a föntebb föltételezett megfordítottjának esetében igénylő vállalkozása fönkkel végződhetett volna. Tipikus esete ez az önálló vállalkozásnak. Hiszen tény, hogy az akkordmunkások mindig csoportosan kapják a bérüket, vezetőjük azonban csak akkor munkástársuk és nem önálló vállalkozó, hogy ha az akkordmunkások mindegyike s jelesül a vezető is, az akkordmunkabérben akár előre meghatározott arány, akár a végzett munka mennyiségéhez képest osztozik. Ekkor a munka és bérvizonyok az összes munkástársakat egyaránt érintik s mindnyájuknak jövedelmi viszonyait befolyásolják előnyösen, vagy hátrányosan. K. D. vállalkozásában azonban a föntebbiekből kitűnőleg nem ez volt az eset, hanem a szabóipari viszonylatok pusztán az ő vállalkozásának sikerét befolyásolták, míg ellenben alkalmazottainak fix, meghatározott volt a jövedelme és igénylőnek saját számlájára adott munkabérből állott.

HUNGÁRIA

ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, IV., Károly-körút 2. ■ Részvénytőke: 6.000.000 korona
KARTELEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-,
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153-98. SZÁM.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVARI JÓZSEF.

Kérjük tisztelt olvasóinkat, hogy amennyiben a »Munkásügyi Szemle« I. (1910.) évfolyamának 1, 2, 3, 4, a II. (1911.) évfolyam 8. 10 és 17, a III. (1912. évfolyam 3. és 4. számait rendelkezésünkre adhatják, szíveskedjenek erről kiadóhivatalunkat értesíteni, illetőleg e példányokat költségünkre hozzánk beküldeni.

Részletfizetésre

is szállítunk

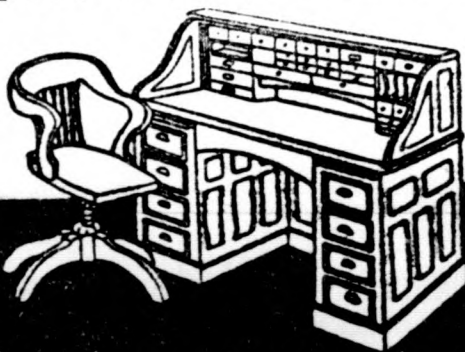
modern amerikai irodai-, íriszoba-

és könyvtár-berendezéseket

Glogowski és Társa ca. 60 kár. udv. szállító

Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12.

Képes
árjegyzék

ingyen
és bérmentve.

Bekötési táblák

a Munkásügyi Szemle 1910.—1911. és 1912. évfolyama részére

2 koronáért

megrendelhetők a kiadóhivatalban II. Fő-utca 23.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárusítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Elszakíthatatlan

munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. és TSA

Budapest, Rákóczi-út 16.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

Marta-Automobilok

A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár:
MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RÉSZVÉNY TÁRSASÁG, ARAD.

Vezérképviselőt:
Royal-Garage.
BUDAPEST, IX., Páva-u. 10-12.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszersz- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgepek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányait és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLO-
□ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ ELSŐRANGÚ REPREZENCIÁK

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-actív iszappal való részleges göngyölés. Csúsz, köszvény, idegzsábák, sebészeti utóbántalmak és izzadmányok (hasüri) eseteiben gyors és radikális eredmény. □

Ajánlják orvosaink
□ legkiválóbbjai. □

1909-ik évben 32.000 kezelés.

Munkásbiztosító pénztárak figyelmébe ajánlja az Országos Pénztár 1909. okt. 28-án megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSÓ DR

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

**MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.**

Magyar címer a
védjegye,
Magyar diák csak ezt
vegye!

Kábelgyár R.-T. Pozsony

*****Szigetelőcsőgyár: Fekete és fémpáncélos szigetelőcsövek. Szerelési tartozékok és szerszámok. **Kábelgyár:** Mindennemű szigetelt vezeték alacsony és magas feszültségre. Páncélos ólomkábelek. **Gummigyár:** Elektrotechnikai gumi-anyag. **Gummongyár:** Hő- és tűzálló szigetelő-anyagok keménygummi pótlására. Gummon-, fixit-, pulvolitból készült és bármely alakban sajtolt szigetelő-tárgyak fémrészekkel és azok nélkül. Érdeklődőknek szívesen küldjük árjegyzékeinket.

Budapesti iroda: V. kerület, Rudolf-tér 5. sz.

A „Munkásügyi Szemle“ kiadása

A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS KÉZIKÖNYVE

A betegsegélyezés és balesetbiztosítás teljes joganyagának feldolgozásával írta: Dr. HALÁSZ ALADÁR ügyvéd, az Országos Pénztár ügyész-titkára

most jelent meg.

Második teljesen átdolgozott kiadás. ■ ■ Ára vászonkötésben 6 korona. Megrendelhető a kiadóhivatalban (Budapest II., Fő utca 23.) és minden könyvkereskedésben.

Aki igazán SZALÁMIT akar venni,
jó és izletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van el- látható, a mire látva, melyen a úgy a rudakban, gyár védjegye mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármín Flai szalámigyár, Budapest.

KOVALD FEST, TISZTIT.

GYÁR és FÜZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 35-37.

BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek
a székesfőváros
minden részén.

Képviseltek a
vidék legtöbb
városában.

TELEFON 58-45 és 128-13.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agyvérterlődésnél unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyártnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó. ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium natrium, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-, légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyúkat. Vasuti kocsik- és hajó-szerelvényeket. Kereskedelmi réz- és vas-súlyokat. Öntvényeket minden ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetéki szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csövek. Öntöttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egészségügyi berendezések. Fayence-árúk.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hirtők és automobilonok kerekei részére.

ÖSTERREICHISCH-AMERIKANISCHE GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapestben:
DÉRY GYULÁNAL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

ALAPITTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA
RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, tám gép és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányaikat. □

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

„TUBERIN“

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermekek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. sulfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2.50 kor. — Egyleteknek 1.60 kor.

Főraktár:

SZENT HERMINA GYÓGYSZERTÁR
BUDAPEST, VII. KERÜLET THOKOLY-UT 28. SZÁM.

Modern transmissiók

sajtolt acéllemezből

200%-kal erősebb

és 50%-kal könnyebb

mint az öntöttvas transmissiók.

Tartós, könnyű, olcsó, állandóan raktáron

Kell Jenő Budapest
VI., Gyár-utca 26.

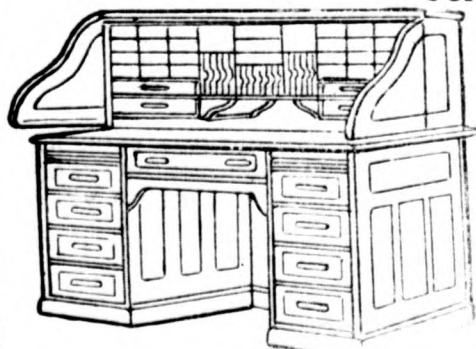
Dr. PAJOR-
szanatorium és
vízgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

REDŐNYÖS

és lapos íróasztalok. Iratszekrények. Kártyanyilvántartás. Teljes intézeti berendezések.

Elsőrendű minőség!

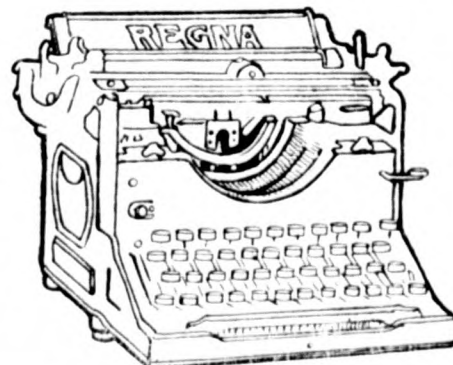
Szolid árak!

Hirsch és Társa

Budapest,

V., Alkotmány-utca 19.

„REGNA“ a jelenkor legtekélyesebb írógépe. Országszerte díjmentes bemutatás. — Pénz-, könyv- és okmány-szekrények.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

A tömegsztrájk elmaradt	197
DR. STIER-SOMLO: Fény és árny a német munkásbiztosításban	199
BÖHM VILMOS: A munkanélküliség	205
J. BROD: Hivatásos betegségek Ausztriában az 1911. évben.....	210
A MUNKÁSBIZTOSÍTÁSI TÖRVÉNY REFORMJA: dr. Vályi Sándor.....	216
Nemzetközi munkásvédelmi tanácskozások	242

SZEMLE:

<i>Szociális egészségügy</i>	210
Ujabb szociálhigiénikus intézmények a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztárnál. — A X. nemzetközi lakásügyi kongresszus. — Járványtörvény Ausztriában. — A tuberkulózis elleni küzdelem Párisban. — Kis anyák szövetsége. — Gyermekhivatal az Egyesült Államokban. — Iskolai egészségügy Japánban. — Alkoholmonopólium és alkoholelles mozgalom.	
<i>Munkásbiztosítás</i>	239
Az Országos Pénztár 1912. évi december havi taglétszáma és betegforgalma. — A kerületi munkásbiztosító pénztárak önkormányzati szerveinek újjáalakítása. — A pénztári tisztviselők drágasági pótléka. — Női betegellenőr a Budapesti Kerületi Pénztárnál. A tengerhajózásnál alkalmazottak balesetbiztosítása. — A wieni kerületi betegsegélyző pénztár küldöttválasztásai. — Az ipari megbetegedések kártalanítása. — Baleseti járadékosok végkielégítése Németországban. — A svéd nyugdíjbiztosító törvényjavaslat. Bányászok biztosítása Dél-Afrikában. — Az állami rokkantbiztosítás Ausztráliában.	
<i>Munkásvédelem</i>	242
Munkanélküliek segítése. — A II. nemzetközi munkanélküliségi kongresszus Gandban. — A fiatalok munkásokat védő új belga törvény. — A technika tökéletesítése. — Az éjjeli munka eltiltása a sütőműhelyekben. — Cementmunkások védelme Franciaországban. — Vasutasok baleseti kártalanítása Oroszországban. — Munkásvédítörvények Görögországban. — Védőkészülékek tesztja megmunkálására szolgáló hengergépeken.	
JOGGYAKORLAT	247
Balesetbiztosítás. — Betegsegélyezés.	

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23. szám.
Telefon: 98—99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.913

Császárfürdő Budapestén.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévvizű radio-aktív gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m.: a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női és férfi-iszapfürdőket (iszap-borogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas és villamosfürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizet a kontinensen egyedül álló női és a férfi-uszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúszos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnél is általánosan elismert. Ivókurája kitünő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld.

az igazgatóság

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben

PALMA
A VALÓDI
KAUCSUK
CZIFÓSZARON

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH”

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 1.

Eckhardt Vilmos és Hotop Ernő r.-t.

Budapest, V., Dorottya-u. 6.

Tervezünk és vállalunk 1870. év óta tégláégetőket, tetőcserépgyárakat, chamotte-téglagyárakat, mészégetőket, magnezitgyárakat, tüzelési berendezéseket, gyárkéményeket, kazán-befalazásokat.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga

Igen fontos!

Minden Eternit-lap

„ETERNIT”

szóval van megjelölve. Sziveskedjék

mindig határozottan

HATSCHEK-féle

ETERNIT-palát

kérni.

Magyarország kőpon

„Eternit Művek”

Hatschek Lajos

Budapest,

VI., Andrássy-út 33.

PALA

Hatschek szabadalma